

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

MAGISTERSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2014–2016

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Hana Babáková

**Umělci a jejich psychické nemoci, spojení nemoci
s osobním a profesním životem**

Praha 2016

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Wimmerová Mercedes

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

MASTER COMBINED (PART TIME) STUDIES

2014-2016

DIPLOMA THESIS

Hana Babáková

**Artists and their mental illness, illness in conjunction
with personal and professional life**

Prague 2016

The Diploma Thesis Work Supervisor: Mgr. Wimmerová Mercedes

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 15.8.2016

.....
Hana Babáková

Poděkování

Chtěla bych poděkovat své vedoucí práce Mgr. Mercedes Wimmerové a PhDr. Marii Hamplové.

Anotace

Diplomová práce se zabývá vlivem psychických chorob a médií na kreativní tvorbu umělců. Seznamuje s druhy tvůrčí geniality a kreativity nutné pro uměleckou činnost. Analyzuje biografie osmi vybraných světově známých umělců, a to především z hlediska projekce psychických poruch na kreativitu a produktivitu jednotlivých umělců. Diplomová práce se dále zabývá výčtem psychických poruch, které se ve vyšší míře vyskytují u umělců, a jejich vlivem na kreativní proces a kvalitu osobního života. Popisuje vybrané studie zkoumající souvislost mezi psychickými chorobami s kreativitou. Praktická část shromažďuje kvalitativní data pomocí strukturovaných rozhovorů se současnými umělci ohledně role a vlivu psychických chorob a médií na uměleckou tvorbu a duševní stav.

Klíčová slova

Kreativita, inteligence, Picasso, van Gogh, Warhol, média, psychické choroby, afektivní poruchy, bipolární porucha, deprese, schizofrenie, studie frekvencí výkonového spektra malby, současní umělci.

Annotation

The diploma thesis deals with influence of psychological disorders and media on the creative work of artists. Introduces different types of creative genius and creativity itself necessary for artistic activity. Analyses biographies of eight selected world-famous artists, in terms of how mental disorders project themselves in creativity and productivity of individual artists. The thesis deals with a list of mental disorders, which occur at a higher rate among artists, and their influence on the creative process and the artists' quality of life. It describes selected studies, which are examining a link between mental illness and creativity. The research part collects qualitative data using structured interviews with contemporary artists on the role and influence of psychological disorders and media in the artist's creative work and mental health.

Key words

Creativity, intelligence, Picasso, van Gogh, Warhol, media, mental illness, affective disorder, bipolar disorder, depression, schizophrenia, study of the power spectrum of paintings, contemporary artists.

OBSAH

OBSAH	7
ÚVOD	9
1 POČÁTKY SPOJENÍ PSYCHICKÝCH CHOROB A KREATIVITY	11
2 FENOMÉN ŠÍLENCE-GÉNIA	14
3 GENIALITA	16
4 KREATIVITA	18
4.1 Míra kreativity.....	20
4.2 Kreativní proces.....	21
4.3 Vliv prostředí na kreativitu	22
5 INTELIGENCE	24
6 PŘEDNÍ UMĚLCI TRPÍCÍ PSYCHICKÝMI PORUCHAMI	25
6.1 Robert Schumann	26
6.1.1 Vliv manických a depresivních epizod na produktivitu	27
6.2 Pablo Picasso.....	28
6.3 Vincent van Gogh	30
6.4 Andy Warhol	33
6.5 Claude Monet	36
6.6 Edgar Allan Poe	38
6.7 Johann Wolfgang Goethe.....	39
6.8 Egon Schiele.....	41
7 PSYCHICKÉ CHOROBY	44
7.1 Tvůrčí nemoc	45
7.2 Charakteristika a vymezení psychických poruch.....	46
7.2.1 Afektivní poruchy.....	46
7.2.1.1 Depresivní porucha	48
7.2.1.2 Manická porucha	49
7.2.1.3 Bipolární porucha	50
7.2.2 Schizofrenie.....	51

8	STUDIE VAZBY KREATIVITY A PSYCHICKÝCH PORUCH	53
8.1	Iovský seminář spisovatelů	55
8.2	Studie Jamisonové	56
8.3	Schildkrautova studie	57
8.4	Studie frekvencí výkonového spektra malby	58
9	VLIV PSYCHICKÝCH CHOROB A MÉDIÍ NA TVORBU UMĚLCE.....	61
9.1	Metodika vlastního šetření	62
9.2	Výsledky výzkumu a jejich intepretace	63
9.2.1	Význam umělecké tvorby a hledání inspirace	64
9.2.2	Vliv psychických chorob	66
9.2.3	Role drog v kreativní tvorbě.....	68
9.2.4	Vliv médií na uměleckou tvorbu a osobnost umělce	69
	ZÁVĚR.....	73
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	76
	SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ a TABULEK.....	80
	SEZNAM PŘÍLOH	81
	PŘÍLOHY	I

ÚVOD

Aktuálnost tématu a důvod jeho volby

Vliv psychických chorob na život jedince je aktuálním tématem, neboť psychické zdraví jedince má stejnou váhu jako fyzické zdraví, ale pro svou nehmamatelnou podstatu bývá často zanedbáváno. Autorka si zvolila specifickou skupinu společnosti – umělce, a to především z důvodu jejich zvýšené schopnosti vnímat vnější podněty, reagovat na ně a projektovat je v konkrétní podobě do uměleckého díla. V této skupině se zaměřila zejména na mediálně exponované umělce a jejich percepci vlivu médií na uměleckou tvorbu a psychický stav, neboť média jako součást moderní společnosti hrají stále důležitější roli.

Téma v odborné literatuře

Z teoretického hlediska patří vnímání vlivu psychických chorob a médií do oblasti psychologie a sociologie, která se věnuje psychickým chorobám a společenským fenoménům. Diplomová práce v tomto směru vychází zejména z publikací doktorky N. C. Andreasenové, K. R. Jamisonové a psychiatrů J. Rabocha a J. Vacka, přičemž se mytologicky opírá o základy výzkumu popsané J. Hendlem. Jelikož při zpracování tématu vlivu psychických chorob na umělcovu tvorbu nelze upustit od definice jednotlivých psychických chorob, je důležité zmínit stěžejní odborné zdroje, z nichž práce vychází, tedy práce K. Látalové, J. Vacka a Mezinárodní klasifikaci nemocí vydané Psychiatrickým centrem Praha. Jmenované publikace, včetně dalších citovaných prací, jsou podrobněji specifikovány v Seznamu použitých zdrojů.

Cíl diplomové práce

Cílem diplomové práce je zjistit jaký vliv mají psychické choroby na kreativní tvorbu umělce, jeho osobní život a do jaké míry a jakým způsobem se tento vliv projevuje. Dále pomocí kvalitativních metod získat empirická data, na jejichž základě navrhnout využití pro sociálně prospěšné aktivity. Diplomová práce se také zabývá vlivem médií na osobnost umělce, zejména pak mediálně exponované umělce, a projekci zmíněného vlivu do umělecké činnosti.

Podstatou kvalitativní analýzy je analýza biografí osmi světově uznávaných umělců, kteří za svého života trpěli psychickými chorobami a analýza vlivu psychických chorob na jejich uměleckou tvorbu. V rámci kvalitativní analýzy

byly identifikovány základní pojmy zkoumaného tématu, jako např.: výčet psychických chorob, kterými častěji trpí umělci. Dále je v diplomové práci uvedena komparace výsledků již provedených výzkumů na téma vlivu psychických chorob na kreativitu umělce. První část diplomové práce vychází ze sekundárních dat, které autorka doplňuje pomocí vlastního kvalitativního šetření, ve kterém si za výzkumný nástroj zvolila strukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami. Veškeré aspekty provedeného výzkumu jsou specifikovány v kapitole Metodika vlastního šetření.

Hypotézy

Na základě stanoveného cíle byly formulovány následující hypotézy:

- **Hypotéza č. 1:** Psychické choroby mají výrazný vliv na kreativitu umělce.
- **Hypotéza č. 2:** Současní umělci vnímají média jako přínosná pro vlastní uměleckou tvorbu.
- **Hypotéza č. 3:** Mediálně exponovaní umělci vnímají zájem médií o vlastní osobu převážně pozitivně.

Aplikované vědecké metody

Diplomová práce vychází z několika metod vědeckovýzkumné práce. Mezi použité teoretické metody patří:

- Analýza
- Komparace
- Indukce

Mezi použité empirické metody patří:

- Vlastní šetření pomocí strukturovaného rozhovoru s otevřenými otázkami
- Studium dokumentů obsahovou analýzou

1 POČÁTKY SPOJENÍ PSYCHICKÝCH CHOROB A KREATIVITY

Možná vazba mezi šílenstvím a genialitou je jednou z nejstarších a nejkontroverznějších myšlenek, která se stále znovu objevuje napříč kulturami a staletími. Intimní vztah mezi bohy, stvořiteli světa a šílenstvím byl popsán již v mýtech starověkého Řecka. Nejdramatičtější a nejvýznamnější básně byly věnovány bohu Dionýsovi a jeho zápolení mezi násilím a tvořením, mezi šílenstvím a rozumem. Rozporuplnost Dionýsovy božské postavy potvrzují i rituály k jeho uctívání, které symbolizují vznik nového života z chaosu, z brutality a destrukce. Cyklické opakování motivů smrti a znovuzrození reprezentující střídání ročních období. Podobně i lidové tradice měly za to, že kněží a básníci komunikují s bohy skrze inspirované šílenství či tzv. svatý entusiasmus. Tohoto svatého šílenství, či boží inspirace, bylo možné dosáhnout pouze díky zvláštním stavům mysli, jakou je ztráta vědomí, strádání způsobené chorobou těla, šílenstvím či posedlostí.¹

Sokratova řeč o svatém šílenství uvedena v Platónově Phaedrovi patří mezi první psané přiznání blízkého vztahu kreativity a psychických poruch. Sokrates prosazuje myšlenku, že samy múzy přenášejí na řecké básníky svaté šílenství, bez něhož básník nikdy nemůže dosáhnout dokonalosti.² *„Mánia od Múz se zmocní něžné a svaté hluboké duše, probudí ji a naplní nadšením pro zpěvy a pro ostatní básnictví, zdobí tisíce činů praotců a vychovává tak přicházející generace. Kdo se však bez mánie od Múz přibližuje k branám poezie v přesvědčení, že se stane básníkem pouze tím, že ovládne umělecké řemeslo, ten zůstane nedokonalý a tak básnictví oněch střízlivých vybledne vedle básnictví těch zanícených. [...] Je třeba ukázat, že taková mánie od bohů je propůjčením nejvyššího štěstí.“*³

Sokrates uznává, že šílenství je dvojího druhu, jedno plynoucí z lidské nemoci, druhé inspirované božstvy, jež se stává opravdovým darem z nebes měnící běžné

---

¹ JAMISON, K. R. *Touched with fire*. Manic-depressive illness and the artistic temperament. New York: Free Press Paperbacks, 1994. s. 50-51. ISBN 978-0-684-83183-1.

² ZARA, CH. *Tortured Artists*. From Picasso and Monroe to Warhol and Winehouse, the Twisted Secrets of the World's Most Creative Minds. Avon: Adams Media, 2012. s. 10. ISBN 978-1-4405-3003-6.

³ PLATÓN. In: VACEK, J. *O duši, šílenství a genialitě*. Praha: Dauphin, 2012. s. 18. ISBN 978- 80-7272-437-6.

chování v božské.⁴ Je tedy patrné, že ani Sokrates ani Plato neodkazovali na šílenství pouze jako na psychickou chorobu, ale spíše jako na hluboce pohnutý stav mysli, vědomí a emocí.

Až Aristoteles se konkrétněji zabýval otázkou spojení melancholie a umělecké inspirace, a jak je možné, že všichni muži vynikající ve filozofii, poezii nebo umění prokazují známky melancholie. Další fascinace melancholií a jejího spojení s genialitou bylo zaznamenáno v renesanci, která rozlišovala mezi duševně zdravými melancholiky a šílenými jedinci, jejichž choroba jim znemožňovala využití talentu. Období romantismu devatenáctého století se vrátilo k filosofii starověkého Řecka a znovu se přiklání k myšlence geniality, jež pochází ze spontánní inspirace múzou.⁵

Seneca shrnul úvahy svých kolegů nad spojením geniality, rozumu a šílenství v odpovědi na svůj fiktivní dopis: „*Musíme přece věřit řeckému básníkovi, že někdy je příjemné i ztratit rozum a i Platónovi, že marně klepe na bránu poezie, kdo je úplně při smyslech a Aristotelovi, že každý génius má v sobě trochu šílenství. Jen vzrušená duše může vyslovit něco velkého, co převyšuje všechny ostatní. Když odvrhne obyčejné všední myšlenky a povznese se v posvátném nadšení do výše, teprve pak dokáže zazpívat něco vznešenějšího než lidská ústa.*“⁶

Přestože asociace mezi šílenstvím a genialitou byly pozorovány již v klasickém období starověkého Řecka a po staletí přetrvávaly, systematické šetření tohoto tématu započalo až na počátku devatenáctého století. Jednu z prvních diskusí na toto téma zpracoval profesor Cesare Lombroso, italský psychiatr, který se především zabýval kriminalitou. Lombroso se domníval, že kriminální chování jedince je zapříčiněno dědičností a není vyvoláno sociálními a environmentálními vlivy jako bída, špatné rodičovství či nedostatek vzdělání.⁷ Svou teorii dědičnosti implementoval i na vztah mezi psychickými poruchami a genialitou. Tomuto tématu věnoval mnohé studie, které publikoval roku 1864 v knize *L'uomo di genio*⁸ vzbuzující mezinárodní zájem.

---

⁴ PLATO. *Symposium and Phaedrus*. London: Everyman Publishers, 2000. s. 154. ISBN 1- 85715-194-1.

⁵ JAMISON, K. R. *Touched with fire*. Manic-depressive illness and the artistic temperament. New York: Free Press Paperbacks, 1994. s. 51-52. ISBN 978-0-684-83183-1.

⁶ SENECA, L.A. In: VACEK, J. *O duši, šílenství a genialitě*. Praha: Dauphin, 2012. s. 23. ISBN 978- 80-7272-437-6.

⁷ ANDREASEN, N.C. *The Creative Brain*. The Science of Genius. Washington: Plume, 2006. s. 81. ISBN 0-452-28781-2.

⁸ *L'uomo di genio*: Geniální člověk. Vlastní překlad.

V této knize Lombroso popisuje dědičnost šílenství a kreativity, která se často objevuje u jedné osoby zároveň.

Na konci devatenáctého, počátku dvacátého století, se pohled na vztah mezi genialitou a šílenstvím posunul od iracionality k rozlišování pozitivních a negativních aspektů určitých typů psychických poruch, a jak v kombinaci s talentem mohou produkovat mimořádně kreativního a úspěšného jedince. Autoři jako psycholog William James či klinický psychiatr Emil Kraepelin navíc poukazovali na nutnost disciplíny, a to zejména ve spojení se slabší verzí deprese či mánie. Kraepelin se zaměřil zejména na spojení mezi kreativitou a bipolární afektivní poruchou. Vzrušivost, která provází tuto psychickou chorobu, může za určitých okolností uvolnit síly, které by za normálního psychického stavu zůstaly z různých důvodů neobjeveny, blokovány sociokulturními inhibitory či rozumem.

Koncem devatenáctého století byly provedeny mnohé biografické studie prominentních umělců, spisovatelů a jejich přímých příbuzných poukazující na značně zvýšený počet afektivních poruch a případů sebevražd u této skupiny. Výsledná čísla zmíněných studií jsou příliš vysoká, než aby se dala považovat za náhodu a naznačují určitou souvislost mezi psychickými poruchami a kreativitou.⁹ Je nutné poukázat na fakt, že mnohé z těchto studií byly provedeny až po smrti zkoumaných umělců, vědců či hudebníků. Je tedy těžké přesně určit druh a intenzitu psychických poruch, kterými trpěli, jelikož jejich biografie nemusí být vždy objektivní. Autoři biografí bývají často ovlivněni převažujícími názory o osobě umělce a aktuálními sociokulturními hodnotami. Stručně řečeno, vnímání míry excentričnosti před sto lety a dnes je rozdílné. Také diagnózy psychických poruch se liší, rozdíl v diagnostických kritériích je patrný zejména u schizofrenie a maniakální deprese.¹⁰

Vztah mezi melancholií, bipolární afektivní poruchou či jinou formou psychické choroby a uměleckým temperamentem se snaží vědci objasnit i dnes. Na rozdíl od svých předchůdců však mají k dispozici moderní technologie umožňující nové dimenze vědeckého studia. Od devadesátých let je například pro vědce možné studovat živý lidský mozek pomocí magnetické rezonance, což bylo v minulosti nepředstavitelné. Studie kreativity však nejsou finančně atraktivními, a tak není této oblasti věnován dostatečný prostor.

---

⁹ JAMISON, K. R. *Touched with fire*. Manic-depressive illness and the artistic temperament. New York: Free Press Paperbacks, 1994. s. 54-56. ISBN 978-0-684-83183-1.

¹⁰ Tamtéž. s. 57.

2 FENOMÉN ŠÍLENCE-GÉNIA

Myšlenka spojení umělecké geniality s psychickými chorobami je inspirována antickým označením furor básníků. Slovo furor v latinském jazyce znamená zuřivost, zlost, vztek, vášeň a šílenství, ale stejně tak je označením pro inspiraci, jak popisuje anglický psycholog Hans Jürgen Eysenck.¹¹

Fenomén šílence-génia byl v devatenáctém a dvacátém století studován ve zvýšeném objemu. Zabýval se jím i Sigmund Freud, který věřil, že kreativní genialita vychází ze zážitků raného dětství. V podstatě nepovažoval kreativní genialitu vůbec za formu geniality, ale spíše jako znak určité neurózy.¹² V osmdesátých letech dvacátého století Arnold Ludwig, psychiatr Brownovi univerzity, hledal odpověď na otázku, jak ovlivňuje bolest a psychické trápení život a především tvorbu kreativních jedinců. Více jak deset let zkoumal životy 1004 prominentních mužů a žen z různých oborů a své závěry publikoval v roce 1995 v knize *The Price of Greatness*¹³. Zjistil, že lidé, kteří uspějí v kreativním světě umění, trpí různými typy psychických poruch, a to po delší časové periody než je běžné u jiných profesí. Avšak harvardský psychiatr Albert Rothenberg ve své knize *Creativity and Madness* (1990)¹⁴ tvrdí, že data použitá v Ludwigově studii jsou chybná a nepoukazují na definitivní propojení kreativity se šílenstvím. Tvrdí, že se většina dat opírá o svědectví samotných umělců a jejich blízkých, kteří jsou přesvědčeni o mýtu umělce zmučeného psychickými chorobami a automaticky této pověře přizpůsobují své výpovědi.¹⁵

Je těžké najít odpověď na otázku, v jakém směru je kreativita spojena s psychickými chorobami, zda se vzájemně ovlivňují a v případě že ano, jakým způsobem. Doktorka Nancy C. Andreasen se domnívá, že psychické choroby a kreativita mají určitou spojitost, odmítá však tvrdit, že šílenství automaticky zvyšuje míru kreativity anebo že psychická porucha způsobuje kreativitu. Obává se romantizace psychických chorob, která by mohla vést k odmítání léčby psychicky nemocných pacientů kvůli strachu ze ztráty kreativních schopností. Podle Andreasen je otázka psychických poruch a kreativity komplexním problémem

---

¹¹ EYSENCK, H. J. In: VACEK, J. *O duši, šílenství a genialitě*. Praha: Dauphin, 2012. s. 21. ISBN 978-80-7272-437-6.

¹² ZARA, CH. *Tortured Artists*. From Picasso and Monroe to Warhol and Winehouse, the Twisted Secrets of the World's Most Creative Minds. Avon: Adams Media, 2012. s. 10-11. ISBN 978-1-4405-3003-6.

¹³ *The Price of Greatness: Cena za genialitu*. Vlastní překlad.

¹⁴ *Creativity and Madness: Kreativita a šílenství*. Vlastní překlad.

¹⁵ ZARA, CH. *Tortured Artists*. From Picasso and Monroe to Warhol and Winehouse, the Twisted Secrets of the World's Most Creative Minds. Avon: Adams Media, 2012. s. 13. ISBN 978-1-4405-3003-6.

souvisejícím s určitými osobnostními rysy, které jsou pro kreativní jedince a umělce charakteristické. Jedná se například o jejich vztah k životu, který je charakterizován vlastnostmi jako zvědavost, odvaha, perfekcionismus, touha posouvat hranice a neustále vyhledávat nové stimuly. Díky těmto charakterovým vlastnostem se kreativní jedinci stávají vnímavějšími a zároveň více zranitelnými, což se v důsledku projevuje na jejich psychickém stavu.¹⁶

---

¹⁶ CREATIVE THINKING PROJECT. *Is there a relationship between creativity and mental illness?* [online]. [cit. 2015-08-15]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=w7xTHjSHqwx>

3 GENIALITA

Koncept kreativity byl v historii zaměňován za genialitu. Termín genius¹⁷ je běžné latinské slovo, původně odvozené z řeckého ginesthai, které v překladu znamená být zrozen. V době římského impéria běžně užívané slovo genius označovalo strážnou bytost - duši provázející každého člověka od narození až do smrti, která mimo jiné určovala jeho charakter a duševní bohatství.¹⁸ Po převzetí do anglického jazyka byl tento význam zpočátku dodržován. Jako příklad z alžbětinské doby uvádí Andreasen prohlášení Sira Philipa Sidnyho, že básníka nelze zplodit pílí, nepřispěje-li na pomoc jeho vlastní genialita.¹⁹ I zde tedy můžeme pozorovat myšlenku bohem do vínku darované schopnosti, díky níž je umožněno obyčejnému smrtelníkovi vstoupit do kreativních sfér.

Za první definici geniality je považována teze německého filosofa Immanuela Kanta. Genialita má z jeho pohledu dva komponenty: prvním kritériem je originalita (vytvoření něčeho nového), druhým kritériem je vytvoření základu, báze pro další kreativitu, jež by sloužila jako inspirace ostatním.²⁰ Kant připisuje schopnost geniality pouze umělcům a vědcům ji naopak zcela odepírá. Tvrdí, že vědci mají ustálené metody a postupy, a tudíž k nim geniální myšlenky nepřichází v nevědomí. Vnímá genialitu jako talent, přirozený dar, který nacházíme výhradně v umění, je vrozenou duševní dispozicí umělce a nejedná se tudíž o pouhé nadání, které může být osvojené určitým pravidlem. Kant se domnívá, že umělec neumí své geniální myšlenky vědecky vysvětlit, neboť mu jsou vnuknuty výše zmíněným dobrým duchem - geniem.²¹

Původní význam slova genius se během staletí vyvinul v označení jedince, který má mimořádné intelektuální schopnosti nebo vysokou kreativní kapacitu pro imaginativní tvorbu, aniž by bylo jasné, odkud tato schopnost pochází či zda je dědičná.

---

¹⁷ Genius: Genialita. Vlastní překlad.

¹⁸ BARTÁK, J. et. al. *Encyklopedický slovník*. Praha: Encyklopedický dům, 1993. s. 337. ISBN 80-207-0438-8.

¹⁹ ANDREASEN, N.C. *The Creative Brain. The Science of Genius*. Washington: Plume, 2006. s. 6. ISBN 0-452-28781-2.

²⁰ WORLD SCIENCE FESTIVAL. *Beautiful minds. The Enigma of Genius*. [online]. 5.1.2015 [cit. 2015-08-10]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=ZbE_jVT1NiY

²¹ GOOGLE BOOKS. Immanuel Kant's Collection. [online]. [cit. 2015-08-10]. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=H8BSAAQBAJ&pg=PT303&lpg=PT303&dq=kant+books+on+artistic+genius&source=bl&ots=wXIXnSn4d8&sig=L39TqgHN8kTl8PEmjhwRCaDTyxA&hl=en&sa=X&ved=0CDgQ6AEwBGoVChMIvsr214ScxwIVg0AaCh1mPwVb#v=onepage&q=kant%20books%20on%20artistic%20genius&f=false>

V devatenáctém století se lékaři a filozofové snažili o všeobecnou definici geniality a o její potenciální spojitost s psychickými chorobami. Italský psychiatr Cesare Lombroso dokonce prosazoval určitou spojitost mezi genialitou a šílenstvím, zločinností nebo epilepsií. Považoval genialitu za titánskou variantu svaté nemoci – epilepsie²² a publikoval na toto téma knihu s názvem *Genius and Insanity*²³. Také francouzský přírodovědec Francis Galton vydal knihu s podobnou tematikou s názvem *Hereditary Genius*²⁴. Na počátku dvacátého století anglický lékař Havelock Ellis napsal dílo *A Study of British Genius*²⁵. Všechna uvedená díla vyjadřují úsilí vynaložené na zkoumání možného spojení mezi dědičností, genialitou a psychickými chorobami, ale až ve dvacátém století s nástupem moderní psychologie, se namísto pojmu genialita začal používat termín kreativita a pokus definovat ji vědeckou cestou.²⁶

---

²² VACEK, J. *O nemocech duše*. Kapitoly z psychiatrie. Praha: Mladá fronta, 1996. s. 36. ISBN 80-204-0535-6.

²³ *Genius and Insanity: Genialita a šílenství*. Vlastní překlad.

²⁴ *Hereditary Genius: Dědičná genialita*. Vlastní překlad.

²⁵ *A Study of British Genius: Studie geniality Britů*. Vlastní překlad.

²⁶ ANDREASEN, N.C. *The Creative Brain. The Science of Genius*. Washington: Plume, 2006. s. 7. ISBN 0-452-28781-2.

4 KREATIVITA

Prvním, kdo se pokusil definovat a systematicky studovat kreativitu pomocí moderních metod psychologie, byl doktor Lewis Madison Terman ze Stanfordské univerzity. Terman se domníval, že genialita a vysoká míra inteligence jsou jedna a tatáž věc. V roce 1921 započal dlouhodobou studii extrémně nadaných dětí nazvanou *Genetic Studies of Genius*²⁷, jež se stala mezníkem v obdobných psychologických studiích. Tato studie trvala přes sedmdesát let a Terman ji řídil až do své smrti roku 1956. Studie byla následně dokončena jeho chráněnci, mezi nimiž figuroval i Termanův syn. Terman, sám v dětství velmi nadaným chlapcem, chtěl vyvrátit dlouhodobě převládající stereotyp, že nadané děti jsou domýšlivé, náladové, společensky výstřední a celkově vzato šílené. Vybral tedy množinu dětí narozených kolem roku 1910 s inteligenčním kvocientem od 135 po 200, které byly často označovány termínem termity inspirovaným příjmením autora studie. V průběhu studie se ukázalo, že vybraní jedinci byly fyzicky zdatnější, zdravější a sociálně i ekonomicky úspěšnější než ekvivalent společenské normy. Ze sledovaných jedinců však nevzešel ani jeden laureát Nobely ceny, velmi málo termitů se v dospělosti uplatnilo jako úspěšní hudebníci, umělci, spisovatelé či jinak kreativní jedinci. Termanova studie je fascinující tím, že poukazuje na určitý vztah mezi inteligencí a kreativitou, kdy přílišná inteligence negativně ovlivňuje kreativitu. Na vzájemný vliv kreativity a inteligence poukazuje také studie kalifornského psychologa Rogera MacKinnona, který studoval kreativitu skupiny architektů v padesátých a šedesátých letech dvacátého století. Rozdělil je do třech skupin – vysoce kreativní, poněkud kreativní a bez kreativity. Všechny tři skupiny získaly téměř identické výsledky v různých IQ testech, průměrně kolem 120 v každé skupině. Prokázal, že vysoce kreativní jedinci nejsou automaticky více inteligentní.²⁸

Při zkoumání výjimečně nadaných jedinců se inteligence a kreativita vzájemně vylučují, jejich korelace naopak nastává při nízkých či průměrných hodnotách inteligence. Youngson jako příklad připomíná Alberta Einsteina a Isaaca Newtona, kteří v dětství nijak nevynikali. Dále uvádí, že nejúspěšnější vědci obecně nemají nijak výjimečně vysoké IQ, ale jsou to lidé s nadprůměrnými schopnostmi, kteří věnují svou veškerou představivost, zájem a úsilí vyřešení konkrétního problému.

---

²⁷ *Genetic Studies of Genius: Studie dědičnosti geniality. Vlastní překlad.*

²⁸ ANDREASEN, N.C. *The Creative Brain. The Science of Genius.* Washington: Plume, 2006. s. 11-13. ISBN 0-452-28781-2.

Sám Einstein vyjádřil přesvědčení, že opravdu kreativní vědci jsou ti, kteří naslouchají svým snům a umí zapomenout na konvenční vědomosti.²⁹

Zdá se, že panuje konsensus o potřebě určité úrovně inteligence pro kreativní tvorbu, avšak v určitém bodě je důležité mít něco navíc. Jedná se o kreativitu, která dovoluje pouze některým jedincům psát úspěšné romány, básně, symfonie či malovat nezapomenutelné obrazy.³⁰

---

²⁹ YOUNGSON, R.M. *O šílenství, podivinství a genialitě*. Přehled mimořádných stavů lidské mysli. Praha: Portál, 2000. s. 210-211. ISBN 80-7178-401-X.

³⁰ ANDREASEN, N.C. *The Creative Brain*. The Science of Genius. Washington: Plume, 2006. s. 13. ISBN 0-452-28781-2.

4.1 Míra kreativity

Míru inteligence je v dnešní době možné měřit pomocí testů IQ. Odpůrci IQ testů tvrdí, že současná norma měření inteligence je nedostačující, protože nebere zřetel na mnoho dalších aspektů osobnosti nebo na různé typy inteligence. Oproti měření inteligence se zdá zcela nedosažitelné, vědecky určit míru a kvalitu kreativity. Úspěšným ve svém oboru či světově uznávaným umělcem se nemůže stát každý kreativní jedinec. K dosažení tohoto cíle musí umělec svou kreativní stránku objevit, náležitě ji rozvíjet, mít notnou dávku štěstí a musí oplývat dalšími vlastnosti jako je píle či tvrdohlavost. Například Vincent van Gogh zemřel jako absolutní neúspěch. Za jeho života nikdo, kromě pár přátel, nekupoval jeho obrazy. Legendou malířství se stal až po své smrti, kdy společnost uznala jeho tvorbu za inovativní a vysoce kreativní. Filosof estetiky Richard Wollheim se domnívá, že pátrání po povaze umění je jedním z nejvíce nepolapitelných problémů lidské kultury.³¹

Youngson považuje za nejjednodušší způsob hodnocení kreativity analýzu dosažených úspěchů daného umělce: „*O ničem nevypráví, že se kritikové nemusejí shodovat ohledně umělecké hodnoty básně, knihy, obrazu, sochy, smyčcového kvartetu, opery nebo symfonie. Status tvořivého umělce vyžaduje jak kvalitu, tak kvantitu. Kvantitativní tvořivost lze lehce zhodnotit počtem vytvořených básní, knih, obrazů atd. Kvalitativní tvořivost lze bezpečně ponechat soudu času. Když odhlédneme od nehod a činů nevzdělanců, každá vytvořená věc hodná uchování bude uchována.*“³²

Csikszentmihalyi dodává definici kreativity další rozměr tím, že ji pojímá jako schopnost tvořenou třemi veličinami: musí být definována oborem tvořícím určitý aspekt kultury, uznána kapacitami v oboru fungujícími jako gatekeepers³³ a v neposlední řadě musí tvořit něco nového, novou kombinaci, inovaci nebo pojetí problému.³⁴

---

³¹ WOLLHEIM, R. In: ZARA, CH. *Tortured Artists*. From Picasso and Monroe to Warhol and Winehouse, the Twisted Secrets of the World's Most Creative Minds. Avon: Adams Media, 2012. s. 13. ISBN 978-1-4405-3003-6.

³² YOUNGSON, R.M. *O šílenství, podivinství a genialitě*. Přehled mimořádných stavů lidské mysli. Praha: Portál, 2000. s. 213. ISBN 80-7178-401-X.

³³ Gatekeepers jsou držitelé hierarchicky důležitých pozic v rámci určitého oboru, kteří rozhodují o výběru témat a událostí a připisují jim míru důležitosti (rozhodují o tom, co projde pomyslnou branou a co nikoli), např. kritici, sběratelé, kurátoři výstav, žurnalisté, nadace a další. Zdroj: REIFOVÁ, I. et al. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál, 2004. s. 70. ISBN 80-7178-926-7.

³⁴ CSIKSZENTMIHALYI, M. In: ANDREASEN, N.C. *The Creative Brain*. The Science of Genius. Washington: Plume, 2006. s. 14. ISBN 0-452-28781-2.

Andreasen využívá k definici kreativity pro své studie mnohá kritéria. Jedním z nich je originalita a vytváření něčeho nového, co není limitováno konkrétním oborem. Na rozdíl od Kanta se neomezuje pouze na umění, ale zahrnuje do svých studií i jedince z vědeckých oborů či produktových inovací. Jako další znak kreativity uvádí užitečnost. Nový produkt se musí vyznačovat určitou mírou užitečnosti, využitelnosti ve svém odvětví. V rámci umění a literatury, je spíše než užitečnost míněna schopnost inspirovat, evokovat emoce v divákovi a okouzlit ho schopnostmi lidské mysli. Posledním kritériem je produkt. Kreativní proces musí vést k určitému reálnému výstupu a nemůže zůstat pouze u nerealizované myšlenky uzamknuté v hlavě autora.³⁵ Tato kritéria předznamenávají specifické charakterové vlastnosti úspěšného kreativního jedince, mezi které patří pracovitost, tvrdohlavost a pevná vůle.

4.2 Kreativní proces

Kreativní proces je velkým mystériem, jehož podstata nebyla dosud pochopena. Říká se, že rozdíl mezi řemeslníkem a umělcem je v tom, že řemeslník přesně ví, jaký bude výsledek jeho snažení před samotným započítím práce. Zatímco umělec musí nejprve dílo dokončit, než je schopen určit zdaření díla. Mnoho umělců bude této tezi zcela jistě oponovat. Jsou to ti, kteří dopředu přesně vědí, čeho chtějí dosáhnout a kteří se věnují spíše inovacím v samotném procesu provedení. Proces tvorby uměleckého díla je pro každého jiný. Pro některé umělce zahrnuje po sobě jdoucí stádia jako příprava, zrání, inspirace a propracování. Jiní tvoří ze zmatku mnoha úlomkovitých nápadů, které postupně utvářejí v konečnou myšlenku.³⁶

Umělci většinou popisují tvůrčí proces jako bleskově přicházející vhled do problematiky, který většinou přichází jakoby ve snovém stavu, či dokonce během snění. Jedná se o jakousi inspirovanou vizualizaci, která přichází na mysl rychle

---

³⁵ ANDREASEN, N.C. *The Creative Brain. The Science of Genius*. Washington: Plume, 2006. s. 17. ISBN 0-452-28781-2.

³⁶ YOUNGSON, R.M. *O šílenství, podivínství a genialitě*. Přehled mimořádných stavů lidské mysli. Praha: Portál, 2000. s. 210. ISBN 80-7178-401-X.

a nečekaně a vytváří něco podstatného, nového. Tento bleskově inspirovaný proces se zdá být rozdílný od uvědomělé tvorby.³⁷

Julie Taymor, divadelní a filmová režisérka a jedna z prvních žen, která vyhrála Cenu Tony za režii muzikálu *Lví král*, popisuje své nejinspirativnější nápady jako náhle přicházející rozuzlení či osvícení mysli. Samozřejmě že za tímto náhlým vyjasněním problému, který přichází většinou nad ránem před úplným probuzením, stojí mnoho dnů práce, rešerší a brainstormingu. Přesto přiznává, že ty nejlepší nápady přicházejí náhle, zdánlivě bez přemýšlení a ve stavu volně plynoucích myšlenek bez jakéhokoli omezení. Taymor zároveň poukazuje na důležitost kreativního prostředí s příležitostí tvořit, tedy problém prostředí versus genetická predispozice.³⁸

4.3 Vliv prostředí na kreativitu

Vliv genů versus prostředí neboli příroda versus výchova jsou již po staletí živým tématem debat. I přes extrémistické názory na obou polarizovaných stranách, většina vědců si uvědomuje, že tyto dvě síly pracují v dynamické interakci. Tudiž nás formují obě dvě. Andreasen se domnívá, že v rámci historie lidstva mimořádně kreativní jedinci inklinují k výskytu v shlucích, neboli kolébkách kreativity. Jako příklad kolébky kreativity uvádí Atény pátého a čtvrtého století před naším letopočtem, které daly zrození počátků demokracie, základům západní filosofie, humanistických ideálů a literatury, spolu s architekturou či realistickým zobrazením lidského těla v sochařství. Za další z kolébek pěstujících kreativitu a genialitu považuje období renesance, a to především ve Florencii, ze které vzešli dva géniové Leonardo da Vinci a Michelangelo Buonarroti. Nelze nezpomenout ani Paříž druhé poloviny devatenáctého století a umělecký proud zvaný impresionismus, následovaný expresionismem a kubismem, jehož představitelé jako Edouard Manet, Henri Toulouse-Lautrec, Claude Monet, Auguste Renoir, Paul Cezanne, Vincent van Gogh či Pablo Picasso jsou považováni za nejuznávanější umělce minulého století. Všichni jmenovaní geniální umělci a vynálezci pocházeli z různých prostředí, která nebyla vždy stimulující. Někdo však identifikoval jejich přirozené nadání a umožnil

---

³⁷ ANDREASEN, N.C. *The Creative Brain. The Science of Genius*. Washington: Plume, 2006. s. 77. ISBN 0-452-28781-2.

³⁸ WORLD SCIENCE FESTIVAL. *Beautiful minds. The Enigma of Genius*. [online]. 5.1.2015 [cit. 2015-09-05]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=ZbE_jVT1NiY

jim ho rozvíjet. Klasickým příkladem je Giotto (1266-1337). Pravý renesanční umělec, který jako první dokázal přirozeně vyobrazit výrazy tváře a držení těla. Giotto pocházel z farmářské rodiny, pásal ovce a neustále kreslil vše co viděl. Jednoho obrazu ovce nakreslené na kámen si náhodou všiml kolemjdoucí Giovanni Cimabue, velký florentinský malíř, který následně vzal Giotta do učení. Díky Cimabue se Giotto stal jedním z nejvýznamnějších renesančních malířů fresek, na jehož památku nechal Lorenzo Medicejský vystavit monument v dómu Santa Maria del Fiore.³⁹

V dnešní době, ve které dominují technologie dostupné téměř každému dítěti, chybí dostatečná podpora prostředí pro rozvoj kreativity, například ze stran škol a jiných institucí. Televize nabízí rozptýlení a zábavu bez nutnosti přemýšlet či být jakkoli aktivní. Tím, že televize neoplývá abstrakcí a nepodněcuje představivost, mizí hra s nápady, celý kreativní proces se redukuje na shromažďování informací a přejímání hotových nápadů. Je možné, že tento trend je pouze přirozeným vývojem přístupu společnosti k informacím, která soustředí své priority na komunikační technologie. Nabízí se ovšem otázka, zda nakonec nebude společnost trpět nedostatkem kreativních jedinců nutných pro inovaci technologií.⁴⁰

---

³⁹ ANDREASEN, N.C. *The Creative Brain. The Science of Genius*. Washington: Plume, 2006. s. 108-117. ISBN 0-452-28781-2.

⁴⁰ WORLD SCIENCE FESTIVAL. *Beautiful minds. The Enigma of Genius*. [online]. 5.1.2015 [cit. 2015-09-05]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=ZbE_jVT1NiY

5 INTELIGENCE

V období před První světovou válkou nastal vzestup zájmu o měření mentálních rysů člověka a Alfred Binet, ač vystudovaný právník, vytvořil první test inteligence. Byť bez formálního vzdělání v této oblasti, se stal jedním z pionýrů nově se formujícího oboru psychologie. Binet vytvořil sérii jednoduchých testů paměti a logiky, které měly za úkol určit děti vhodné pro další úroveň vzdělávání. Po započítí testování v roce 1910 učinil ve svém bádání náležitý průlom, jelikož si uvědomil, že musí vzít v úvahu vývoj dětské mysli a určovat úroveň vědomostí spolu ve spojení s věkem dítěte. Dle výsledků testů určil průměrné schopnosti dětí v závislosti na věku a etapách jejich vývoje, který označil jako mentální věk. Při porovnávání poměru mentálního věku a skutečného chronologického věku tedy vychází měřítko inteligence, inteligenční kvocient neboli IQ. Inteligenční kvocient se rovná mentální věk děleno chronologický věk ($IQ = MA / CA$), násobeno stem.⁴¹

Tento koncept měření inteligence formulovaný Binetem je bází pro tradiční měření IQ, jak jej známe dnes. S využitím inteligenčních testů se ovšem nabízí otázka, jak najít spravedlivý, realistický a spolehlivý způsob měření mentálního věku. Zde nastává problém definování inteligence a testovaných schopností, které by nebyly závislé na vzdělanosti a kulturních vlivech.

Jak tvrdí Youngson nepanuje mezi psychology, dokonce ani po více jak sto letech výzkumu, všeobecná shoda o definici inteligence. Je jednoduché popsat inteligenci, jelikož jsou její projevy dostatečně zřetelné a promítají se v různých měřitelných schopnostech, ale definovat inteligenci je mnohem obtížnější.⁴²

---

⁴¹ ANDREASEN, N.C. *The Creative Brain. The Science of Genius*. Washington: Plume, 2006. s. 9. ISBN 0-452-28781-2.

⁴² YOUNGSON, R.M. *O šílenství, podivínství a genialitě*. Přehled mimořádných stavů lidské mysli. Praha: Portál, 2000. s. 235. ISBN 80-7178-401-X.

6 PŘEDNÍ UMĚLCI TRPÍCÍ PSYCHICKÝMI PORUCHAMI

Jak uvádí Andreasen, není těžké vytvořit dlouhý seznam vysoce nadaných či kreativních osob, kteří trpěli psychickými poruchami. Umělci splňující tato kritéria pochází ze všech uměleckých oblastí jako hudba, výtvarné umění, tanec, poezie, drama, fikce, fyzika, matematika, biologie, filosofie nebo politika. Seznam jmen obsahuje osobnosti jako John Nash, Isaac Newton, Friedrich Nietzsche, Leo Tolstoy, Virginia Woolf, Samuel Johnson, Jonathan Swift, Ernest Hemingway, Abraham Lincoln, Theodore Roosevelt, Oliver Cromwell, John Stuart Mill, Robert Schumann, Gaetano Donizetti, Ludwig von Beethoven, Robert Lowell, Graham Green, John Barryman, Anne Sexton, Vaslav Nijinski, Joan Miro, a mnoho dalších významných a obdivovaných.⁴³

Tato kapitola pojednává o životě a díle osmi vybraných předních umělců různého zaměření, u nichž byla prokázána psychická porucha. Jednotlivé biografie jsou zaměřeny na vliv poruchy na vývoj osobnosti umělce a na následnou projekci psychické choroby do osobního života a tvorby umělce. Z uvedených životopisů je patrný vliv psychiky na vývoj umělcovi osobnosti, jeho tvorbu a celkové vnímání světa, jež se odráží v uměleckých dílech.

Problémem čerpání informací z biografii již nežijících osobností je rozdílné názvosloví a diagnostická kritéria jednotlivých psychických chorob. Dalším aspektem je častá neobjektivita autorů životopisů, kteří mnohdy vycházeli z informací z druhé až třetí ruky nebo podléhali ustálené populární představě o šléném géniovi anebo trpícím romantickém umělci, čímž byla jejich výpověď značně zkreslena.⁴⁴

---

⁴³ ANDREASEN, N.C. *The Creative Brain*. The Science of Genius. Washington: Plume, 2006. s. 81. ISBN 0-452-28781-2.

⁴⁴ JAMISON, K. R. *Touched with fire*. Manic-depressive illness and the artistic temperament. New York: Free Press Paperbacks, 1994. s. 57. ISBN 978-0-684-83183-1.

6.1 Robert Schumann

Mnohé kapacity medicíny se snažily diagnostikovat psychickou chorobu německého romantického skladatele Roberta Schumanna a jejich závěry variovaly mezi progresivní paralýzou, manio-melancholickou a schizofrenní psychózou.

Robert Schumann se narodil roku 1810, od dětství projevoval literární a hudební nadání, psal básně, hrál na klavír, flétnu a cello. Otec, který si na malém městě udělal jméno jako knihkupec a vydavatel, jej zpočátku v umění a hudbě podporoval, ale po jeho smrti se na přání matky nakonec rozhodl studovat práva.⁴⁵ Byl pilným studentem, ale fascinovala jej romantika své doby. Stával se stále více trudnomyslným a psal si deník, ve kterém analyzoval svou duši. Po návštěvě Paganiniho koncertu se ocitl na rozcestí. Nebyl si jist, zda má následovat svého génia anebo se i nadále věnovat právu. S matčíným souhlasem se vydal na dráhu klavírního virtuóze a započal se studiem hudby. Ve hře na klavír mu však bránila tělesná vada, samostatně nepohyblivý prst jedné ruky, který se neustálým cvičením stále zhoršoval. Stal se proto dirigentem. Vlivem romantismu, díky své hypersenzitivní povaze a neschopnosti stát se klavírním virtuózem se z něj stal introvert a celoživotní nemluva trpící depresemi, které navíc zhoršovala obava ze šílenství. Bylo také obecně známé, že požíval nadměrné množství alkoholu a trpěl sluchovými halucinacemi, které mu znemožňovaly dirigovat. Schumannovi nezbylo tedy nic jiného než psát. Psal básně, komponoval a založil také výtečný hudební časopis *Neue Zeitschrift für Musik*, kterého byl majitelem, šéfredaktorem i vydavatelem.⁴⁶

Petzoldt označuje Schumanna jako světu odcizeného snílka, jehož časté stavy hluboké melancholie následovala tu a tam nevídaná období rozjařenosti. V období kreativních excesů, také nazývaných *Schaffenrausch*, byl Schumann schopný stvořit za pár dní celou symfonii. Ale strašlivé stavy úzkosti, sebevražedné myšlenky, fobie o pronásledování, nespavost, časté bolesti hlavy a záchvaty jej provázely téměř celý život.⁴⁷

---

⁴⁵ PETZOLDT, R. *Robert Schumann*. Sein Leben in Bildern. Leipzig: Veb bibliographisches Institut, 1956. s. 10-13. ISBN 433-130-65-56.

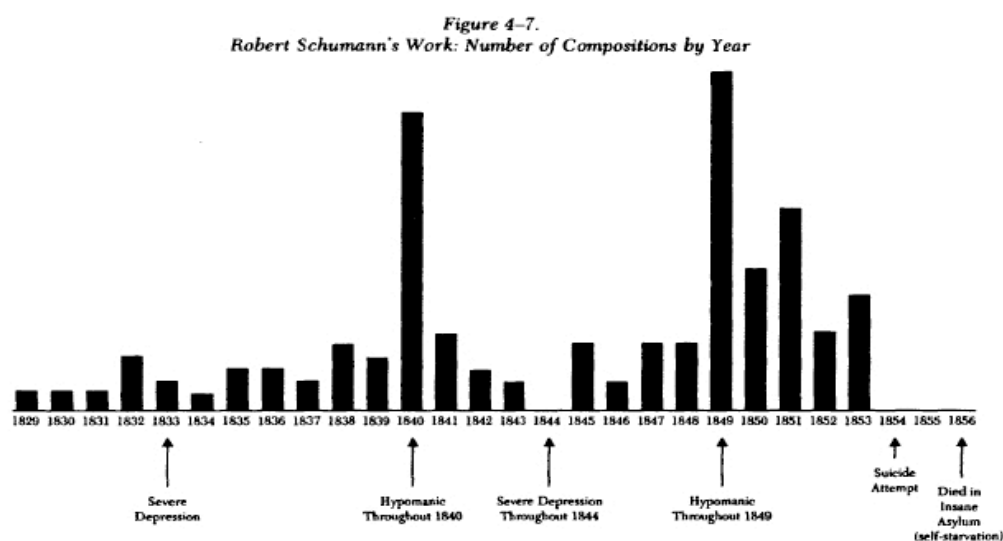
⁴⁶ VACEK, J. *O duši, šílenství a genialitě*. Praha: Dauphin, 2012. s. 431-433. ISBN 978- 80-7272-437-6.

⁴⁷ PETZOLDT, R. *Robert Schumann*. Sein Leben in Bildern. Leipzig: Veb bibliographisches Institut, 1956. s. 16-17. ISBN 433-130-65-56.

6.1.1 Vliv manických a depresivních epizod na produktivitu

Doktorka Jamison se domnívá, že Robert Schumann trpěl bipolární poruchou, která se vyznačuje cyklickými depresivními a manickými epizodami. Na Grafu 1 srovnává Jamison skladatelova manická a depresivní období s počtem komponovaných skladeb za rok. V období mánie je Schumannova vysoká kreativní plodnost co do kvantity naprosto zřetelná. Na rozdíl od období deprese, kdy je schopnost tvorby významným způsobem inhibována.⁴⁸

Graf 1: Robert Schumann – Množství komponovaných skladeb za rok

Zdroj⁴⁹

Roku 1854 se Schumann pokusil spáchat sebevraždu. Poté strávil dva roky v psychiatrickém ústavu v Edenichu, kde také zemřel. Profesor Peters, psychiatr, který asistoval při pitvě, později napsal, že Schumann duševně chorý nebyl. Psychická porucha slavného skladatele byla, dle Peterse, pouhou intrikou ze strany Schumannovi manželky Kláry, která se snažila manžela zbavit.⁵⁰ Doktor Vacek, ani doktorka Jamison se závěry profesora Peterse nesouhlasí. Je ale jisté, že přesně diagnostikovat chorobu zemřelého skladatele pouze z dochovaných dopisů a jiných dokumentů, představuje obtížný úkol.

⁴⁸ JAMISON, K. R. *Touched with fire*. Manic-depressive illness and the artistic temperament. New York: Free Press Paperbacks, 1994. s. 146. ISBN 978-0-684-83183-1.

⁴⁹ Tamtéž. s. 146.

⁵⁰ VACEK, J. *O duši, šílenství a genialitě*. Praha: Dauphin, 2012. s. 441-442. ISBN 978- 80-7272-437-6.

6.2 Pablo Picasso

Pablo Picasso, narozený v přístavním městě Malaga na jihu Španělska, se stal synonymem pro rebelství, inovace a posedlost a vysloužil si přívlastek génius století. Jako první rozpoznal Picassův neobyčejný umělecký talent jeho otec a když bylo malému Picassovi třináct let, otec mu předal své barvy a štětce, čímž ho prohlásil za zralého umělce. Také pod taktovkou svého otce studoval Pablo uměleckou školu v Barceloně. Byl zázračným dítětem, které již ve čtrnácti letech vyhovovalo přísným nárokům akademie. Ale našel se až v odloučení od rodiny a restriktivních pravidel akademie, v době kdy studoval v Madridu a především při svém pobytu v horské vesnici Horta de Ebro.⁵¹

Touha po objevování nových uměleckých směrů jej vedla do Paříže, jedné z kolébek kreativity, kam se vydal se svým dlouholetým přítelem malířem, básníkem a anarchistou Carlosem Casagemasem. Měsíce nespoutaného života přerušila tragická sebevražda Casagema, která uvrhla Picassa do hlubokého smutku, pocitu viny a zodpovědnosti za smrt svého přítele.⁵²

Snaha o vstřebání hororového zážitku ze sebevraždy přítele vyvrcholila po několika měsíčním trýznění v realizaci obrazu Smrt Casagema, jehož zvolená technika a spektrum barev připomínají Van Gogha. Můžeme hádat, zda se Picasso snažil zaplnit prázdné místo ve svém srdci po Casagemovi natolik zoufale, že se po svém návratu do Paříže stal milencem Casagemovi obsesivní nenaplněné lásky k Germain, kvůli které jeho přítel spáchal sebevraždu. Picasso se stal posedlým bídou a utrpením, strádáním a nemohoucností, stářím, nemocí a depresí. Barvy vymizely pod tíhou melancholické modré vyobrazující trpící postavy, živoucí mrtvoly, které pravděpodobně odráželi jeho niterní psychické rozpoložení usilovně hledající význam života a vykoupení. Myšlenky na Casagema, smrt a utrpení ovlivnily Picassovu tvorbu natolik, že daly vzniknout melancholickému modrému období přetrvávající období dvou let.⁵³

I dnes je modrá barva asociována se smutkem. Výtvarná díla z tohoto období pomohla Picassovi překonat depresivní stav mysli plný pochybností, melancholie

---

⁵¹ WALTHER, I. F. *Pablo Picasso*. Praha: Slovart, 2005. s. 7-8. ISBN 80-7209-744-X.

⁵² O'BRIAN, P. *Picasso. Životopis*. Praha: BB art, 2006. s. 115. ISBN 80-7341-869-X.

⁵³ SCRIBD. *The Death of Casagemas*. [online]. © 2016 [cit. 2015-12-03]. Dostupné z: <http://www.scribd.com/doc/34745854/THE-DEATH-OF-CASAGEMAS-EARLY-PICASSO-THE-BLUE-PERIOD-MORTALITY-AND-REDEMPTION#scribd>

a hledání sama sebe. Tragická životní zkušenost mu dala inspirující témata, ze kterých mohl ve své tvorbě dále čerpat.

Obrázek 1: Pablo Picasso – Starý kytarista, 1903

Zdroj⁵⁴

Picassův styl se nikdy nevyvíjel přímočaře, jeho díla vždy vykazovala vysokou míru invence a bohatosti, u které však nezůstával nikdy příliš dlouho. I melancholická modř spolu s bolestí se po letech stáhla do pozadí a nahradila ji delikátní, až jantarová, růžová barva. V růžovém období se objevuje pocit masky namísto obličeje, který je plně rozvinut v obraze Slečny z Avignonu, kdy se čára

---

⁵⁴ FARINA, V. 20. století. Obrazová encyklopedie umění. Praha: Slovart, 2009. s. 24. ISBN 978-80-7391-96-7.

stává dominujícím výtvarným prostředkem a stylem předznamenává nový umělecký směr nazývaný kubismus.⁵⁵ Od chvíle kdy Picasso namaloval *Slečny z Avignonu*, neunikl žádný umělec jeho vlivu.⁵⁶

Psycholožka Alice Millerová se domnívá, že Picassův charakteristický styl, dávající vzniknout kubismu, má počátky v traumatizující události prožité v umělcově raném dětství, když byl ve třech letech svědkem předčasného porodu své sestry odehrávajícím se při útěku rodiny před ničivým zemětřesením. Millerová se domnívá, že rozpolcené vidění světa reflektované v kubismu jen dokazuje, že umělcovo vnitřní dítě bylo tehdy trvale zlomeno.⁵⁷

6.3 Vincent van Gogh

Nizozemský post-impresionistický malíř, jehož život je synonymem celoživotního utrpení a neúspěchu, a který se nedožil ani slávy, ani uznání svých děl. Teprve pět měsíců před jeho skonem byl prodán jeho první a jediný obraz.⁵⁸ Ingo F. Walther jej označuje dokonce za mučedníka avantgardy, jelikož se po nástupu moderny osamělí, nepochopení zoufalci stali atraktivními hrdiny.⁵⁹ Když v roce 1890 spáchal sebevraždu, zanechal po sobě stovky bezcenných obrazů, převážně výsledek tvůrčí energie za posledních sedmdesát dní života.⁶⁰ Až díky úsilí manželky Vincentova bratra Thea, Joanny, pařížského obchodníka s uměním, kterou manžel krátce před svou smrtí požádal o zachování Vincentova odkazu, byla umělcova díla náležitě oceněna.⁶¹

Vincent Van Gogh se narodil roku 1853 v nizozemské vsi Groot-Zundert jako syn protestantského faráře. Rodiče jej pojmenovali po jeho zemřelém bratříčkovi,

---

⁵⁵ WALTHER, I. F. *Pablo Picasso*. Praha: Slovart, 2005. s. 22-33. ISBN 80-7209-744-X.

⁵⁶ GERLINGS, CH. *100 Největších malířů*. Cesta od Fra Angelica k Andymu Warholovi. Praha: Deus, 2008. s. 150. ISBN 978-80-87087-47-3.

⁵⁷ ZARA, CH. *Tortured Artists*. From Picasso and Monroe to Warhol and Winehouse, the Twisted Secrets of the World's Most Creative Minds. Avon: Adams Media, 2012. s. 22-23. ISBN 978-1-4405-3003-6.

⁵⁸ VACEK, J. *O duši, šílenství a genialitě*. Praha: Dauphin, 2012. s. 261. ISBN 978-80-7272-437-6.

⁵⁹ WALTHER, I. F. *Vincent van Gogh*. Vize a skutečnost. Praha: Slovart, 2002. s. 7. ISBN 3-8228-1012-6.

⁶⁰ GERLINGS, CH. *100 Největších malířů*. Cesta od Fra Angelica k Andymu Warholovi. Praha: Deus, 2008. s. 194. ISBN 978-80-87087-47-3.

⁶¹ ZARA, CH. *Tortured Artists*. From Picasso and Monroe to Warhol and Winehouse, the Twisted Secrets of the World's Most Creative Minds. Avon: Adams Media, 2012. s. 221. ISBN 978-1-4405-3003-6.

který se narodil přesně na den o rok dříve. Transmise identity, jako se událo ve Vincentově případě, často vede k abnormálnímu vztahu mezi rodiči a dítětem a k narušenému vývoji osobnosti. Přidejme k tomu tvrdý výsměch několika vyvolených žen a z fyzicky robustního, ale duševně křehkého mladíka, se stal plachý a osamělý muž.⁶²

Vincentův život provázel nezdar, byl propuštěn ze slibného zaměstnání obchodníka s uměleckými předměty, nebyl schopen založit rodinu a žil téměř permanentně na pokraji bídy. Umění se tak stalo jediným ventilem, způsobem jak zpracovat vlastní životní i profesní selhání. Díky Vincentovým dopisům bratru Theovi se dochovaly memoáry osobního úpadku spojující srdceryvné vyprávění o kreativě, šílenství a jejich vzájemném vlivu na umělcův život. Psal o tendenci uklidňovat své neléčené záchvaty koňakem a absintem a právě v excesivní konzumaci alkoholu vidí Vacek příčinu epileptogenního efektu.

Maloval s manickou pílí, která již během jednoho roku vynesla jeho výtvarná díla na úroveň své doby, ale propast mezi umělcovou nekonečnou energií a inhibující letargií se neustále zvětšovala až nakonec vedla k opakujícím se depresím, halucinacím, paranoidním představám a záchvatům. V den, kdy si odřízl břitvou ucho, které pak dal jako dárek prostitutce z blízkého vykřičeného domu (jako paralelu k vítěznému toreadorovi, který své vyvolené daruje ucho poraženého býka), byly Vincentovy činy podmíněny nejen záchvatem, ale zřejmě také zvýšenou konzumací absintu. Vincentovy záchvaty se zhoršily natolik, že obyvatelé francouzského města Arles, kde tvořil s přítelem Gauguem, podepsali petici na jeho vystěhování.⁶³

Nezbylo mu nic jiného než vstoupit do Ústavu pro choromyslné Saint-Paul-de-Mausole v Provensálsku. Ještě více se psychicky upnul na svého bratra Thea, psal mu téměř denně. Za rok strávený v ústavu, utrpěl další tři psychotické relapsy, ale pravděpodobně díky uspořádanému a jednotvárnému ústavnímu životu, který jej udržoval při relativně jasné mysli, byl v období své hospitalizace nadměru produktivní. Za svého pobytu namaloval přes tři sta obrazů, které zahrnují jeho nejznámější výtvarná díla jako *Kosatce* a *Růže*, jedno z nejdražších výtvarných děl

---

⁶² BANKL, H. *Život a smrt slavných*. Praha: Ikar, 2004. s. 154-155. ISBN 80-249-0430-6.

⁶³ VACEK, J. *O duši, šílenství a genialitě*. Praha: Dauphin, 2012. s. 265-272. ISBN 978-80-7272-437-6.

na světě, pýcha Metropolitního muzea umění v New Yorku.⁶⁴ Je na nich znát dojem přepjaté intenzity, která pravděpodobně vychází z posedlosti tvůrčí zuřivosti, ze snahy dohnat ztracený čas, který mu byl odebrán záchvaty.⁶⁵

Obrázek 2: Vincentova vlastní podobizna z roku 1889, rok před sebevraždou

Zdroj⁶⁶

Po propuštění z ústavu se ho opět zmocnilo nervózní vzrušení a záchvaty. Změna je patrná i z obrazů a to v umocněnějších barvách nebo extrémně vzrušeném vedení štětce. Po onemocnění mladšího bratra, Vincentova jediného

---

⁶⁴ ZARA, CH. *Tortured Artists*. From Picasso and Monroe to Warhol and Winehouse, the Twisted Secrets of the World's Most Creative Minds. Avon: Adams Media, 2012. s. 224. ISBN 978-1-4405-3003-6.

⁶⁵ WALTHER, I. F. *Vincent van Gogh*. Vize a skutečnost. Praha: Slovart, 2002. s. 65. ISBN 3-8228-1012-6.

⁶⁶ BARTOLENOVÁ, S. *Musée D'Orsay – Paříž*. Slavné galerie světa. Praha: Euromedia, 2013. s. 100. ISBN 978-80-242-3884-5.

chlebdárce, se psychický stav umělce ještě více zhoršil. Roku 1890 napsal Theovi nedokončený dopis, jakoby na rozloučenou, a střelil se revolverem do prsou.⁶⁷

Ani ostatní členové Vincentovi rodiny nebyli příliš psychicky zdraví. Nejmladší bratr Cornelius spáchal sebevraždu a sestra Willemina pobývala kvůli psychóze osmatřicet let v ústavu pro duševně choré. Někteří lékaři vyslovili velmi nepravděpodobnou domněnku, že i bratr Theo trpěl afektivní psychózou.⁶⁸

Určit přesnou diagnózu Vincenta je těžké. Byly o něm sepsány spousty knih, někteří jej označují za schizofrenika, jiní tvrdí, že trpěl psychózou nebo poruchou osobnosti. Odborníci se nemohou shodnout ani na tom, kdy u něj psychická porucha propukla. V očích uměleckých kritiků je však Vincentovo umění především výrazem neklidného života, kde každé dílo je mistrovskou ukázkou vzrušující hloubky a síly, umělcovým jediným nástrojem dialogu se světem.⁶⁹

6.4 Andy Warhol

Andy Warhol, vlastním jménem Andrej Warhola Jr., změnil více než kterýkoli jiný umělec dvacátého století samotné pojetí umění. Narodil se v Pittsburghu v období finanční krize, od dětství byl sužován hypersenzitivitou a děti ve škole se mu vysmívaly. Byl chlapcem, pro kterého společenská interakce představovala muka nejděsivějšího typu. Ve třetí třídě ho postihl silný záchvat chorey (známého také pod označením tanec svatého Víta), neurologickou poruchou vyznačující se trhavými mimovolnými pohyby a padáním vlasů. Výsměch spolužáků se natolik zhoršil, že jej nakonec matka musela vzít ze školy. Traumatizující zážitky z choroby a ze školy tlačily Andyho hlouběji a hlouběji do izolace, pocity ostrčení jej nikdy neopustily.⁷⁰

Andy prodělal jako dítě celkem tři těžké záchvaty, které jej pokaždé upoutaly na lůžko. Matka chlapci nosila do postele vystřihovací papírové panenky, za každou vybarvenou stránku omalovánek mu dala čokoládu a americké komiksy předčítala

---

⁶⁷ WALTHER, I. F. *Vincent van Gogh. Vize a skutečnost*. Praha: Slovart, 2002. s. 84-87. ISBN 3-8228-1012-6.

⁶⁸ VACEK, J. *O duši, šílenství a genialitě*. Praha: Dauphin, 2012. s. 261-262. ISBN 978-80-7272-437-6.

⁶⁹ BARTOLENOVÁ, S. *Musée D'Orsay – Paříž*. Slavné galerie světa. Praha: Euromedia, 2013. s. 100. ISBN 978-80-242-3884-5.

⁷⁰ ZARA, CH. *Tortured Artists*. From Picasso and Monroe to Warhol and Winehouse, the Twisted Secrets of the World's Most Creative Minds. Avon: Adams Media, 2012. s. 33. ISBN 978-1-4405-3003-6.

s tak těžkým československým přízvukem, že jí Andy ani nerozuměl.⁷¹ Nemoc měla zásadní vliv na Andyho zájem o malbu a ilustraci. Zjistil, že nejlépe dokáže reagovat na své okolí skrze umění, které se stalo jeho nejsilnějším prostředkem komunikace. Často hovořil jemným až tichým hlasem, styděl se a nepřál si být středem pozornosti. Nejvíce mu vyhovovala role tichého pozorovatele zaznamenávajícího a komentujícího život kolem sebe.⁷²

Obrázek 3: Andy Warhol – Mao, 1973

Zdroj⁷³

---

⁷¹ WARHOL, A. *Od A k B a zase zpátky aneb Filosofie Andyho Warhola*. Praha: Argo, 2015. s. 29-30. ISBN 978-80-257-1423-2.

⁷² PREKOP, R, CIHLÁŘ, M. *Andy Warhol a Československo*. Řevnice: Arbor vitae, 2011. s. 17. ISBN 978-80-87164-37-2.

⁷³ Tamtéž. s. 203.

Ve svém ateliéru nazývaném Továrna zachycoval na magnetofon, a později videokameru, stav mysli americké společnosti. Ze stydlivého, neduživého hochy se stal režisér vlastního soukromého divadla odehrávajícího se v Továrně. Zůstával v pozadí a rozhodoval o osudech jiných. Nechtěl být hlavním aktérem, ale zároveň se nechtěl cítit odstrčen. Možná také proto prohlásil, že když si pořídil svůj první televizor, přestalo mu tolik záležet na intimních vztazích a po koupi magnetofonu, ukončil veškerý svůj citový život.⁷⁴ A tak se Andyho atelier se stal prestižním módním a společenským centrem - domovem Walholových Superhvězd.⁷⁵

Celý život Andyho trýznily zdravotní problémy, které zanechaly stopu na jeho fyzickém vzhledu i na duši. V osmi letech přišel o veškerý pigment a tak se z něj stal albín neustále se zabývajícím otázkou krásy. Hledal krásu spočívající ve vtipu, v umění konverzace, v tom jak se lidé pohybují, jak mluví, jak vizuálně vypadají. Krásu spočívající v čistotě a upraveném vzhledu. Zabýval se otázkou kolik člověku zabere času, aby byl krásný. Jak těžký život musí mít transvestita, který každý den dedikuje snaze se o něco více přiblížit své představě o kráse ženského pohlaví.⁷⁶

Skrze své umění byl odhodlán odstranit bariéry mezi krásou a ošklivostí. V rámci tohoto snažení smazal hranici mezi uměním a komercí a stal se nezapomenutelným představitelem pop-artu.⁷⁷ Andyho umění nespočívá pouze v tvorbě, ale také ve schopnosti vytvořit a prodat vlastní image. Ať byl jeho důvod pro nošení šedivé paruky a černých brýlí jakýkoli, jeho nekonvenční vzhled spolu s inovátorským uměleckým stylem vytvořil nezaměnitelný a okamžitě rozpoznatelný rukopis. Stejný efekt vyvolává jeho umění. Byl schopen přetvořit svůj handicap v jednu ze svých hlavních předností. Například tvrdil, že s obarvenými vlasy na šedivo připomíná starce, a tudíž každý jeho pohyb automaticky působí mladě, aktivně a jeho osoba tak nabyde nového nadání, nového rozměru.⁷⁸

---

⁷⁴ WARHOL, A. *Od A k B a zase zpátky aneb Filosofie Andyho Warhola*. Praha: Argo, 2015. s. 35. ISBN 978-80-257-1423-2.

⁷⁵ GERLINGS, CH. *100 Největších malířů*. Cesta od Fra Angelica k Andymu Warholovi. Praha: Deus, 2008. s. 202. ISBN 978-80-87087-47-3.

⁷⁶ WARHOL, A. *Od A k B a zase zpátky aneb Filosofie Andyho Warhola*. Praha: Argo, 2015. s. 66-73. ISBN 978-80-257-1423-2.

⁷⁷ ZARA, CH. *Tortured Artists*. From Picasso and Monroe to Warhol and Winehouse, the Twisted Secrets of the World's Most Creative Minds. Avon: Adams Media, 2012. s. 35. ISBN 978-1-4405-3003-6.

⁷⁸ WARHOL, A. *Od A k B a zase zpátky aneb Filosofie Andyho Warhola*. Praha: Argo, 2015. s. 101-102. ISBN 978-80-257-1423-2.

6.5 Claude Monet

Oscar Claude Monet se narodil v Paříži, ale ještě v raném dětství se jeho rodina přestěhovala do Normandie. Monetova talentu si všimli již ve škole a snad proto nepřekvapí, že již v sedmnácti letech si vydělával malbou karikatur místní honorace. Z ušetřených peněz mohl podniknout cestu do Paříže, kde se přihlásil na liberální Académii Suisse. Studium a hýření s kamarády ale přerušil odvod do armády, která jej odvelela do Alžíru. Byl natolik ohromen tamním světlem a barvami, že se je později snažil vyjádřit ve svých výtvarných dílech.⁷⁹

V polovině devatenáctého století byla objevena fotografie a malba ztratila své privilegované místo nejuznávanější formy vyobrazení skutečnosti. Malíři se proto pokoušeli odlišit od monochromní fotografie tak, že využívali jasných extravagantních barev nebo barevnosti obsažené ve světle a stínu. Umělci nového směru jako Cézanne, Degas, Renoir či Monet, odmítnuti oficiálním Salonem, uspořádali v roce 1874 svou vlastní výstavu v Nadarově atelieru. Kritika je příkře odsoudila, považovaly jejich malby za nedokončené skici, proti nimž protestovali i studenti výtvarného umění. Podle Monetova obrazu nazvaného *Imprese, východ slunce*, je jeden z kritiků nazval impresionisty. Toto původně opovržlivé označení skupina umělců přejala jako pojmenování svého charakteristického stylu, právě proto, aby se kritikům vysmála.⁸⁰

V osobním životě Monet trpěl častými depresemi. Po smrti manželky Camilly, Monetovi jediné modelky a inspirace, byla jeho depresivní nálada ještě ve větším kontrastu k zářivému optimismu vlastního výtvarného umění. Jeho díla vyjadřují svět jako proud barev a pohybu, oslavu neustálého a nekončícího pohybu přírody vnímaného zrakem a časem.⁸¹ Miloval londýnskou mlhu a její prozaické zahalení města do svého hávu. Za svého pobytu v Anglii dovedl Monet své poznatky do krajnosti, opustil čistý impresionismus a dospěl až k emocionálnímu vizionářskému stylu, ve kterém materie ztrácí konzistenci a rozpouští se v barvě a chvějícím se světle.⁸² Ve své zahradě v Giverny, kam se s celou rodinou odstěhoval, započal s malováním cyklu leknínů. Tyto obrazy evokují Monetovu celoživotní snahu

---

⁷⁹ HOWARD, M. *Monet. Galerie života a díla*. Brno: Jan Melvil Publishing, 2007. s. 6-7. ISBN 978-80-903912-0-8.

⁸⁰ GERLINGS, CH. *100 Největších malířů. Cesta od Fra Angelica k Andymu Warholovi*. Praha: Deus, 2008. s. 142. ISBN 978-80-87087-47-3.

⁸¹ HOWARD, M. *Monet. Galerie života a díla*. Brno: Jan Melvil Publishing, 2007. s. 38-39. ISBN 978-80-903912-0-8.

⁸² BARTOLENOVÁ, S. *Musée D'Orsay – Paříž. Slavné galerie světa*. Praha: Euromedia, 2013. s. 128. ISBN 978-80-242-3884-5.

namalovat souznění s přírodou. Raději se stahoval do ústraní a vysloužil si pověst krajně mrzutého člověka.⁸³

Obrázek 4: Claude Monet – Londýnský parlament, 1904

Zdroj⁸⁴

Na počátku dvacátého století jej po dlouhé nemoci opustila další celoživotní láska a družka, Alice. Také jeho duševně nemocný syn Jean náhle zemřel. Moneta tato rána osudu naprosto ochromila, ale i přesto by se dala poslední léta jeho života nazvat obdobím hektické produktivity. Nejenže s vervou tvořil, ale také spálil mnohé své skici a obrazy. Měl obavu, aby se po jeho smrti na trh nedostala průměrná díla.⁸⁵

---

⁸³ HEINRICH, CH. *Claude Monet*. Praha: Slovart, 2004. s. 71. ISBN 80-7209-528-5.

⁸⁴ BARTOLENOVÁ, S. *Musée D'Orsay – Paříž*. Slavné galerie světa. Praha: Euromedia, 2013. s. 128. ISBN 978-80-242-3884-5.

⁸⁵ HOWARD, M. *Monet*. Galerie života a díla. Brno: Jan Melvil Publishing, 2007. s. 69-78. ISBN 978-80-903912-0-8.

6.6 Edgar Allan Poe

Geniální americký spisovatel s irskými, italskými a francouzskými kořeny se narodil na počátku devatenáctého století. O otci neexistují téměř žádné záznamy, matka zemřela, když byly chlapci dva roky, a tak se o Edgara a jeho sourozence podělilo příbuzenstvo či dobročinné rodiny. Edgara Poa si k sobě vzal skotský bezdětný obchodník Allan s chotí. Chlapec byl neformálně adoptován a pokřtěn jménem Edgar Allan.⁸⁶

Prožil turbulentní mládí plné kontrastů, chodil na dobré školy, pohyboval se ve vyšší společnosti, ale pouze dokud jeho nevlastní otec téměř nebankrotoval. Nakonec se vstoupil do armády, ze které byl ale propuštěn. Podobným způsobem skončil každý jeho pracovní poměr. Ať pracoval jako šéfredaktor nebo literární kritik, téměř vždy byl důvodem k nucenému odchodu Edgarův sklon k nadměrné konzumaci alkoholu. Nejraději měl absint, kouřil opium a podlehl i morfiu, ze kterého míval delirantní stavy a halucinace. Alkoholem si prý mírnil záchvaty hrůzy s nutkáním ke zločinu. Měl sadistické a nekrofilní sklony a i přes jedenáct let trvající sňatek se svou sestřenicí Virginíí, existují spekulace o jeho homosexualitě.⁸⁷

Téměř celý život žil v těžkých finančních poměrech, psaní básní a románů v té době nebylo finančně výhodné a nebýt práce literárního kritika, nebyl by schopen pokrýt své náklady. Proto toužil napsat dílo, které by změnilo jeho osud, které by se líbilo jak kritikům, tak veřejnosti. V tomto duchu napsal gotickou báseň Havran, o smrti a žalu, o naší touze vzpomínat v kontrastu s potřebou zapomenout. Po vydání Havrana v únorovém čísle *American Whig Review* se báseň a její autor stali okamžitou celebritou. Úspěch básně zajistila také Poeova poeticky zmučená osobnost pijáckého gamblera se sebedestruktivními sklony.⁸⁸

Ale ani po neskonalém úspěchu své básně se Poe nevymanil z chudoby. Byl přesvědčen, že literatura nemá pouze svou literární hodnotu, ale také finanční, které se však nikdy nedočkal. Třetího října 1849 byl spatřen, jak se v deliriu potácí ulicemi Baltimoru, jeho řeč byla nekoherentní a na sobě měl znečištěný oděv někoho jiného. O čtyři dny později, po celoživotní bitvě se závislostmi a depresemi, podlehl

---

⁸⁶ *Poe aneb Údolí neklidu*. Praha: Československý spisovatel, 1972. s. 69.

⁸⁷ VACEK, J. *O duši, šílenství a genialitě*. Praha: Dauphin, 2012. s. 197. ISBN 978-80-7272-437-6.

⁸⁸ ZARA, CH. *Tortured Artists*. From Picasso and Monroe to Warhol and Winehouse, the Twisted Secrets of the World's Most Creative Minds. Avon: Adams Media, 2012. s. 126-127. ISBN 978-1-4405-3003-6.

záhadné nemoci.⁸⁹ Zemřel pravděpodobně v alkoholickém deliriu tremens. Vacek se domnívá, že bez psychopatologie by Poeova díla nikdy nemohla vzniknout.⁹⁰

V následujícím odstavci uvádím ukázkou originálního textu poslední osmnácté strofy básně Havran ve srovnání s českým překladem od Vítězslava Nezvala z roku 1929:

*„And the Raven, never flitting, still is sitting, still is sitting
On the pallid bust of Pallas, just above my chamber door;
And his eyes have all the seeming of a demon's that is dreaming,
And the lamp/light o'er him streaming throws his shadow on the floor;
And my soul from out that shadow that lies gloating on the floor
Shall be lifted – nevermore!*

(...)

*Pak se klidně uvelebí, stále sedí, stále sedí
jako ďábel na bělostných řadrech Pallas Athéné;
oči v snění přimhouřeny na pozadí bílé stěny,
lampa vrhá beze změny jeho stín, jímž uhrane –
a má duše z toho stínu, jímž mne navždy uhrane,
nevzchopí se – víckrát ne.“⁹¹*

6.7 Johann Wolfgang Goethe

Malý génius se narodil 28. srpna 1749 do dobré rodiny žijící ve Frankfurtu, jeho předky tvořili faráři, právníci či živnostníci. Někteří odborníci se domnívají, že Goethova psychická porucha měla kořeny v rodinné anamnéze. Jeho mladší sestra Cornelia trpěla melancholií, úzkostmi i bludnými představami a paranoiemi, otec byl excentrický psychopat a podivín a samotnému Goethovi je připisována maniodepresivní psychóza.⁹²

---

⁸⁹ ZARA, CH. *Tortured Artists*. From Picasso and Monroe to Warhol and Winehouse, the Twisted Secrets of the World's Most Creative Minds. Avon: Adams Media, 2012. s. 124. ISBN 978-1-4405-3003-6.

⁹⁰ VACEK, J. *O duši, šílenství a genialitě*. Praha: Dauphin, 2012. s. 197. ISBN 978-80-7272-437-6.

⁹¹ *Poe aneb Údolí neklidu*. Praha: Československý spisovatel, 1972. s. 36-37.

⁹² VACEK, J. *O duši, šílenství a genialitě*. Praha: Dauphin, 2012. s. 243-244. ISBN 978-80-7272-437-6.

V šestnácti letech poslal otec mladého Goetha studovat práva do Lipska. Goethe místo studia raději běhal za děvčaty a vedl nevázaný studentský život. Pak ale onemocněl plicní tuberkulózou. Nucený návrat domů spolu s těžkým onemocněním a špatným vztahem s otcem vyústil ve stavy deprese s hypochondrickými představami. Goethova matka se musela ujmout jak léčení syna, tak role prostředníka mezi otcem a synem, kteří spolu téměř nehovořili. Během svého léčení se Goethe zabýval mystikou, studiem biologie a alchymie, která mu později byla užitečná v psaní Fausta. Když se uzdravil, dokončil studium práv ve Štrasburku. Při vykonávání juristické praxe, se zamiloval do slečny Lotty, která byla ovšem zasnoubena s jeho kolegou.⁹³ Goetheho nenaplněný milostný vztah s Lotty byl inspirací světově proslulého tragického románu Utrpení mladého Werthera. Goethe napsal román během čtyř týdnů v jakoby snovém stavu, kdy trpěl depresivní náladou a myšlenkami na sebevraždu. V románu kombinuje svůj příběh a tragický konec přítele ze studentských let – hypochondrického, uzavřeného a tichého Karla Wilhelma Jerusalema, který spáchal sebevraždu, když dostal košem od ženy svého kolegy, které vyznal lásku. Půjčil si zbraň a zastřelil se. Utrpení mladého Werthera je přelomovým literárním dílem, odstraňuje společenské bariéry tématu sebevraždy. Román je plný nenaplněného citu, po kterém tehdejší společnost prahla, ale tehdejší osvícenecká literatura její potřebu neuspokojovala.⁹⁴ Stěžejním tématem románu je ztotožnění se člověka s jeho srdcem a přesvědčení, že samotné lidské srdce a v něm ukrývající se cit, je jádrem lidství.⁹⁵

Na pozvání vévody Karla Gustava von Sachsen-Weimar-Eisenach se ve svých šestadvaceti letech odstěhoval do Výmarského vévodství, kde žil až do své smrti. Jeho výmarská kariéra byla závratná, stal se ministrem financí a v roce 1782 byl císařem povýšen do šlechtického stavu. Zajímavé je, že v osmdesátých letech osmnáctého století utekl inkognito z léčení v Karlových Varech do Itálie. Tato liberalizující cesta po Itálii trvala celé dva roky, několikrát pobýval také v Římě, kde trávil čas s výtvarníky a sám maloval.⁹⁶

Povznesenou náladu z cest po Itálii, kde prý poprvé ve svých čtyřiceti letech poznal fyzickou lásku, vystřídaly pocity melancholie a beznaděje. Po svém návratu

---

⁹³ *Lessing-Goethe-Schiller-Heine*. Beiträge zur biographischen Darstellungen. Berlin: Volk und Wissen Volkseigener Verlag, 1955. s. 61-77.

⁹⁴ VACEK, J. *O duši, šílenství a genialitě*. Praha: Dauphin, 2012. s. 245-257. ISBN 978-80-7272-437-6.

⁹⁵ VRABEC, M. *Touha a žádostivost v dějinách evropské filozofie*. Praha: Togga, 2014. s. 165. ISBN 978-80-7476-059-4.

⁹⁶ *Lessing-Goethe-Schiller-Heine*. Beiträge zur biographischen Darstellungen. Berlin: Volk und Wissen Volkseigener Verlag, 1955. s. 114-120.

potkal Goethe dívku jménem Christiane Vulpius, přizemní a nevzdělanou dceru alkoholika, která velmi ráda tančila a pila. Jako Goethova manželka porodila čtyři děti, z nichž přežil pouze nejstarší syn August.⁹⁷

Po melancholickém a afektivně labilním synovi Augustovi, který se již v mládí stal alkoholikem, zůstaly dva synové. Ani jejich život však neměl dlouhé trvání, Goethe je všechny přežil. S přibývajícím věkem, přibývaly i Goetheovi milostné poměry. Depresivní, jakoby wertherovské nálady střídaly periody euforie, které kopírovali průběh básnickových milostných, většinou nenaplněných, vztahů. Jeho náhlé změny nálad mu způsobovaly další návaly úzkosti a strachu ze ztráty tvůrčí schopnosti.⁹⁸ Goethovo psychické rozpoložení mělo významný vliv na jeho tvorbu, ať už se jednalo o povznesenou náladu provázející jeho náhlou zamilovanost či deprese po odmítnutí svou vyvolenou.

Je zajímavé, že Goethe tvořil Fausta téměř šedesát let a dílo smělo být vydáno až po autorově smrti. Zatímco s Utrpením mladého Wethera byl hotov již za čtyři týdny.

6.8 Egon Schiele

Představitel expresionismu, Egon Schiele, se narodil v Tullnu roku 1890 jako syn dílenského mistra. Jeho matka tvrdila, že kreslil již od dvou let. Pro Schieleho bylo esenciální dokonale ovládnout techniku a zobrazovat realitu s obrazovou čistotou a pravdivostí, ve které spatřoval celý smysl umění. Stejně jako Klimt zvolil za hlavní téma svých děl erotiku, zobrazoval nahotu jak ženskou, tak mužskou.⁹⁹

Byl nekontrolovatelně posedlý ženským tělem již od čtrnácti let, kdy mu zemřel otec na syfilis. Schiele se nedokázal se smrtí svého otce vyrovnat, trpěl samomluvou a prožíval halucinogenní stavy, ve kterých s otcem konverzoval.¹⁰⁰ Mocné zážitky z boje s chorobou jej poznamenaly natolik, že začal vidět lidské tělo

---

⁹⁷ *Lessing-Goethe-Schiller-Heine*. Beiträge zur biographischen Darstellungen. Berlin: Volk und Wissen Volkseigener Verlag, 1955. s. 121-123.

⁹⁸ VACEK, J. *O duši, šílenství a genialitě*. Praha: Dauphin, 2012. s. 248-250. ISBN 978-80-7272-437-6.

⁹⁹ GERLINGS, CH. *100 Největších malířů*. Cesta od Fra Angelica k Andyemu Warholovi. Praha: Deus, 2008. s. 174. ISBN 978-80-87087-47-3.

¹⁰⁰ SELSDON, E., ZWINGERBERGER, J., BASSIE, A. *Schiele*. Praha: Euromedia, 2013. s. 34. ISBN 978-80-242-3977-4.

jako přehnané a překroucené. Jednu dobu mu dokonce učarovaly křivky vlastní mladší sestry. Stala se jeho múzou a nahá mu stála modelem.¹⁰¹

Přestože byla Vídeň centrem umění své doby, zvolil si Schiele jako ideální místo pro svou tvorbu vesničku Neulengbach, jehož obyvatelům se excentrický bohém od počátku nezamlouval. Dospívající dívky znuděné poklidným vesnickým životem až příliš rády seděly modelem mladému poutavému umělci. Schieleho fascinace erotikou eskalovala na jaře roku 1912, kdy místní policie provedla zatčení dvaadvacetiletého Egona Schieleho, obviněného z unesení a pohlavního zneužití třináctileté dívky Tatjany von Mossig. V domě umělce našli a zkonfiskovali více jak sto pornografických obrazů a skic detailně vyobrazujících ženský akt. Po incidentu s nezletilou Tatjanou požadovali pobouření vesničané Schielovu hlavu. Byl obviněn z únosu a pohlavního zneužití nezletilé. Tatjana však odmítla vypovídat proti svému milenci a Schiele nakonec strávil celkem dvacet čtyři dní ve vězení, které jej však hluboce poznamenaly.¹⁰²

Před incidentem v Neulengbachu se Schiele se svou partnerkou Wally Neuzilovou skrýval před moralistickými soudy rakouské společnosti také v Českém Krumlově. Po oznámení sňatku se společensky výhodnou partií Edithou Harmsovou, který měl naplnit Schieleho představu o mileneckém trojúhelníku, jej však Wally opustila. Vstoupila jako ošetřovatelka do Červeného kříže a odešla na frontu, kde později zemřela na spálu.¹⁰³

Schiele se vnímal jako představitel bolesti, přijal roli umělce - mučedníka, spasitele lidstva, který se musí obětovat pro druhé.¹⁰⁴ Na Schieleho tvorbě je překvapující rozporuplnost mezi jeho reálným vzhledem a odpuzujícími autoportréty, kterým dominuje široké čelo, obličej ve tvaru lebky s doširoka otevřenými očima vystupujícíma z důlků a kostnaté ruce jakoby předznamenávají smrt spolu s vychrtlým, znetvořeným tělem a pavoučími údy.¹⁰⁵ Přitom v realitě měl upravený zevnějšek s kultivovanou až hezkou tváří. Jeho autoportréty tak korespondují s umělcovým viděním světa a zvolenou rolí mučedníka.

---

¹⁰¹ ZARA, CH. *Tortured Artists*. From Picasso and Monroe to Warhol and Winehouse, the Twisted Secrets of the World's Most Creative Minds. Avon: Adams Media, 2012. s. 133. ISBN 978-1-4405-3003-6.

¹⁰² Tamtéž. s. 132-133.

¹⁰³ STEINER, R. *Egon Schiele*. Köln: Taschen, 2007. s. 70. ISBN 978-3-8365-0127-9

¹⁰⁴ SELSDON, E., ZWINGERBERGER, J., BASSIE, A. *Schiele*. Praha: Euromedia, 2013. s. 154. ISBN 978-80-242-3977-4.

¹⁰⁵ Tamtéž. s. 146-150.

Obrázek 5: Egon Schiele – Ženský akt, 1910

Zdroj¹⁰⁶

Schiele byl především obětí své doby. V roce 1918, kdy v rámci 49. výstavy Secese uspořádal svou první obsáhlou výstavu a dostalo se mu národního uznání¹⁰⁷, zemřela jeho těhotná žena Edith na virovou pandemii. Schiele ji následoval čtyři dny poté. Bylo mu pouhých osmadvacet let.¹⁰⁸ Umělcovo produktivní období nebylo delší než deset let, ale i za tak krátkou dobu vytvořil 334 olejomalb a 2503 kreseb.¹⁰⁹

---

¹⁰⁶ STEINER, R. *Egon Schiele*. Köln: Taschen, 2007. s. 45. ISBN 978-3-8365-0127-9.

¹⁰⁷ Tamtéž. s. 92.

¹⁰⁸ ZARA, CH. *Tortured Artists*. From Picasso and Monroe to Warhol and Winehouse, the Twisted Secrets of the World's Most Creative Minds. Avon: Adams Media, 2012. s. 135. ISBN 978-1-4405-3003-6.

¹⁰⁹ SELSDON, E., ZWINGERBERGER, J., BASSIE, A. *Schiele*. Praha: Euromedia, 2013. s. 12. ISBN 978-80-242-3977-4.

7 PSYCHICKÉ CHOROBY

V následující kapitole jsou popsány psychické poruchy vyskytující se ve větší míře u umělců a kreativně zaměřených jedinců. Jedná se především o afektivní poruchy jako bipolární porucha či depresivní syndrom, v neposlední řadě také problém zneužívání alkoholu nebo jiných návykových látek. Kapitola se zabývá otázkou vlivu psychických poruch na kreativitu umělců a představuje studie provedené na toto téma.

Z předchozích kapitol je patrné, že filosofové a vědci po staletí hledali odpověď na otázku spojení kreativity a psychických chorob. Výsledky studií nacházejí mezi psychickými poruchami a geniální kreativitou určité spojení, ale nedá se říci, že by šílenství zvyšovalo úroveň či dokonce kvalitu kreativního myšlení.¹¹⁰ Pokud umělec trpí například bipolární poruchou, je v určitých fázích této choroby pracovním inhibován. Zároveň ale může z období psychické krize, deprese, čerpat inspiraci z prožitých pocitů beznaděje a temných myšlenek prodělaných během ataku. Je však nutné si uvědomit, že procento nemocných trpících bipolární poruchou, kteří právě v období deprese spáchají sebevraždu, je ve srovnání s běžnou populací dvacetkrát vyšší.¹¹¹ Proto vědci a lékaři neradi slyší tezi, že psychické poruchy zvyšují úroveň kreativity. Obávají se odmítnutí léčby ze strany pacienta, který nechce přijít o svou schopnost kreativně tvořit.

Různé studie se v různých časových obdobích liší svými výsledky. Důvodem jsou často rozdílná kritéria diagnózy, která se s časem měnila, a tak mnoho umělců diagnostikovaných v devatenáctém století schizofrenií, pravděpodobně ve skutečnosti trpělo afektivní poruchou.

---

¹¹⁰ CREATIVE THINKING PROJECT. *Is there a relationship between creativity and mental illness?* [online]. 9.7.2014 [cit. 2016-02-10]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=w7xTHjSHqwx&index=5&list=PLMB1RhP-HOjzRD4alduJhf4LODgSPWq72>

¹¹¹ LÁTALOVÁ, K. *Bipolární afektivní porucha*. Praha: Grada, 2010. s. 85. ISBN 978-80-247-3125-4.

7.1 Tvůrčí nemoc

Tvůrčí nemoc či nemoc kreativity, jak ji nazývá psychiatr Henri Frédéric Ellenberger, je označením pro neurotickou či psychotickou poruchu, ze které pochází kreativita některých geniálních jedinců. Prožitím tvůrčí nemoci je osobnost postiženého jedince přetransformována k akceptaci iracionálních představ a opustí tak své původní realistické uvažování. Sigmund Freud spatřoval genialitu v určitém způsobu sublimace, obraném mechanismu lidské psychiky, kde se pudový proces vybíjí v nepudových formách prožívání a chování. Jedná se o přeměnu hrubé pudové energie v energii duchovní, kreativní uměleckou či vědeckou práci. Jako příklad psychoanalytického výkladu geniality použil Freud život Leonarda da Vinciho. Byť o jeho mládí neexistuje mnoho informací, vycházel Freud z údajného Leonardova homosexuálního založení, tedy z potlačovaného sexuálního pudu z dětství. Právě díky sublimaci údajného potlačovaného homosexuálního pudu našel východisko ve své tvorbě, oslabil tak excesivní pudový konflikt uměleckou tvorbou a stal se géniem namísto neurotika. Dalším pohledem na genialitu a originalitu umělce je překompenzování domnělého či skutečného zmrzačení, nemoci či jiného druhu handicapu, které v důsledku působí jako zdroj extrémního nadání. Takzvanou hypotézu o komplexu méněcennosti vyslovil tvůrce individuální psychologie Alfred Adler, hypotéza se vyznačuje neutuchajícím snažením jednotlivce o kompenzaci vlastních nedostatků. Byť Adlerova individuální psychologie a Freudova psychoanalýza oplývají mnoha rozdíly, obě teorie vychází ze společného předpokladu – že genialita umělce má totožné základy jako neuróza. Zato americký psychoanalytik Lawrence Schlesinger Kubie nesouhlasí s kauzálností neurózy a kreativity. Kreativní myšlení a genialitu vidí výlučně ve volných asociacích, ve schopnosti vypnout autocenzuru. Bdělá zdravá mysl bez autocenzury je krajně neobvyklá, až abnormální, neznamená však automaticky chorobná. Jakým způsobem tedy dosáhne umělec oproštění od autocenzury? Mezi odpovědi patří - za dřímoty, usínání a probuzení, v rauši anebo v šílenství.¹¹²

---

¹¹² VACEK, J. *O duši, šílenství a genialitě*. Praha: Dauphin, 2012. s. 139-146. ISBN 978-80-7272-437-6.

7.2 Charakteristika a vymezení psychických poruch

Psychickým poruchám je nutné porozumět v kontextu celého života. Porozumět, jak vnímají a prožívají danou situaci samotní jedinci postižení psychickou poruchou. Za normálních okolností se chování člověka nijak nápadně neprojevuje, ale v zátěžových situacích se většinou projeví výkyvy v chování zapříčiněné nestandardní interpretací reality. Existují samozřejmě situace, ve kterých neobvykle reaguje téměř každý a lze ji tedy považovat za normální reakci na abnormální podnět.¹¹³

Doktor Vacek míní, že geniální jedinec je extrémní variantou člověka, pro jehož psychopatologické projevy neexistuje jednoduché vysvětlení. Geniální tvůrce je nezdědka nevyrovnaný jedinec plný disharmonie, sám o sobě pochybuje, je neustále nucen znásilňovat své přirozené pudy a přizpůsobovat je prostředí, ustupovat svým přáním a snům. Toto vnější hostilní prostředí vyvíjí tlak na psychiku, proto během umělcova života přibývá krizí a s tím spojených neurotických, psychosomatických a psychotických poruch.¹¹⁴

7.2.1 Afektivní poruchy

Výkyvy nálad jsou pro každého člověka v průběhu života normálním jevem. Mění se dle střídajících se období optimismu, kdy jedinec překypuje aktivitou a chutí do života, s pesimisticky laděnými fázemi provázenými smutkem a pocity rezignace. Disfunkce emočního prožívání vede k narušení standardní regulace aktivační úrovně jedince spojené se změnou motivace, která celkově narušuje vlastní vnímání potřeb. Základem těchto poruch je změna nálady (většinou deprese či mánie) signalizující narušení vnitřní rovnováhy vedoucí k psychickým i somatickým potížím.¹¹⁵

Patologické změny nálad, jako stavy ztřeštěného blouznění doprovázené bujarou náladou, byly lékařům známy již ve starověkém Řecku. Hippokrates ve čtvrtém století před naším letopočtem chápal chorobné stavy melancholie a mánie jako abnormální stav hladiny černé a žluté žluči v mozku postiženého. Tyto pojmy byly dále používány i v arabské a židovské literatuře. Souvislost mezi mánií

---

¹¹³ RABOCH, J. et al. *Psychiatrie*. Praha: Karolinum, 2012. s. 33. ISBN 978-80-246-1985-9.

¹¹⁴ VACEK, J. *O duši, šílenství a genialitě*. Praha: Dauphin, 2012. s. 188. ISBN 978-80-7272-437-6.

¹¹⁵ *Mezinárodní klasifikace nemocí – 10. revize*. Duševní poruchy a poruchy chování. Popisy klinických příznaků a diagnostická vodítka. 3. vyd. Praha: Psychiatrické centrum Praha, 2006. s. 100. ISBN 80-85121-11-5.

a melancholií byla znovuobjevena teprve v devatenáctém století a popsána jako cyklofrenie - maniodepresivní psychóza. Touto chorobou trpěla celá řada významných osobností kulturního a společenského života jako například spisovatelé E. Hemingway, O. Pavel, malíři V. van Gogh, E. Munch, hudební skladatelé R. Schumann, E. Berlioz či politici A. Lincoln a W. Churchill.“¹¹⁶

Afektivní porucha se projevuje především chorobnou náladou, která neodpovídá reálné situaci, narušuje uvažování postiženého jedince, jeho chování i somatické funkce. Jedná se o způsob obrany organismu na situaci silného emočního tlaku, kdy interpretace reality neodpovídá aktuálnímu stavu nemocného. Například u bipolární poruchy je rozdílná interpretace reality patrná zejména ve střídání stavů deprese a mánie. Jako důsledek této poruchy se postižený hůře adaptuje a selhává i na sociální úrovni. Faktory zapříčiňující vznik afektivních poruch jsou mnohé a choroba sama sestává ze skupiny poruch, které se svými symptomy podobají a působí ve vzájemné interakci. Jedná se o soubor dědičných dispozic, vývojově podmíněných změn i různých aktuálních zátěžových faktorů, které mohou být somatického i psychosomatického charakteru.¹¹⁷

Afektivní porucha může mít charakter jednoho či obou extrémů emočního ladění, a to ve formě depresivní či manické epizody. Pakliže se střídají jak epizody depresivní, tak manické, trpí pacient bipolární afektivní poruchou.¹¹⁸

Častý výskyt afektivní poruchy u jedinců s uměleckým zaměřením si Andresen vysvětluje především jejich osobnostními predispozicemi a vlastnostmi. Jedná se o vlastnosti jako otevřenost k novým zkušenostem, hravost, zvědavost, senzitivita či jednoduchost. Tvořiví jedinci jsou velcí individualisté s dobrodružnou povahou, kteří netrpí předsudky a vnímají svět originálním způsobem. Nejsou limitováni pravidly a řádem, který méně kreativním jedincům vytváří ze života pohodlnou a bezpečnou strukturu. Tyto charakterové rysy je činí vnímavějšími, senzitivnějšími a tedy i zranitelnějšími vůči vnějším vlivům a životním nástrahám. Neschopnost začlenit se může vyvolat pocity odcizení a osamělosti, které mohou vyústit až v depresivní poruchu.¹¹⁹

---

¹¹⁶ RABOCH, J. et al. *Psychiatrie*. Praha: Karolinum, 2012. s. 260. ISBN 978-80-246-1985-9.

¹¹⁷ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 4. vyd. Praha: Portál, 2008. s. 369-371. ISBN 978-80-7367-414-4.

¹¹⁸ RABOCH, J. et al. *Psychiatrie*. Praha: Karolinum, 2012. s. 261-262. ISBN 978-80-246-1985-9.

¹¹⁹ ANDREASEN, N.C. *The Creative Brain. The Science of Genius*. Washington: Plume, 2006. s. 30-31. ISBN 0-452-28781-2.

7.2.1.1 Depresivní porucha

Mezi nejčastější psychické choroby patří právě depresivní poruchy. Deprese postihuje častěji ženy než muže a to v poměru 2:1. Věková hranice tohoto onemocnění není příliš jednoznačná, nejčastěji postihuje jedince v období mezi dvacátým a čtyřicátým rokem věku. Její četnost, na rozdíl od schizofrenie, není v různých sociokulturně a antropologicky odlišných společnostech stejná. Jedná se o chorobu jejíž výskyt ovlivňují vnější faktory jako klimatické podmínky nebo roční období. V zemích, kde je během roku méně světla a více chladu, postihuje více jedinců a v letních měsících se vyskytuje nejméně. Údaje o četnosti depresivní poruchy jsou často rozdílné, pravděpodobně z důvodu nejednotnosti diagnostických kritérií v různých zemích.¹²⁰

Hlavním příznakem depresivní poruchy je patologická depresivní nálada, která neodpovídá aktuální životní situaci jedince a není adekvátní emoční zátěží. Jedná se o narušení kognitivních funkcí vedoucí k deformaci reality, změny v prožívání a modifikaci veškerých emocí, u kterých převládá symptom automatického negativního myšlení. Deprese bývají nejhorší ráno, pacient se probouzí o několik hodin dříve než obvykle, ztrácí libido a hubne.¹²¹

Jedinec postižený depresi ztrácí energii, cítí se vyčerpaně a unaveně, deprese působí tlumivě na veškeré činnosti. Typickým příznakem je ztráta zájmu či radosti z provozování činností, které jedinci za normálních okolností působí radost. Nemocní mají často sklon k pocitům viny, které jsou neadekvátní až zcela nereálné vůči situaci.¹²²

V případě závažnější formy deprese dochází k narušení sebehodnocení vedoucí k pocitům bezmocnosti, beznaděje a zoufalství. Dochází k útlumu potřeb i volní aktivity. Pacienti v principu negují celkový smysl života, který může vést až k touze po smrti a po ukončení duševní trýzně. U 10-15% nemocných vyústí nakonec tento stav v pokus o sebevraždu. Pokud by během deprese nebyla značně snížena aktivační úroveň jedince, mohlo by být již tak vysoké procento suicidálního

---

¹²⁰ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 4. vyd. Praha: Portál, 2008. s. 370-371. ISBN 978-80-7367-414-4.

¹²¹ LÁTALOVÁ, K. *Bipolární afektivní porucha*. Praha: Grada, 2010. s. 41. ISBN 978-80-247-3125-4.

¹²² *Mezinárodní klasifikace nemocí – 10. revize*. Duševní poruchy a poruchy chování. Popisy klinických příznaků a diagnostická vodítka. 3. vyd. Praha: Psychiatrické centrum Praha, 2006. s. 105. ISBN 80-85121-11-5.

jednání daleko vyšší. Právě z tohoto důvodu většina pacientů spáchá sebevraždu na konci depresivního období, paradoxně když se jejich stav začne zlepšovat.¹²³

7.2.1.2 Manická porucha

Manická porucha se v populaci objevuje méně často a je tedy mnohem vzácnější než depresivní porucha. Nejčastěji se projeví v období mezi pětadvacátým a třicátým rokem věku a nezdá se, že by vykazovala závislost na pohlaví. Manická porucha je obvykle součástí bipolární poruchy a na rozdíl od deprese, se izolovaně vyskytuje jen velmi vzácně. Oproti depresivním poruchám se také nezdá být klimaticky či sociokulturně podmíněna.¹²⁴

Základním příznakem manické epizody je porucha nálady, která je pro život daného jedince abnormální a trvá minimálně týden. V rámci této epizody reaguje jedinec na podněty euforicky, překotně, většinou podrážděně a nepřiměřeně. Cítí se fyzicky i psychicky ve výborné kondici, má sklony k nadměrné konzumaci alkoholu, snadno navazuje sexuální kontakty (vedoucí až k promiskuitě) a jeho chování postrádá všeobecně uznávané společenské zábrany.¹²⁵ Přestože jedinci trpící manickou poruchou subjektivně vnímají manickou epizodu pozitivněji než depresi, jejich blízcí ji prožívají mnohem hůře.¹²⁶

Spisovatel Ota Pavel popisuje v jednom ze svých dopisů zpětný pohled na svou první manickou ataku: *„Zbláznil jsem se před léty a zrovna v Rakousku. Potkal jsem tam jednoho pána a byl to určitě čert, měl rohy, chlupy a kopyta. Pak jsem stoupal k alpským kopcům a chtěl jsem sedlákům podpalovat chalupy. Odvezla mě rakouská policie, nadával jsem jim esesáků a na protest jsem šel sněhem bos. Jak Kristus. Tohle období, kdy jsem v mánii řádl, nebylo strašné pro mne, je hrozný jen pro ty, kteří vás pozorují a případně vás mají rádi. Mně bylo vlastně blaze a vykonával jsem to vášnivě a s přesvědčením. Dokonce to někdy bylo krásné, protože zřejmě bylo krásné být Kristem. Nejhorší je, když vás z toho dostanou pomocí prášků do stavu, ve kterém si uvědomíte, že jste blázen a že to s vámi není*

---

¹²³ VONDRÁČEK, V. In: VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 4. vyd. Praha: Portál, 2008. s. 380. ISBN 978-80-7367-414-4.

¹²⁴ VONDRÁČEK, V. In: Tamtéž. s. 371.

¹²⁵ LÁTALOVÁ, K. *Bipolární afektivní porucha*. Praha: Grada, 2010. s. 21-22. ISBN 978-80-247-3125-4.

¹²⁶ RABOCH, J. et al. *Psychiatrie*. Praha: Karolinum, 2012. s. 261. ISBN 978-80-246-1985-9.

*zcela v pořádku. Oči se Vám potáhnou smutkem a vy víte, že už nejste Kristus, ale že jste ubožák. Dají vás za mříže, ačkoliv jste nikoho nezabil a nikomu jste neublížil. Nebyl nad vámi soud a jste vyřizen až do konce života. A lidi venku si žijou a vy to často víte. Může Vás zachránit jenom zázrak. Čekal jsem na ten zázrak pět let a v podstatě jsem umíral. Umírat pět let je dlouhá doba. Sedíte na židli týdny, měsíce, roky. Nemohu tvrdit, že jsem zkoušel jako zvíře, protože nevím, jak trpí zvíře. Ale zkoušel jsem strašně. Když mi bylo líp, myslel jsem na to, co bylo v životě krásné.*¹²⁷

7.2.1.3 Bipolární porucha

Bipolární porucha byla definována v roce 1854, určili ji téměř ve stejný čas dva francouzští psychiatři – Jules Francois Baillarger a Jean Pierre Falret, kteří se dlouhá léta o své prvenství přeli. Bipolární porucha byla do té doby označována jako šílenství o dvou formách či cirkulární šílenství.¹²⁸

Bipolární porucha, také známá jako maniakální deprese, zahrnuje širokou škálu emočních chorob a poruch temperamentu. Tyto poruchy se liší v závažnosti od relativně slabé formy zvané cyklotymie (označující duševní stav vyznačující se relativně mírnými zato trvalými výkyvy nálad) až po velmi závažné život ohrožující psychotické formy bipolární choroby. U Cyklothymie může být pacientovi období mánie, pro svou aktivizující složku organismu, i příjemné.¹²⁹

Bipolární afektivní porucha vzniká obvykle před třicátým rokem věku, průměrný věk počátku onemocnění je jednadvacet let. Četnost jejího výskytu se pohybuje v rozmezí 0,5 až 1,5% bez preference pohlaví.¹³⁰ Vyznačuje se střídajícími se epizodami manické psychózy, či minimálně jednou manickou epizodou. U většiny pacientů se také vyskytují depresivní epizody. Občas se u bipolární afektivní poruchy kromě depresivních epizod rozvine pouze hypomanie, označení pro mírnou

---

¹²⁷ PAVEL, O. *Z korespondence*. Praha: Primus, 1990. s. 111-112. ISBN 80-900078-3-X.

¹²⁸ VACEK, J. *O nemocech duše*. Kapitoly z psychiatrie. Praha: Mladá fronta, 1996. s. 30-31. ISBN 80-204-0535-6.

¹²⁹ *Mezinárodní klasifikace nemocí – 10. revize*. Duševní poruchy a poruchy chování. Popisy klinických příznaků a diagnostická vodítka. 3. vyd. Praha: Psychiatrické centrum Praha, 2006. s. 111. ISBN 80-85121-11-5.

¹³⁰ GELDER, et al.. In: VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 4. vyd. Praha: Portál, 2008. s. 371. ISBN 978-80-7367-414-4.

formu mánie nevedoucí k závažnějšímu narušení psychosociálního vnímání jedince, která obvykle nevyžaduje hospitalizaci.¹³¹

7.2.2 Schizofrenie

Již v roce 1911 švýcarský psychiatr Eugen Bleuler tvrdil, že o schizofrenii se musí vždy mluvit jako o skupině schizofrenií, jelikož se nejedná pouze o jednu izolovanou nemoc, ale o skupinu chorob se stejnými symptomy.¹³² Jak poukazuje Youngson, neexistuje jediný znak ani symptom, o němž by se dalo s určitostí tvrdit, že diagnostikuje schizofrenii. V každém jednotlivém případě se indikace liší kulturním zázemím, intelektem a dosaženým vzděláním. Jedinci postižení schizofrenií se mohou izolovat se ve svém vlastním světě, daleko od společenského života, nebo mohou být naopak neklidní, hluční až násilničtí. Emoční reakce schizofreniků neodpovídají náladě či stávajícím okolnostem, mohou být přemrštěné, rozjařené, zlostné či úzkostné. Často se zdá nemožné vyvolat u nich jakoukoli emoční reakci. I jejich chování a řeč mohou poukazovat na narušené schizofrenní myšlení, často trpí bludy o pronásledování jejich osoby, slyší hlasy nebo trpí velikášství.¹³³ Schizofrenní jedinec mluví jednak normálně, tak zmateně a to většinou současně. Choroba mění zásadním způsobem prožívání pacienta, vnímání sebe sama a svět kolem. Skutečný svět ustupuje do pozadí a místo něj se člověk uzavírá do světa bludů, fantazií a halucinací.¹³⁴

Narušenou schopnost správně vnímat a interpretovat podněty z okolí zdůrazňuje i Doubek, stejně jako schopnost jednat a chovat se dle společenských norem.¹³⁵

„Rozhodně jsou na omylu ti, kteří považují nesrozumitelnost a nepochopitelnost za jedno z hlavních kritérií schizofrenního duševního života. Mnohé vnějškově barokní obsahy a způsoby schizofrenního chování můžeme nazvat nesmyslnými asi s takovým oprávněním jako hieroglyfy Egyptanů, pokud jejich písmo neznáme. Je nutno naučit se žargonu schizofrenních, pochopit

---

¹³¹ RABOCH, J. et al. *Psychiatrie*. Minimum pro praxi. 5. vyd. Praha: Triton, 2012. s. 110-111. ISBN 978-80-7387-582-4.

¹³² VACEK, J. *O nemocech duše*. Kapitoly z psychiatrie. Praha: Mladá fronta, 1996. s. 52. ISBN 80-204-0535-6.

¹³³ YOUNGSON, R.M. *O šílenství, podivinství a genialitě*. Přehled mimořádných stavů lidské mysli. Praha: Portál, 2000. s. 210. ISBN 80-7178-401-X.

¹³⁴ RABOCH, J. et al. *Psychiatrie*. Praha: Karolinum, 2012. s. 244. ISBN 978-80-246-1985-9.

¹³⁵ DOUBEK, P. In: Tamtéž. s. 244.

dynamiku jejich symbolů a umět je překládat do mateřské řeči. Pak se nám teprve objasní smysluplné souvislosti a působnost skrytých komplexů.“¹³⁶

Schizofrenní pacienti vidí vzájemné souvislosti i tam, kde logicky být nemohou. Tento fakt by mohl být interpretován jako jeden z aspektů zvýšené kreativity umělců trpících schizofrenií. Mohl by otevírat nové pohledy na problematiku.¹³⁷ Jak píše Youngson, schizofrenik je mnohdy jako snící člověk, který zároveň bdí. Jeho sny determinují obsahy jeho myšlení. Tyto sny, bludy, lze následně převést do formy obrazu či hudební skladby. Youngson vnímá kreativitu jako doménu těch, jejichž myšlenky nejsou limitovány pravidly logiky, ale kteří ve vhodnou chvíli logicky myslet dovedou.¹³⁸ Profesorka Elyn Saks, působící převážně v oblasti práva a psychických chorob, se domnívá, že pacienti trpící schizofrenií nefiltrují stimuly ze svého okolí jako běžný jedinec, a proto jsou schopni přijmout a zpracovat více podnětů najednou.¹³⁹

---

¹³⁶ KRETSCHMER, E. In: VACEK, J. *O nemocech duše*. Kapitoly z psychiatrie. Praha: Mladá fronta, 1996. s. 170. ISBN 80-204-0535-6.

¹³⁷ VACEK, J. *O duši, šílenství a genialitě*. Praha: Dauphin, 2012. s. 270. ISBN 978-80-7272-437-6.

¹³⁸ YOUNGSON, R.M. *O šílenství, podivínství a genialitě*. Přehled mimořádných stavů lidské mysli. Praha: Portál, 2000. s. 209. ISBN 80-7178-401-X.

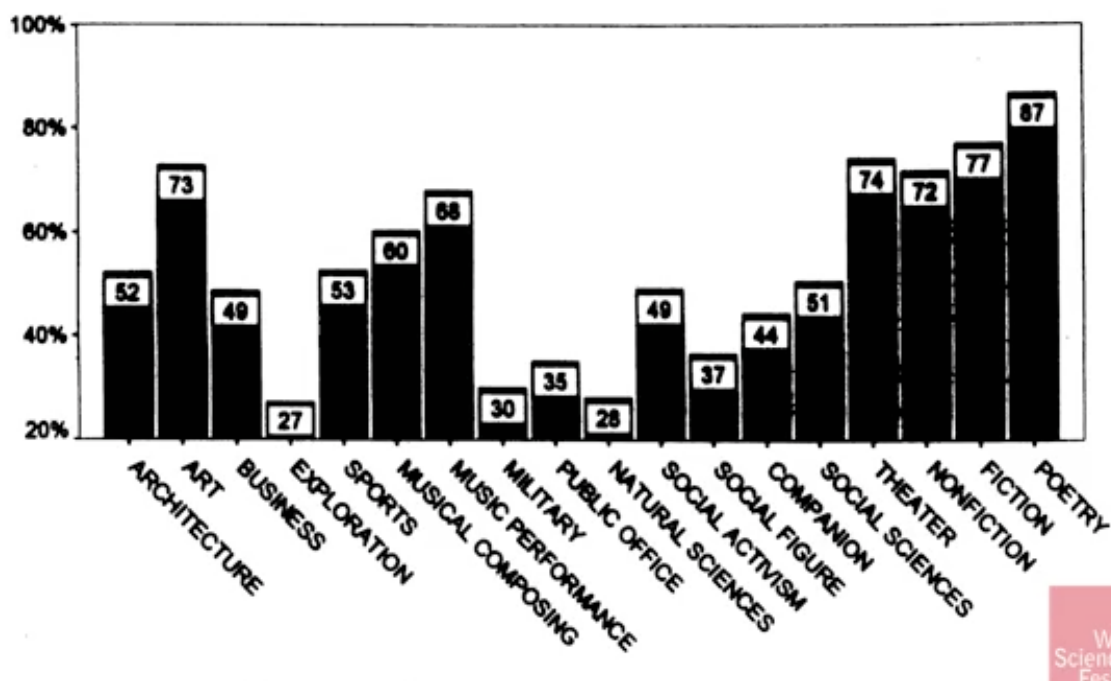
¹³⁹ WORLD SCIENCE FESTIVAL. *Madness Redefined: Creativity, Intelligence and the Dark Side of the Mind*. [online]. © 10.12.2014 [cit. 2016-02-06]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=sPiah-8pCQk>

8 STUDIE VAZBY KREATIVITY A PSYCHICKÝCH PORUCH

Biografické studie již nežijících renomovaných umělců poukazují na spojení psychických chorob a tvůrčí kreativity a na jejich vzájemné ovlivňování. Studie provedené za posledních sto let, kde zkoumanými objekty jsou žijící umělci, vzájemné pouto kreativity a psychických chorob pouze potvrzují. Biografické studie mohou obsahovat nepřesné a zkreslené informace, ale studie žijících umělců problém informací z nepřímých zdrojů eliminují.¹⁴⁰

V následujícím obrázku profesor Dean Keith Simonton poukazuje na studii eminentních mozků z přelomu devatenáctého a dvacátého století, která jasně naznačuje spojení psychických chorob s uměleckým zaměřením.

Graf 2: Míra duševních chorob podle oboru

Zdroj¹⁴¹

¹⁴⁰ JAMISON, K. R. *Touched with fire*. Manic-depressive illness and the artistic temperament. New York: Free Press Paperbacks, 1994. s. 72. ISBN 978-0-684-83183-1.

¹⁴¹ WORLD SCIENCE FESTIVAL. *Beautiful minds. The Enigma of Genius*. [online]. © 5.1.2015 [cit. 2015-12-10]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=ZbE_jVT1NiY

Z výše uvedeného grafu vyplývá, že kreativní jedinci realizující se v oborech výtvarného umění, hudby, divadla nebo literatura trpí duševními chorobami ve zvýšené míře. Jistě není pouhou náhodou, že většina studií zaměřených na psychické choroby umělců, se soustředí právě na spisovatele, jejichž představitelé trpí z více než osmdesáti procent psychickou chorobou.¹⁴²

---

¹⁴² WORLD SCIENCE FESTIVAL. *Beautiful minds. The Enigma of Genius*. [online]. © 5.1.2015 [cit. 2015-12-10]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=ZbE_jVT1NiYhttps://www.youtube.com/watch?v=ZbE_jVT1NiY

8.1 lowský seminář spisovatelů

Doktorka Andreasen provedla studii psychických chorob třiceti spisovatelů z lowského semináře a porovnávala jejich výsledky s třiceti jedinci z jiných než uměleckých oborů, kteří měli reprezentovat kontrolní soubor běžné populace.

Graf 3: Studie psychických chorob spisovatelů lowského semináře

LIFETIME PREVALENCE OF MENTAL ILLNESS IN WRITERS AND CONTROL SUBJECTS			
RDC Diagnosis ^a	Writers (N = 30) %	Controls (N = 30) %	p
Any affective disorder	80	30	.001
Any bipolar disorder	43	10	.01
Bipolar I	13	0	NS
Bipolar II	30	10	NS
Major depression	37	17	NS
Schizophrenia	0	0	NS
Alcoholism	30	7	.05
Drug abuse	7	7	NS
Suicide	7	0	NS

^a RDC = Research Diagnostic Criteria (standardized diagnostic criteria for psychiatric illness).

Zdroj¹⁴³

Studie ukazuje, že osmdesát procent zkoumaných spisovatelů trpělo afektivní poruchou, na rozdíl od kontrolního souboru běžné populace, která dosáhla pouhých třiceti procent. Mezi dominující psychické choroby a závislosti patřila především bipolární porucha (43%), deprese (37%) anebo alkoholismus (30%). Je zajímavé, že mezi zkoumanými spisovateli nebyl zjištěn ani jeden případ schizofrenie, byť na počátku studie byla tato choroba pokládána za nejpravděpodobnější. Andreasen se proto domnívá, že schizofrenie se objevuje spíše u příbuzných v přímé linii než u samotných umělců.

Všichni zkoumaní spisovatelé trpící afektivní poruchou uvedli, že nedokáží být produktivními ani v manické, ani depresivní fázi choroby. Zato jim kupříkladu období deprese často poskytlo hodnotný materiál, ze kterého mohli později čerpat nebo se nechat inspirovat prožitými emocemi.¹⁴⁴

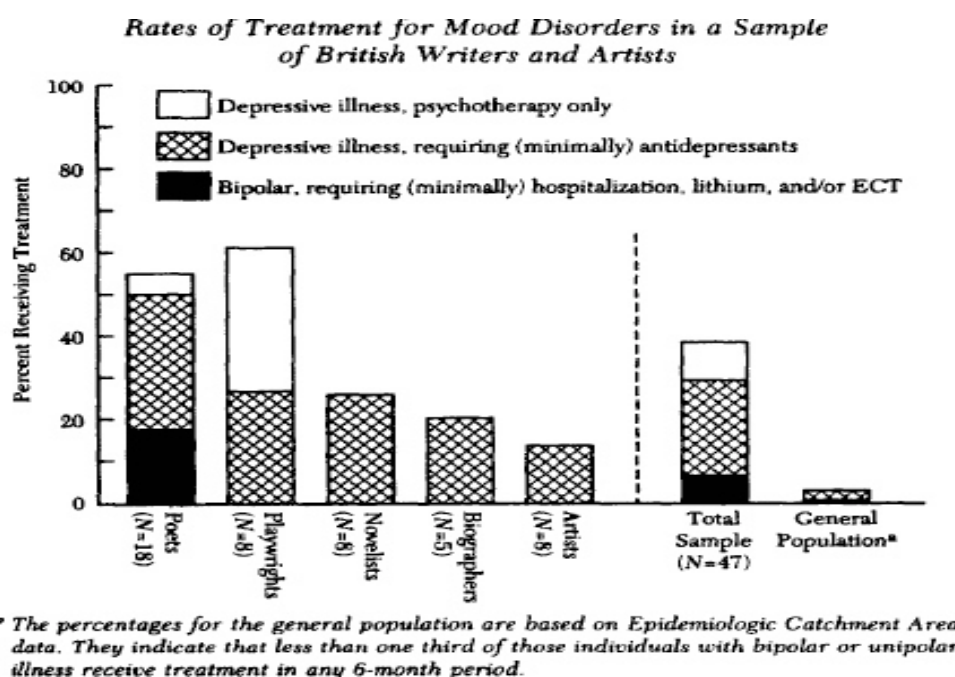
¹⁴³ ANDREASEN, N.C. *The Creative Brain. The Science of Genius*. Washington: Plume, 2006. s. 95. ISBN 0-452-28781-2.

¹⁴⁴ Tamtéž. s. 94-96.

8.2 Studie Jamisonové

Studie doktorky Jamisonové byla zaměřena na čtyřicet sedm předních britských spisovatelů a umělců. Zkoumala počet jedinců léčených na afektivní poruchu, jak roční období ovlivňuje náladu a produktivitu, povahu intenzivních kreativních epizod, jejich podobnost s mánii a jakým způsobem vnímají jednotliví umělci roli intenzivního afektu ve svých dílech.¹⁴⁵

Graf 4: Poměr léčení afektivních poruch na vzorku britských spisovatelů a umělců ve srovnání s běžnou populací

Zdroj¹⁴⁶

Vysoké procento studovaných umělců (38%) bylo léčeno pro afektivní poruchu, většina básníků byla hospitalizována pro mánii a byly jim předepsány léky. Dramatici získali nejvyšší počet jedinců léčených pro depresi. Spisovatelé (kromě básníků) a výtvarní umělci trpěli především afektivními poruchami vyznačující se silným kolísáním nálad, které ovlivňovaly více jejich vnímání, než chování. Téměř všichni zkoumaní jedinci se shodli na prožívání intenzivních kreativních období,

¹⁴⁵ JAMISON, K. R. *Touched with fire*. Manic-depressive illness and the artistic temperament. New York: Free Press Paperbacks, 1994. s. 75-81. ISBN 978-0-684-83183-1.

¹⁴⁶ ANDREASEN, N.C. *The Creative Brain*. The Science of Genius. Washington: Plume, 2006. s. 77. ISBN 0-452-28781-2.

kteřá většinou trvala od dvou do čtyř třednů. Jedinci trpící bipolární poruchou potvrdili, že v období deprese nejsou schopni jakékoli kreativní činnosti.¹⁴⁷ Ze studie doktrorky Jamisonové vyplývá, že umělci a spisovatelé trpí afektivními poruchami mnohem častěji než běžná populace (až 50%). Zato u běžné populace se onemocnění afektivní poruchou pohybuje jen okolo dvou procent.

8.3 Schildkrautova studie

Doktr Josph J. Schildkraut, profesor katedry psychiatrie Harvardské univerzity, se věnoval mimo jiné studiu deprese a sebevražedných sklonů mezi umělci abstraktního expresionismu Newyorské školy.¹⁴⁸ Zjistil (v souladu se studii doktrorky Andreasen a Jamison), že okolo padesáti procent zkoumaných umělců trpělo nějakou formu psychopatologie. Dominovaly afektivní poruchy, ale patrný byl i problém zneužívání alkoholu.¹⁴⁹ Schildkraut popsal výsledky své studie v knize zabývající se spiritualitou v moderním umění s názvem *Deprese a duchovno v moderního umění: Pocta Miróovi* (1996).¹⁵⁰

Graf 5 poukazuje na rozdíl v četnosti onemocnění afektivní poruchou u běžné populace a umělecky zaměřených jedinců. Srovnává výsledky studií doktrorky Andreasen, Jamison a dalších. Procentuálně se běžná populace pohybuje pod hranicí 5%, co se týče onemocnění afektivní poruchou jako deprese nebo bipolární porucha. Zato v kreativních oborech trpí afektivními poruchami minimálně 30% jedinců.

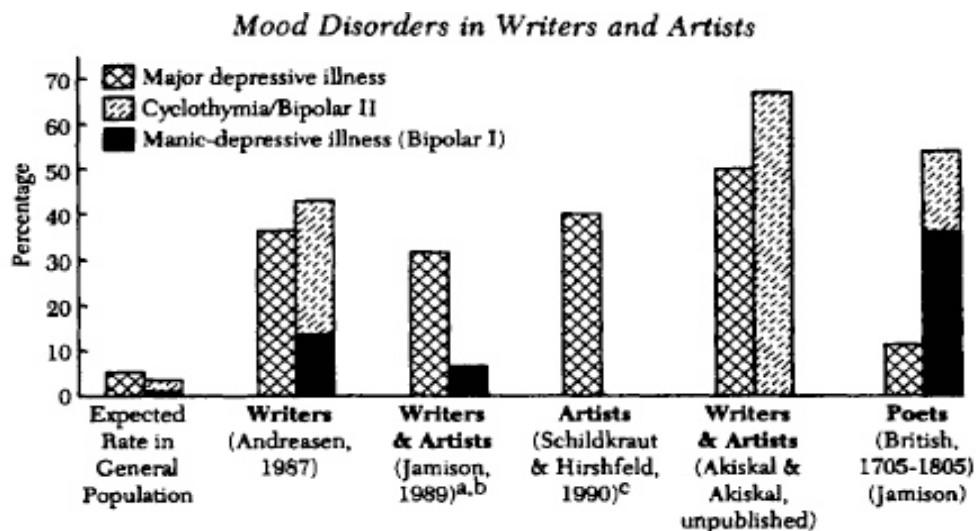
¹⁴⁷ ANDREASEN, N.C. *The Creative Brain. The Science of Genius*. Washington: Plume, 2006. s. 75-81. ISBN 0-452-28781-2.

¹⁴⁸ THE NEW YORK TIMES. *Joseph J. Schildkraut, 72, Brain Chemistry Researcher, Dies*. [online]. © 2006 [cit. 2015-12-29]. Dostupné z: http://www.nytimes.com/2006/07/08/us/08schildkraut.html?_r=0

¹⁴⁹ JAMISON, K. R. *Touched with fire. Manic-depressive illness and the artistic temperament*. New York: Free Press Paperbacks, 1994. s. 88. ISBN 978-0-684-83183-1.

¹⁵⁰ ENCYCLOPAEDIA BRITANNICA. *Joseph Jacob Schildkraut. American psychiatrist*. [online]. © 2016 [cit. 2015-12-29]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/biography/Joseph-Jacob-Schildkraut>

Graf 5: Studie míry afektivních poruch spisovatelů a umělců ve srovnání s běžnou populací

^aTreatment rate (estimated to be one-third of the rate of illness).

^bBipolar II and cyclothymia rates not ascertained.

^cBipolar I, bipolar II, and cyclothymia rates not ascertained.

Zdroj¹⁵¹

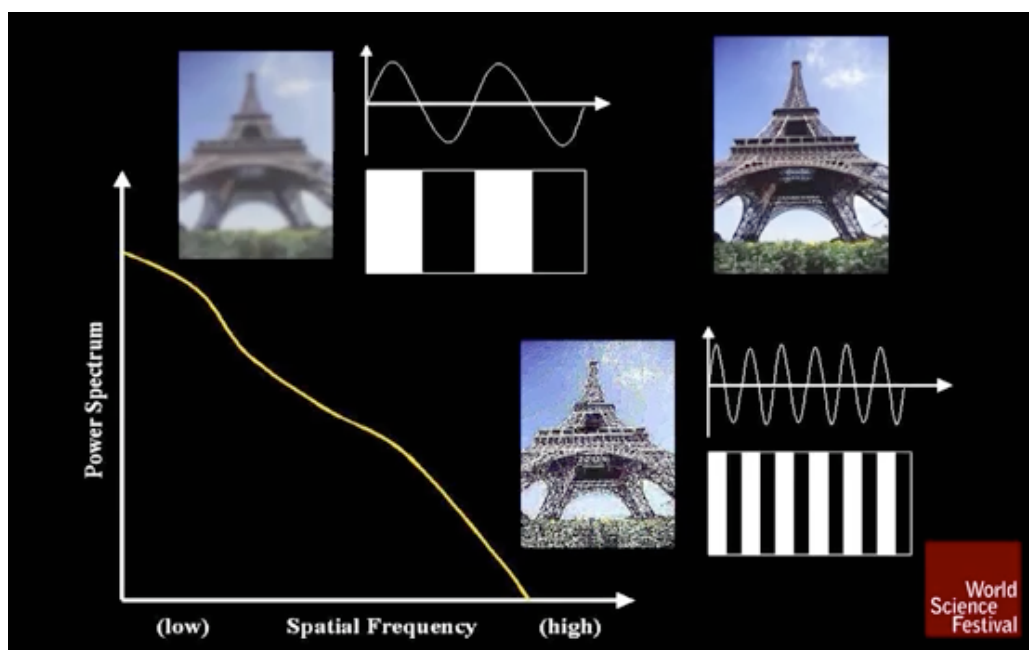
8.4 Studie frekvencí výkonového spektra malby

Doktor James Fallon, který se zabývá především zkoumáním nervového systému, vytvořil spolu s uznávanými neurology Rodem Schenkelem a Jukem O'Harou studii výtvarných děl slavných umělců, u kterých byla jednoznačně prokázána deprese, bipolární porucha či schizofrenie. Obrazy umělců trpících psychickými chorobami byly porovnány s výtvarnými díly prokazatelně duševně zdravých umělců. Jedná se o hledání objektivního způsobu nahlížení na umění, které vědci našli v analýze výkonového spektra¹⁵² jednotlivých výtvarných děl, tedy v rozložení uměleckého díla na jednotlivé frekvence pomocí Fourierovi analýzy.

¹⁵¹ JAMISON, K. R. *Touched with fire*. Manic-depressive illness and the artistic temperament. New York: Free Press Paperbacks, 1994. s. 88. ISBN 978-0-684-83183-1.

¹⁵² Pozn. autora: na Obrázku 6 pod anglickým názvem Power spectrum: Výkonové spektrum. Vlastní překlad.

Obrázek 6: Analýza frekvencí výkonového spektra v přírodě, neg. 1

Zdroj¹⁵³

Normální frekvence, kterou nalzáme v přírodě, je jednoduchá negativní frekvence, neg. 1, zobrazená na Obrázku 6, která kontinuálně sestupuje z vysoké prostorové frekvence¹⁵⁴ do nízké.¹⁵⁵

Studie výkonového spektra výtvarného díla podporuje spojení mezi šílenstvím a kreativitou. Tedy alespoň v bodě, že umělci trpící psychickou chorobou vytváří malby s jinou prostorovou frekvencí než neg. 1. Prostorová frekvence u deprese či bipolární poruchy v nízkých frekvencích prudce padá dolů, ve středních frekvencích konsistentně klesá, aby následně znovu prudce klesla ve vysokých frekvencích.

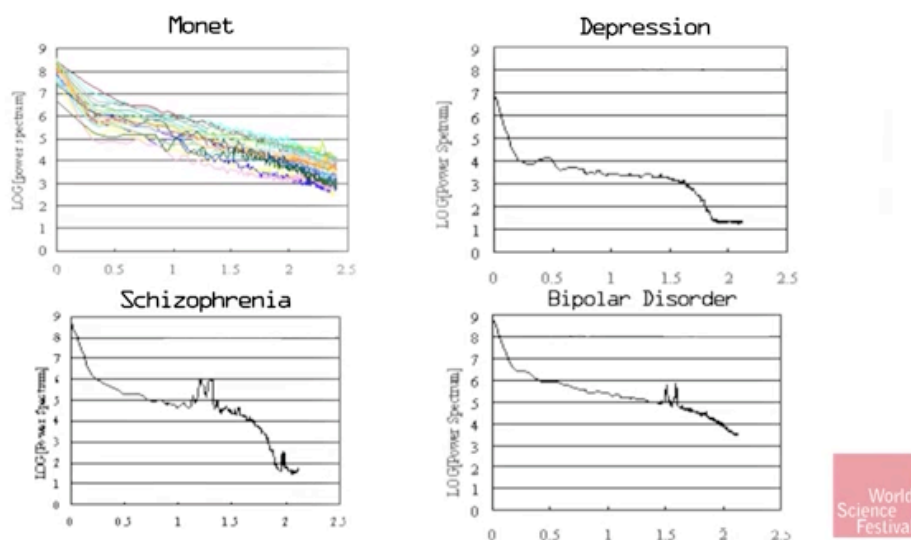
¹⁵³ WORLD SCIENCE FESTIVAL. *Madness Redefined: Creativity, Intelligence and the Dark Side of the Mind*. [online]. © 10.12.2014 [cit. 2015-12-25]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=sPiah-8pCQk>

¹⁵⁴ Pozn. autora: na Obrázku 6 pod anglickým názvem Spatial frequency: Prostorová frekvence. Vlastní překlad.

¹⁵⁵ WORLD SCIENCE FESTIVAL. *Madness Redefined: Creativity, Intelligence and the Dark Side of the Mind*. [online]. © 10.12.2014 [cit. 2015-12-25]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=sPiah-8pCQk>

Graf 6 porovnává frekvence deprese, bipolární poruchy a schizofrenie s obrazy Clauda Moneta. Výsledek je zřejmý - Monet trpěl depresemi.

Graf 6: Srovnání frekvencí chorob s frekvencí výkonového spektra Monetových obrazů

Zdroj¹⁵⁶

Falon dále uvádí, že byl sám překvapen, jak stabilní výsledky přinesla tato studie. Podobným způsobem by bylo například možné zpětně vysledovat vývoj psychické choroby u jednotlivých umělců.¹⁵⁷ Americký spisovatel Christopher Zara tvrdí, nezávisle na Falonově studii, že při porovnání jednotlivých děl stejného umělce vytvořených za různých emocionálních okolností, jsou ta vytvořená zmučenou duší lepší a společností více ceněna, než ta bez emočních excesů.¹⁵⁸ Vědci se shodují na tom, že mezi kreativitou a šílenstvím existuje vzájemná vazba, výše uvedené studie tuto tezi jen potvrzují. U jedinců realizujících se v uměleckých oborech je především patrná silná spojitost mezi bipolární poruchou a kreativitou.

¹⁵⁶ WORLD SCIENCE FESTIVAL. *Madness Redefined: Creativity, Intelligence and the Dark Side of the Mind*. [online]. © 10.12.2014 [cit. 2015-12-25]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=sPiah-8pCQk>

¹⁵⁷ Tamtéž.

¹⁵⁸ ZARA, CH. *Tortured Artists*. From Picasso and Monroe to Warhol and Winehouse, the Twisted Secrets of the World's Most Creative Minds. Avon: Adams Media, 2012. s. 14. ISBN 978-1-4405-3003-6.

9 VLIV PSYCHICKÝCH CHOROB A MÉDIÍ NA TVORBU UMĚLCE

Následující část diplomové práce zjišťuje pomocí kvalitativního šetření existenci vazby mezi kreativitou a psychickými chorobami a vlivem médií na tvorbu umělce. Vlastní šetření si klade za cíl analýzu vlivu psychických chorob na uměleckou tvorbu a osobnost umělce, jakým způsobem ovlivňují média kreativitu umělce a zda se tyto vlivy projektují do kreativní tvorby.

V rámci vlastního kvalitativního šetření byl proveden krátký rozhovor s profesorem Cyrilem Höschlem, přednostou Psychiatrické kliniky 3. LF UK v Praze a ředitelem Národního ústavu duševního zdraví. Otázky jsou zaměřeny na problematiku médií, jejich působení na psychiku a kreativní tvorbu umělce a to zejména u mediálně známých umělců. Rozhovor byl pro účely diplomové práce proveden v červenci 2016 a jeho kompletní přepis je uveden v Příloze A této práce.

Profesor Höschl se domnívá, že je krajně nepravděpodobné, aby zájem médií působil jako hlavní spouštěč psychické poruchy u mediálně exponovaných umělců. Problém vidí spíše ve frustraci umělců z nezájmu médií, což se může podílet na některých příznacích choroby. Jednalo by se však o typický příklad frustrace.

Na otázku, zda mají média vliv na průběh psychické choroby u mediálně známých osobností, Höschl uvádí, že mu takový vliv není znám. Připomíná pouze jediný případ - herce Miloše Kopeckého trpícího bipolární poruchou, kdy umělec informoval veřejnost o svém zdravotním stavu pomocí médií a vyžadoval kontakt. Souvislost s médii v tomto případě spíše vnímá jako pacientovo uvědomění si své insuficience dané chorobou, v kontrastu se svým úspěchem.

Profesor Höschl se domnívá, že mediálně exponovaní umělci příliš nevyužívají zvýšený mediální zájem pro osvětu či pozitivní změnu vnímání problematiky psychických chorob veřejností. Jedná se o zcela výjimečné případy jako již zmíněný Miloš Kopecký nebo světově známé osobnosti jako norská premiérka Brundtlandová, nositel Nobelovy ceny John Nash aj. Dále připomíná dvojitou roli médií, kdy média obecně přispívají k negativnímu vnímání psychických chorob (stigma), která se ale zároveň prostřednictvím médií napравuje (destigmatizace).

Vztah mezi médii a umělci vidí profesor Höschl především v potřebě umělce se pomocí médií realizovat.

9.1 Metodika vlastního šetření

Cílem kapitoly je představit metodiku kvalitativního šetření zaměřeného na zjištění postojů umělců k médiím, zkoumání vnímání vlivu psychických chorob na kreativitu společně se zkoumáním vztahu mezi uměleckou tvorbu a médii.

Výzkumnou oblastí je projekce psychických chorob a médií do umělecké tvorby. Výzkumným problémem je vliv psychických chorob a médií na kreativní tvorbu umělce. Výzkumné otázky zní: *Jak přispívají psychické choroby ke kreativnímu vyjádření umělce? Jak vnímají umělci média a jak média ovlivňují jejich tvorbu?* Cílem vlastního šetření je na výzkumné otázky odpovědět a získat podrobný popis a vhled při zkoumání fenoménu. K naplnění vytyčeného cíle slouží hypotézy, které je třeba verifikovat:

Hypotéza č. 1: Psychické choroby mají výrazný vliv na kreativitu umělce.

Hypotéza č. 2: Současní umělci vnímají média jako přínosná pro vlastní uměleckou tvorbu.

Hypotéza č. 3: Mediálně exponovaní umělci vnímají zájem médií o vlastní osobu převážně pozitivně.

K ověření těchto hypotéz byla zvolena kvalitativní výzkumná strategie. Kvalitativní šetření sice umožňuje studovat fenomén do hloubky, ale kvůli práci s omezeným počtem jedinců je jeho zobecnění na populaci či na jiné prostředí problematické.¹⁵⁹ Kvalitativní strategie byla zvolena i přes zřejmou časovou náročnost analýzy dat a jejich sběru. Primárním cílem této práce bylo získání vhledu a hloubkový popis problematiky, spolu s podrobnou komparací jednotlivých případů. Na rozdíl od kvantitativního výzkumu, jehož nejpoužívanější metodou je statistické šetření dle náhodného výběru a dotazování respondentů pomocí strukturovaného dotazníku. Metoda dotazníku odstíhává informace z kontextu, je statická a opomíjí nefrekventované, ale kritické jevy, které zdůrazňují především střední pozice.¹⁶⁰ Na základě výše uvedených důvodů byl zvolen kvalitativní výzkum.

Po detailním studiu metodologické literatury byl sestaven vlastní výzkumný nástroj – osnova strukturovaného rozhovoru s otevřenými otázkami, který je uveden v Příloze B diplomové práce. Sběr dat s vybranými umělci probíhal v období října

---

¹⁵⁹ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum*. Základní teorie, metody a aplikace. Praha: portál, 2012. s. 48-50. ISBN 978-80-262-0219-6.

¹⁶⁰ Tamtéž. s. 68-69.

2015 až července 2016. V rámci sběru dat došlo k rozšíření zkoumaného tématu, což vedlo k opakování rozhovorů, zpřesnění již nabytých dat a jejich doplnění o nové poznatky. Strukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami byl vybrán jako výzkumný nástroj zejména z důvodu snížení pravděpodobnosti výrazných strukturálních rozdílů získaných dat v jednotlivých rozhovorech a pro co nejvýraznější minimalizaci efektu tazatele na kvalitu rozhovoru.

Cílová skupina byla definována především prokazatelností vlastní kreativity. Základní kritérium pro výběr spočívalo v etablovanosti umělce v oboru, dále byl uplatněn náhodný výběr jednotlivých respondentů. Z etických důvodů byla u respondentů zachována anonymita, jako základní osobní údaje jsou uváděny pouze věk, pohlaví a konkrétní obor, kterému se umělec věnuje.

9.2 Výsledky výzkumu a jejich interpretace

Kvalitativního šetření se zúčastnilo celkem jedenáct umělců. Soubor tvoří počet jedinců, kteří dokončili rozhovor a souhlasili se zpracováním a zveřejněním dat. Jednotlivé rozhovory trvaly v průměru 45 minut, s jednotlivými respondenty byly prováděny v rámci sběru dat minimálně dvakrát. Soubor tvoří celkem šest mužů (54,5%) a pět žen (45,5%) Rozložení pohlaví ve zkoumaném souboru neodpovídá základní populaci, která v České republice k datu 31.12.2015 sestávala z 49,1% mužů (tj. 5.186.330) a 50,9% žen (tj. 5.367.513).¹⁶¹

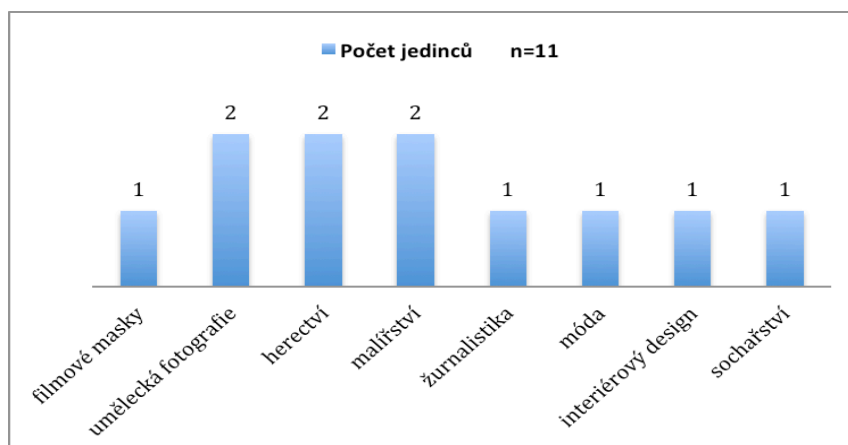
Z hlediska věkového složení výběrového souboru se soubor pohybuje mezi 25 a 53 lety, kdy průměrný věk souboru představuje 34 let. Výběrový soubor si neklade za cíl být reprezentativní vůči základní populaci z hlediska struktury pohlaví a věku.

Složení výběrového souboru dle uměleckého oboru vyobrazuje Graf 7. Umělecké obory jako herectví, umělecká fotografie a malířství jsou zastoupeny každý po dvou kreativních jedincích. Po jednom jedinci je zastoupeno sochařství, interiérový design, móda, žurnalistika a výroba filmových masek.

---

¹⁶¹ ČSÚ. *Složení obyvatelstva podle pohlaví a jednotek věku k 31.12.* [online]. [cit. 2016-08-24]. https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf;jsessionid=v8G9gcQUHHWKsvi0CR7oLpl0OTbLcs1gv-kgM6xW-CdoeWTICJkQ!-1922314197?page=vystup-objekt&pvo=DEMD001&katalog=30845&z=T&f=TABULKA&str=v4&c=v3~2__RP2015MP12DP31

Graf 7: Zastoupení uměleckých oborů ve výběrovém souboru

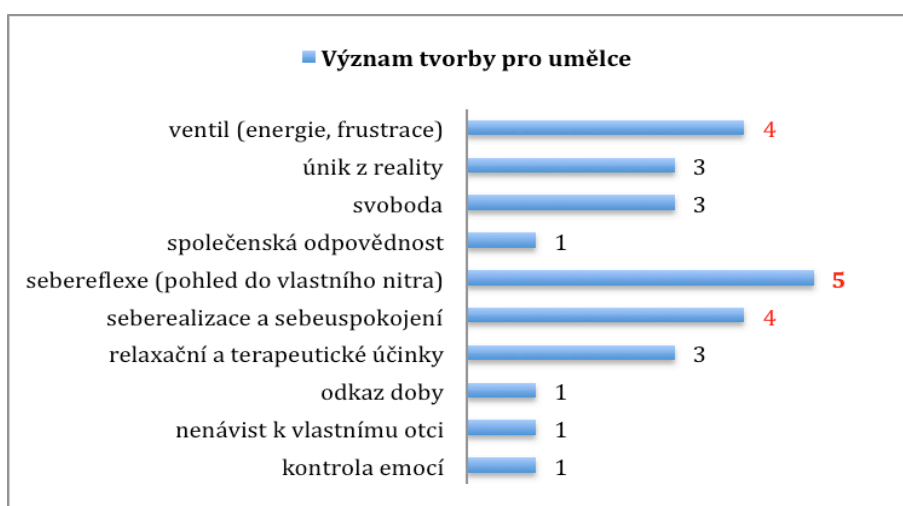

Zdroj¹⁶²

9.2.1 Význam umělecké tvorby a hledání inspirace

První tematická část strukturovaného rozhoru je zaměřena na oblast kreativní tvorby, vnímání vlastní schopnosti být kreativní a vytvářet umělecká díla. Jedinci tvořící výběrový soubor měli možnost uvádět více jak jednu odpověď.

Graf 8: Co pro Vás znamená schopnost být kreativní, vytvářet umělecká díla?

Zdroj¹⁶³

¹⁶² Autorka práce, 2015-2016 (vlastní šetření)

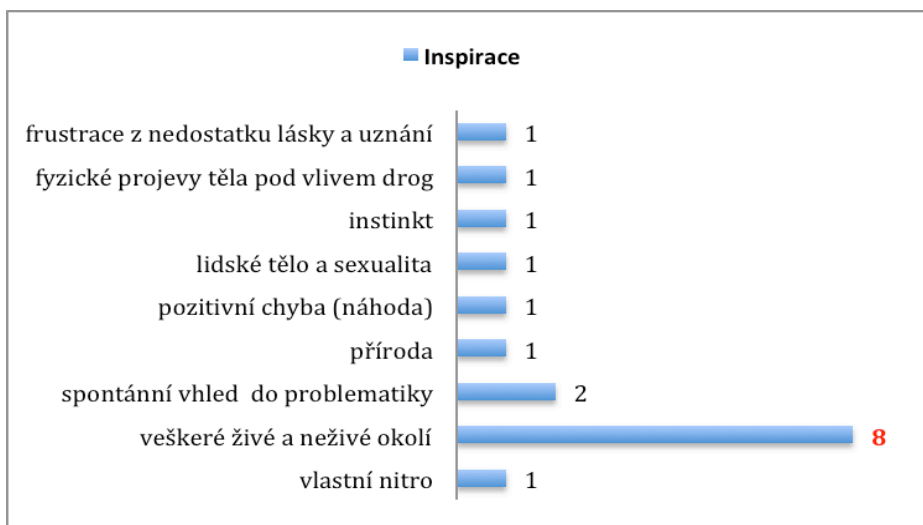
¹⁶³ Autorka práce, 2015-2016 (vlastní šetření)

Schopnost uměleckého vyjádření spatřuje 45,5% výběrového souboru v sebereflexi, pohledu do vlastního nitra a pochopení vlastní existence. Pro 36,4% představuje umělecká tvorba formu ventilace nadbytečné energie a to pozitivní (kreativní energie) či negativní (frustrace). Stejně procento souboru uvedlo relaxační a terapeutické činky kreativní tvorby spojené s nalezením klidu a rovnováhy (Graf 8).

V rámci první tematické části bylo zjišťováno kde jedinci čerpají svou inspiraci. Jedinci tvořící výběrový soubor měli možnost uvádět více jak jednu odpověď. Z veškerého okolí, zahrnující reálné životní zkušenosti, lidi, knihy, výstavy aj., čerpá inspiraci 72,7% výběrového souboru. Jak ukazuje Graf 9 ostatní původy inspirace jsou pro každého jedince souboru relativně individuální a odlišné (fyzické projevy vlastního těla pod vlivem drog, frustrace z nedostatku lásky a uznání vlastní otce, pozitivně vnímaná chyba jako projev tvůrčí kreativity, spontánní vhled do problematiky – označené zkoumaným jedincem jako „uvažovací kóma“).

Graf 9: Kde čerpáte inspiraci?

Zdroj¹⁶⁴

¹⁶⁴ Autorka práce, 2015-2016 (vlastní šetření)

9.2.2 Vliv psychických chorob

Druhá tematická část strukturovaného rozhoru zkoumá vliv psychických chorob na tvůrčí schopnost a kreativitu umělce. 72,7% souboru považuje roli psychického stavu za jeden z klíčových faktorů vlastní umělecké tvorby, který se projektuje do výsledného uměleckého díla. Depresivní epizody, schizofrenické záchvaty a stavy negativní nálady vedou převážně ke snížené produktivitě nebo umělce zcela inhibují. Naopak manické epizody, eustres či pozitivní nálada zvyšují umělce zcela inhibují. Naopak manické epizody, eustres či pozitivní nálada zvyšují umělce vůli tvořit. Pouze 9,1% výběrového souboru uvedlo cílenou snahu o arteterapii, o zapuzení negativní energie tvorbou. O vědomou snahu o oproštění se od psychických a fyzických bariér a cílené navození stavu vhodného ke tvorbě se snaží 18,2% souboru (Graf 10).

Graf 10: Jakou roli hraje Váš psychický stav ve Vaší tvůrčí činnosti? Jak ovlivňuje Vaši produktivitu?

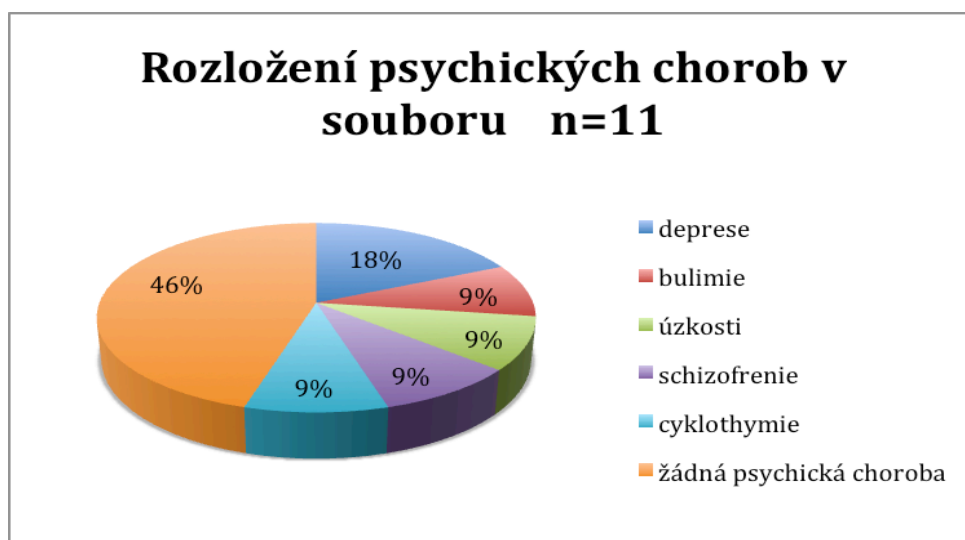
Zdroj¹⁶⁵

Další část druhého tematického bloku se zabývá rozložením psychických chorob ve výběrovém souboru (Graf 11). O něco méně než polovina výběrového souboru (45,5%) nebyla diagnostikována žádnou psychickou poruchou. 18,1% souboru trpělo za života depresemi, které u jedné poloviny postižených působily negativně jak na osobní život, tak uměleckou tvorbu. U druhé poloviny paradoxně působily jako motivace k tvorbě, která pomáhala jedinci uniknout tísnivé realitě.

¹⁶⁵ Autorka práce, 2015-2016 (vlastní šetření)

Bulimii uvedlo 9,1% výběrového souboru, která jedince inhibovala ve veškeré činnosti. 9,1% souboru trpí úzkostmi vedoucími k izolaci jedince, což vede ke zvýšené tvůrčí činnosti. 9,1% souboru bylo diagnostikováno schizofrenií, jejíž záchvaty a bludné stavy inhibovaly veškerou činnost umělce. Zbývajících 9,1% souboru trpí cyklothymií vyznačující se trvalým výkyvem nálad a narušeným spánkovým cyklem. Manická epizoda se projevuje nadměrnou vůlí tvořit a depresivní epizoda naopak snižuje sebevědomí jedince a inhibuje ho v aktivní činnosti.

Graf 11: Byl jste v minulosti diagnostikován konkrétní psychickou chorobou?
Pokud ano, jakou?

Zdroj¹⁶⁶

Doktorka Andreasen tvrdí, že umělci jsou více senzitivní vůči vnějším vlivům, jelikož je zkoumají do větší hloubky než méně vnímaví jedinci a jsou vztahovačtější. Jejich povaha je otevřenější, dobrodružnější, hravější a zvědavější než u běžného jedince. Jejich nutkání objevovat nové věci, bouřit se proti autoritám a pravidlům, senzitivní vnímavost a otevřenost mohou působit negativně na jejich psychický stav

¹⁶⁶ Autorka práce, 2015-2016 (vlastní šetření)

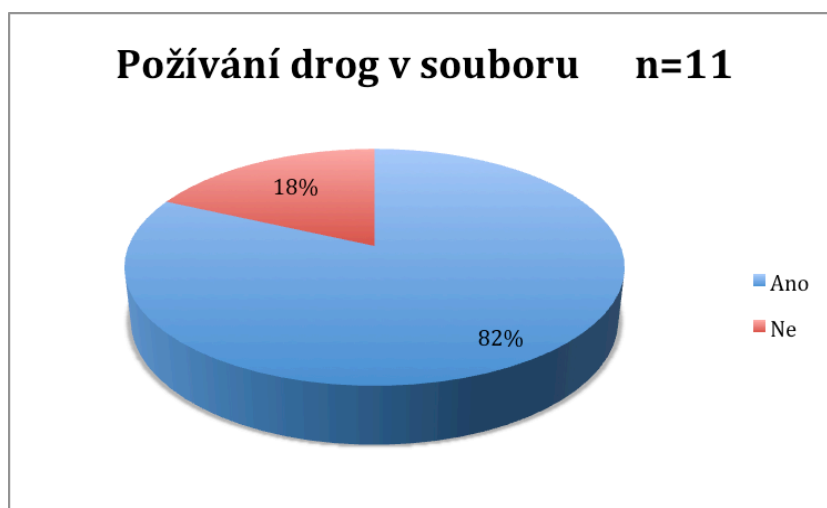
a vyústit v psychickou poruchu. Umělci se tak vlivem svých vlastností permanentně pohybují na hranici chaosu a je pro ně snazší mu propadnout.¹⁶⁷

Příbuzné v přímé linii, kteří byli za svého života diagnostikováni psychickou chorobou, uvedlo 45,5% výběrového souboru.

9.2.3 Role drog v kreativní tvorbě

V rámci třetího tematického bloku byla zjišťována role drog v kreativní tvorbě (Graf 12). 18,2% výběrového souboru uvedlo, že abstinguje. Zbývajících 81,8% požívá různé druhy drog jako alkohol, marihuanu, cigarety anebo LSD.

Graf 12: Požíváte drogy jako alkohol nebo stimulanty a halucinogeny?

Zdroj¹⁶⁸

Třetí část vlastního šetření zkoumá vliv drog na uměleckou tvorbu pouze části výběrového souboru, která požívá drogy. Většina souboru (55,6%) popisuje uvolnění smyslů a vnitřního napětí vedoucí ke zvýšené kreativitě nebo snazší dosažení inspirace a nacházení nových spojení. 33,3% nevnímá žádný zásadní vliv

¹⁶⁷ ANDREASEN, N.C. *The Creative Brain. The Science of Genius*. Washington: Plume, 2006. s. 30-31. ISBN 0-452-28781-2.

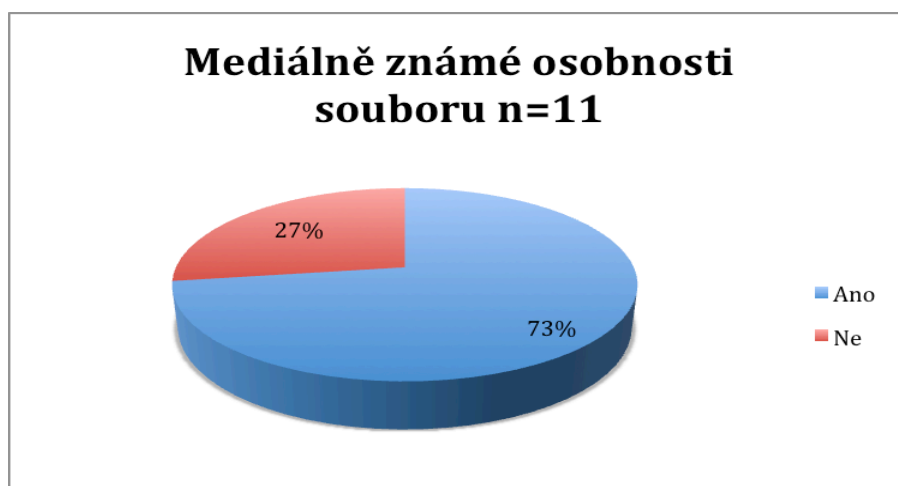
¹⁶⁸ Autorka práce, 2015-2016 (vlastní šetření)

drog na vlastní uměleckou tvorbu. Zbývajících 11,1% souboru užívá drog pro snížení roztržitosti a zlepšení soustředění nutného k tvorbě.

9.2.4 Vliv médií na uměleckou tvorbu a osobnost umělce

Čtvrtý tematický blok vlastního šetření je věnovaný médiím a jejich vlivu na uměleckou tvorbu a psychický stav umělce. První otázka tohoto bloku zjišťuje počet mediálně známých osobností ve výběrovém souboru (Graf 13). Jako kritérium pro definování mediálně známé osobnosti byla určena existence různých žurnalistických výstupů jak v tištěných, tak internetových médiích a televizi.

Graf 13: Jste mediálně známou osobností?

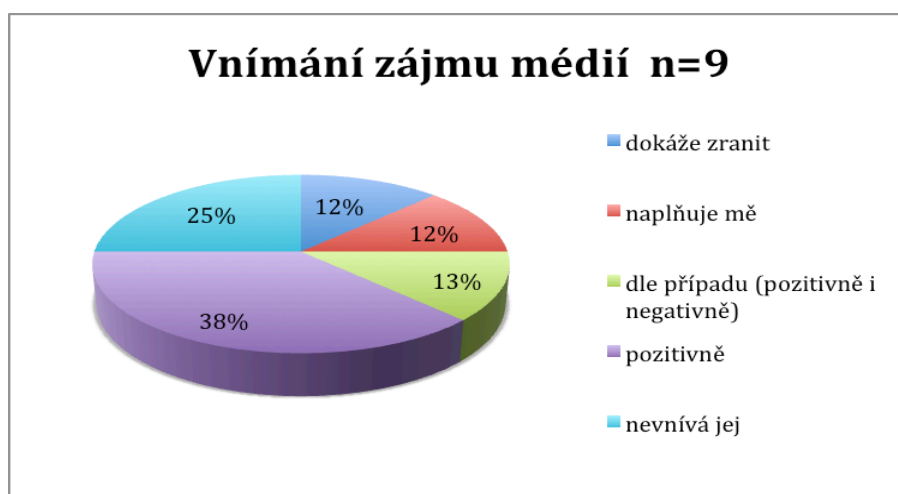
Zdroj¹⁶⁹

---

¹⁶⁹ Autorka práce, 2015-2016 (vlastní šetření)

Zvýšený mediální zájem o vlastní osobu vnímá výběrový soubor spíše pozitivně (37,5%), jelikož napomáhá k propagaci a prezentaci vlastní umělecké tvorby. Zájem médií o vlastní osobu nevnímá nebo si jej nepřipouští 25% souboru. 12,5% výběrového souboru vnímá zájem médií pozitivně či negativně dle konkrétního případu, který záleží na žurnalistovi a médiu samotném. 12,5% souboru samo vyhledává zájem médií, který jej naplňuje. Bulvární články a především komentáře čtenářů bulváru zraňuje city 12,5% výběrového souboru (Graf 14).

Graf 14: Pokud ano, jak vnímáte zájem médií o Vaši osobu?

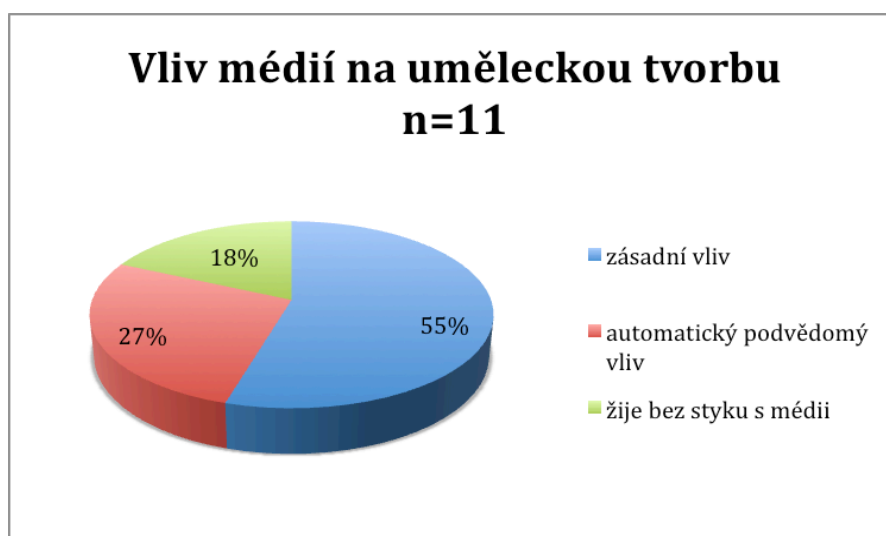
Zdroj¹⁷⁰

Další otázka zjišťuje jakým způsobem ovlivňuje zájem médií psychický stav výběrového souboru. Žádný vliv nepocituje 37,5% souboru. Stejně procento výběrového souboru vnímá bulvární média negativně, ale inspirativní rozhovor v médiích naopak pozitivně. Zato 12,5% má pocit, že ovlivňují samotná média, jelikož je primárně sami využívají k prezentaci. Zbývajících 12,5% vnímá zvýšený zájem médií o svou osobu pozitivně a realizuje se v něm.

¹⁷⁰ Autorka práce, 2015-2016 (vlastní šetření)

Předposlední otázka vlastního šetření zkoumá vliv médií na uměleckou tvorbu (Graf 15). Zásadní vliv médií na svou tvorbu vnímá 54,5% výběrového souboru. Vliv spatřuje v inspiraci, aktivním vyhledávání mediálních obsahů nebo jej vnímá jako hybatel své tvůrčí práce. Vědomý i nevědomý vliv vnímá 27,3% souboru, neboli automatický podvědomý proces, který se následně projektuje v uměleckém díle. 18,2% výběrového souboru považuje mediální obsahy a média za bezpředmětná a žije bez médií „ve svém vlastním zajímavějším světě“.

Graf 15: Jakým způsobem ovlivňují média Vaši uměleckou tvorbu?

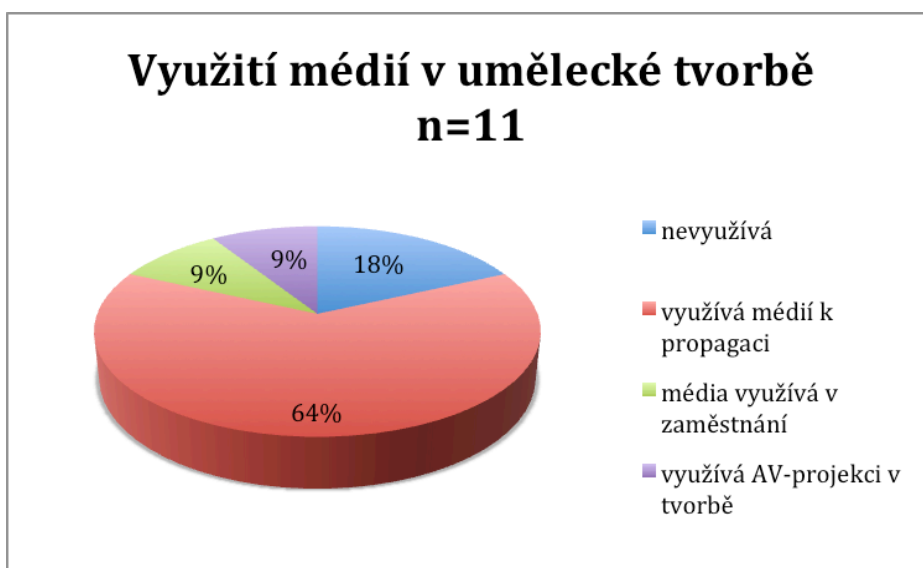

Zdroj¹⁷¹

¹⁷¹ Autorka práce, 2015-2016 (vlastní šetření)

Závěrečná část vlastního šetření zjišťuje využití médií samotnými umělci ve vlastní umělecké tvorbě (Graf 16). Většina výběrového souboru, konkrétně 63,6%, využívá médií k cílené propagaci a prezentaci vlastní osoby či umělecké tvorby. Díky seznámení světa s vlastní uměleckou tvorbou se jej snaží vytvořit lepším. 18,2% nevyužívá médií k tvorbě z důvodu rezignace na veškerá média a jejich obsah. Média využívá k výkonu svého zaměstnání 9,1% výběrového souboru. Zbývajících 9,1% využívá audiovizuální projekce k tvorbě uměleckých děl a vytváří tak symbiózu lidského těla, materiálu, tvaru a audiovizuálních prvků.

Graf 16: Využíváte médií ve své umělecké činnosti, a jakým způsobem?

Zdroj¹⁷²

¹⁷² Autorka práce, 2015-2016 (vlastní šetření)

ZÁVĚR

Diplomová práce se zabývá analýzou vlivu psychických chorob a médií na kreativní tvorbu umělce. V úvodní části diplomové práce byly představeny pojmy a koncepce, které se zkoumáním vlivu médií na uměleckou tvorbu a psychiku umělce souvisejí, jako např.: fenomén šílence-génia, definice geniality, kreativity a inteligence, průběh kreativního procesu, vliv prostředí na kreativitu apod.

Diplomová práce analyzuje biografie osmi již nežijících předních umělců, kteří za svého života trpěli psychickými chorobami a zkoumá jakým způsobem zmíněné psychické choroby ovlivnily jejich uměleckou tvorbu. Mezi uvedené umělce patří např. hudební skladatel Robert Schumann, malíři Vincent van Gogh, Claude Monet, Egon Schiele anebo básník Edgar Allan Poe.

Charakteristika a vymezení jednotlivých psychických chorob je tématem sedmé kapitoly diplomové práce. Kapitola definuje psychické choroby, které nejčastěji postihují kreativní jedince, jako např.: afektivní poruchy jako bipolární porucha či depresivní syndrom, zneužívání alkoholu a jiných návykových látek a schizofrenie.

Závěrečná kapitola první části diplomové práce představuje studie zaměřené na zkoumání vazby kreativity a psychických poruch. Mezi uvedené studie patří například Iowský seminář spisovatelů provedený doktorkou Andreasenovou, studie doktorky Jamisonové zaměřené na zkoumání role intenzivního afektu v uměleckých dílech nebo studie frekvencí výkonového spektra malby doktora Fallona. Analýza výkonového spektra výtvarného díla vytvořeného umělcem trpícím psychickou chorobou umožňuje, díky rozdílům ve frekvencích jednotlivých děl, objektivní způsob nahlížení na spojení psychických chorob a kreativity.

Vlastní šetření pomocí strukturovaného rozhovoru s otevřenými otázkami mělo za cíl verifikovat stanovené hypotézy. Výběrový soubor tvořilo 11 současných umělců z různých uměleckých oborů.

Hypotéza č. 1: *Psychické choroby mají výrazný vliv na kreativitu umělce* byla potvrzena.

Vliv na kreativitu umělce byl měřen jak z pohledu psychických chorob, tak z pohledu psychického stavu. Více jak polovina (54%) výběrového souboru bylo diagnostikováno psychickou chorobou. Nejvíce byl zastoupen depresivní syndrom,

kterým trpělo o polovinu více umělců než další uvedené choroby, jako např. schizofrenie, cyklotymie či bulimie. Výrazný vliv psychických chorob uvedli téměř všichni jedinci postiženi psychickou chorobou. Vliv psychických chorob vedl většinou ke snížené či nulové produktivitě, sníženému sebevědomí a nízké vůli tvořit. A to zejména ve stavu deprese, schizofrenického záchvatu či po dobu trvání psychické choroby. Naopak manické epizody a eustress způsobují nadměrnou vůli tvořit. Pouze u méně než 10% působily depresivní epizody paradoxně jako motivace k uměleckému vyjádření, jako únik z tísnivé reality, ventil (forma arteterapie).

Hypotéza č. 2: *Současní umělci vnímají média jako přínosná pro vlastní uměleckou tvorbu* byla potvrzena.

Vnímání médií současnými umělci bylo zkoumáno na základě subjektivního percepce vlivu médií na vlastní uměleckou tvorbu a využití médií ke kreativní tvorbě. Více než polovina výběrového souboru vnímá vliv médií jako zásadní faktor pro vlastní uměleckou tvorbu, a to zejména z pohledu čerpání inspirace, automatického podvědomého procesu, který je projektován ve finální podobě uměleckého díla, anebo pro ně média představují klíčový komponent vlastní tvůrčí činnosti. Přes 60% výběrového souboru vnímá přínos médií zejména v jejich využití pro cílenou propagaci vlastní osoby a možnost seznámit širokou veřejnost s jedinečnými vlastnostmi vlastní umělecké tvorby.

Hypotéza č. 3: *Mediálně exponovaní umělci vnímají zájem médií o vlastní osobu převážně pozitivně* byla potvrzena.

Procento mediálně exponovaných umělců výběrového souboru se pohybovalo nad hranicí 70%. Zvýšený zájem médií o vlastní osobu či tvorbu byl relevantním výběrovým souborem vnímán z většiny pozitivně, jelikož využívá tento zájem k propagaci vlastní umělecké činnosti. Jedna desetina souboru se v něm i realizuje, sama jej aktivně vyhledává a vytváří. Vnímání zvýšeného zájmu médií bylo částečně závislé na konkrétním žurnalistovi či médiu samotném. Zájem bulvárních médií vnímalo negativně kolem 20% výběrového souboru.

Hypotézy byly formulovány na základě definice výzkumného problému, kterým byl vliv psychických chorob a médií na kreativní tvorbu umělce. Výzkumné otázky se zabývaly přispíváním psychických chorob ke kreativnímu vyjádření umělce, jakým způsobem média ovlivňují tvůrčí činnost a jak umělci vnímají samotná média.

Cílem diplomové práce bylo na základě kvalitativních metod zkoumat, zdali mají psychické choroby vliv na osobu umělce a jeho kreativní tvorbu a jakým způsobem se tento vliv projevuje. Na základě zjištěného navrhnout využití získaných poznatků o vztahu psychických chorob a umění pro společensky prospěšnou činnost spojenou s využitím médií. Cíl diplomové práce byl splněn.

Autorka na základě analýzy dat a provedení vlastního šetření formulovala společensky přínosné výstupy diplomové práce v následujících bodech:

- Vyhlášení otevřené soutěže s názvem „Jak to vidím já“ pro umělce všech uměleckých zaměření (malba, sochařství, fotografie aj.) na téma „Projekce psychických chorob v uměleckém díle“, která vyvrcholí výstavou dvaceti vybraných současných umělců.
- Výstava bude probíhat po dobu dvou měsíců v prostorách Centra současného umění DOX, kde se díky dostatečné rozloze a členité výstavné ploše mohou konat tematicky odlišné doprovodné programy a semináře.
- Vybraní umělci získají účastí na projektu potřebnou medializaci své tvorby. Výtěžek ze vstupného a dalších finančních darů bude věnován Nadaci Bona zřízené Psychiatrickou léčebnou v Praze 8.
- Spolu s výstavou budou probíhat workshopy, filmové projekce a semináře s odborníky oboru psychiatrie seznamující širokou veřejnost s problematikou psychických chorob a možnostmi léčby.
- Výstava bude volně navazovat na festival Mezi ploty, který je každoročně pořádán v bohnickém areálu.
- Mediálními partnery projektu by byl Český rozhlas, ČT Art, magazín Art+Antiques, nakladatelství Mladá fronta a internetové portály artmap.cz, artalk.cz, bohnicebezhranic.cz, meziploty.cz, kamsdetmi.com aj. Výstava by probíhala pod záštitou Ministerstva kultury, Psychiatrické nemocnice Bohnice a Magistrátu hlavního města Prahy.

Díky projektu budou mít umělci možnost představit veřejnosti vlastní tvorbu, získat potřebnou medializaci a zároveň odstranit společenské tabu existující kolem tématu psychických chorob.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

- Mezinárodní klasifikace nemocí – 10. revize*. Duševní poruchy a poruchy chování. Popisy klinických příznaků a diagnostická vodítka. 3. vyd. Praha: Psychiatrické centrum Praha, 2006. 251 S. ISBN 80-85121-11-5.
- Poe aneb Údolí neklidu*. Praha: Československý spisovatel, 1972. 116 S.
- BANKL, H. *Život a smrt slavných*. Praha: Ikar, 2004. 304 S. ISBN 80-249-0430-6.
- BARTÁK, J. et. al. *Encyklopedický slovník*. Praha: Encyklopedický dům, 1993. 1253 S. ISBN 80-207-0438-8.
- BARTOLENOVÁ, S. *Musée D'Orsay – Paříž*. Slavné galerie světa. Praha: Euromedia, 2013. 143 S. ISBN 978-80-242-3884-5.
- FARINA, V. *20. století*. Obrazová encyklopedie umění. Praha: Slovart, 2009. 336 S. ISBN 978-80-7391-335-9.
- GERLINGS, CH. *100 Největších malířů*. Cesta od Fra Angelica k Andymu Warholovi. Praha: Deus, 2008. 208 S. ISBN 978-80-87087-47-3.
- HEINRICH, CH. *Claude Monet*. Praha: Slovart, 2004. 96 S. ISBN 80-7209-528-5.
- HENDL, J. *Kvalitativní výzkum*. Základní teorie, metody a aplikace. Praha: portál, 2012. S. 407. ISBN 978-80-262-0219-6.
- HOWARD, M. *Monet*. Galerie života a díla. Brno: Jan Melvil Publishing, 2007. 88 S. ISBN 978-80-903912-0-8.
- LÁTALOVÁ, K. *Bipolární afektivní porucha*. Praha: Grada, 2010. 247 S. ISBN 978-80-247-3125-4.
- O'BRIAN, P. *Picasso*. Životopis. Praha: BB art, 2006. 598 S. ISBN 80-7341-869-X.
- PAVEL, O. *Z korespondence*. Praha: Primus, 1990. 159 S. ISBN 80-900078-3-X.
- PREKOP, R, CIHLÁŘ, M. *Andy Warhol a Československo*. Řevnice: Arbor vitae, 2011. 443 S. ISBN 978-80-87164-37-2.
- RABOCH, J. et al. *Psychiatrie*. Praha: Karolinum, 2012. 466 S. ISBN 978-80-246-1985-9.
- REIFOVÁ, I. et al. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál, 2004. 328 S. ISBN 80-7178-926-7.

- SELSDON, E., ZWINGERBERGER, J., BASSIE, A. *Schiele*. Praha: Euromedia, 2013. 256 S. ISBN 978-80-242-3977-4.
- VACEK, J. *O duši, šílenství a genialitě*. Praha: Dauphin, 2012. 557 S. ISBN 978-80-7272-437-6.
- VACEK, J. *O nemocech duše*. Kapitoly z psychiatrie. Praha: Mladá fronta, 1996. 415 S. ISBN 80-204-0535-6.
- VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 4. vyd. Praha: Portál, 2008. 870 S. ISBN 978-80-7367-414-4.
- VRABEC, M. *Touha a žádostivost v dějinách evropské filozofie*. Praha: Togga, 2014. 411 S. ISBN 978-80-7476-059-4.
- WALTHER, I. F. *Pablo Picasso*. Praha: Slovart, 2005. 95 S. ISBN 80-7209-744-X.
- WALTHER, I. F. *Vincent van Gogh*. Vize a skutečnost. Praha: Slovart, 2002. 95 S. ISBN 3-8228-1012-6.
- WARHOL, A. *Od A k B a zase zpátky aneb Filosofie Andyho Warhola*. Praha: Argo, 2015. 247 S. ISBN 978-80-257-1423-2.
- YOUNGSON, R.M. *O šílenství, podivínství a genialitě*. Přehled mimořádných stavů lidské mysli. Praha: Portál, 2000. 255 S. ISBN 80-7178-401-X.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

- Lessing-Goethe-Schiller-Heine*. Beiträge zur biographischen Darstellungen. Berlin: Volk und Wissen Volkseigener Verlag, 1955. 455 S.
- ANDREASEN, N.C. *The Creative Brain*. The Science of Genius. Washington: Plume, 2006. 197 S. ISBN 0-452-28781-2.
- JAMISON, K. R. *Touched with fire*. Manic-depressive illness and the artistic temperament. New York: Free Press Paperbacks, 1994. 370 S. ISBN 978-0-684-83183-1.
- PETZOLDT, R. *Robert Schumann*. Sein Leben in Bildern. Leipzig: Veb bibliographisches Institut, 1956. 48 S. ISBN 433-130-65-56.

PLATO. *Symposium and Phaedrus*. London: Everyman Publishers, 2000. 195 S. ISBN 1- 85715-194-1.

STEINER, R. *Egon Schiele*. Köln: Taschen, 2007. 96 S. ISBN 978-3-8365-0127-9.

ZARA, CH. *Tortured Artists*. From Picasso and Monroe to Warhol and Winehouse, the Twisted Secrets of the World's Most Creative Minds. Avon: Adams Media, 2012. 269 S. ISBN 978-1-4405-3003-6

Seznam použitých internetových zdrojů

CREATIVE THINKING PROJECT. *Is there a relationship between creativity and mental illness?* [online]. 9.7.2014 [cit. 2016-02-10]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=w7xTHjSHqwx&index=5&list=PLMB1RhP-HOjzRD4alduJhf4LODgSPWq72>

ČSÚ. *Složení obyvatelstva podle pohlaví a jednotek věku k 31.12.* [online]. [cit. 2016-08-24]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf;jsessionid=v8G9gcQUHHWKsvi0CR7oLpl0OTbLcs1gv-kgM6xW-CdoeWTICJkQ!-1922314197?page=vystup-objekt&pvo=DEMD001&katalog=30845&z=T&f=TABULKA&str=v4&c=v3~2__RP2015MP12DP31

ENCYCLOPAEDIA BRITANNICA. *Joseph Jacob Schildkraut. American psychiatrist.* [online]. © 2016 [cit. 2015-12-29]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/biography/Joseph-Jacob-Schildkraut>

GOOGLE BOOKS. *Immanuel Kant's Collection*. [online]. [cit. 2015-08-10]. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=H8BSAAQBAJ&pg=PT303&lpg=PT303&dq=kant+books+on+artistic+genius&source=bl&ots=wXIXnSn4d8&sig=L39TqgHN8kTI8PEmjhwRCaDTyxA&hl=en&sa=X&ved=0CDgQ6AEwBGoVChMIvsr214ScxwIVg0AaCh1mPwVb#v=onepage&q=kant%20books%20on%20artistic%20genius&f=false>

SCRIBD. *The Death of Casagemas*. [online]. © 2016 [cit. 2015-12-03]. Dostupné z: <http://www.scribd.com/doc/34745854/THE-DEATH-OF-CASAGEMAS-EARLY-PICASSO-THE-BLUE-PERIOD-MORTALITY-AND-REDEMPTION#scribd>

THE NEW YORK TIMES. *Joseph J. Schildkraut, 72, Brain Chemistry Researcher, Dies*. [online]. © 2006 [cit. 2015-12-29]. Dostupné z:

http://www.nytimes.com/2006/07/08/us/08schildkraut.html?_r=0

WORLD SCIENCE FESTIVAL. *Beautiful minds. The Enigma of Genius*. [online].

5.1.2014 [cit. 2015-12-10]. Dostupné z:

https://www.youtube.com/watch?v=ZbE_jVT1NiY

WORLD SCIENCE FESTIVAL. *Madness Redefined: Creativity, Intelligence and the Dark Side of the Mind*. [online]. 10.12.2014 [cit. 2015-12-25]. Dostupné z:

<https://www.youtube.com/watch?v=sPiah-8pCQk>

SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ a TABULEK

Seznam obrázků

Obrázek 1: Pablo Picasso – Starý kytarista, 1903	29
Obrázek 2: Vincentova vlastní podobizna z roku 1889, rok před sebevraždou	32
Obrázek 3: Andy Warhol – Mao, 1973	34
Obrázek 4: Claude Monet – Londýnský parlament, 1904	37
Obrázek 5: Egon Schiele – Ženský akt, 1910	43
Obrázek 6: Analýza frekvencí výkonového spektra v přírodě, neg. 1	59

Seznam grafů

Graf 1: Robert Schumann – Množství komponovaných skladeb za rok	27
Graf 2: Míra duševních chorob podle oboru	53
Graf 3: Studie psychických chorob spisovatelů lowského semináře	55
Graf 4: Poměr léčení afektivních poruch na vzorku britských spisovatelů a umělců ve srovnání s běžnou populací	56
Graf 5: Studie míry afektivních poruch spisovatelů a umělců ve srovnání s běžnou populací	58
Graf 6: Srovnání frekvencí chorob s frekvencí výkonového spektra Monetových obrazů	60
Graf 7: Zastoupení uměleckých oborů ve výběrovém souboru	64
Graf 8: Co pro Vás znamená schopnost být kreativní, vytvářet umělecká díla?	64
Graf 9: Kde čerpáte inspiraci?	65
Graf 10: Jakou roli hraje Váš psychický stav ve Vaší tvůrčí činnosti? Jak ovlivňuje Vaši produktivitu?	66
Graf 11: Byl jste v minulosti diagnostikován konkrétní psychickou chorobou? Pokud ano, jakou?	67
Graf 12: Požíváte drogy jako alkohol nebo stimulanty a halucinogeny?	68
Graf 13: Jste mediálně známou osobností?	69
Graf 14: Pokud ano, jak vnímáte zájem médií o Vaši osobu?	70
Graf 15: Jakým způsobem ovlivňují média Vaši uměleckou tvorbu?	71
Graf 16: Využíváte médií ve své umělecké činnosti, a jakým způsobem?	72

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Přepis rozhovoru s profesorem Cyrilem Höschlem	I
Příloha B – Osnova strukturovaného rozhovoru s otevřenými otázkami	II
Příloha C – Přepisy rozhovorů s umělci	III

PŘÍLOHY

Příloha A – Přepis rozhovoru s profesorem Cyrilem Höschlem

Otázka: Mohou média působit na vznik psychických chorob mediálně známých umělců? Mohou být jejich iniciátorem?

Odpověď: *Nevím, zda se toto zkoumalo. Doporučuji založit vlastní výzkum. Že by zájem médií byl hlavním spouštěčem duševní poruchy je krajně nepravděpodobné. Umělci média potřebují k realizaci, jsou spíše frustrováni jejich nezájmem. Pak jde o frustraci jako každou jinou, jež se může podílet na některých příznacích.*

Otázka: Jaký vliv mají média na průběh psychické choroby u známých osobností?

Odpověď: *Není mi známo. Pouze v jednom případě (Miloš Kopecký) jsem zaznamenal, že kdykoli se objevil v televizi (starý film, seriál, záznam), hlásil, že je mu hůř a vyžadoval kontakt. Jistá souvislost tu byla, ale měla psychologické vysvětlení (uvědomění si své insuficience dané chorobou tváří v tvář někdejšímu úspěchu).*

Otázka: Přispívají média k pozitivnímu či negativnímu vnímání psychických chorob obecně?

Odpověď: *Obecně k negativnímu (stigma), ale zároveň prostřednictvím médií se to napравuje (destigmatizace).*

Otázka: Využívají známé osobnosti/ umělci trpící psychickými chorobami tento zvýšený zájem médií o průběh jejich choroby pro osvětu a pozitivní vnímání problematiky psychických chorob veřejností?

Odpověď: *Zcela výjimečně. Kdysi to u nás byl Miloš Kopecký, nedávno Jan Múhlfeit. Ve světě je to častější (norská premiérka Brundtlandová, nositel Nobelovy ceny John Nash aj.)*

Příloha B – Osnova strukturovaného rozhovoru s otevřenými otázkami

Vážené respondentky/ respondenti,

obracím se na Vás s žádostí o zodpovězení následujících otázek, které poslouží jako podklad pro Diplomovou práci na téma „Umělci a jejich psychické nemoci, spojení nemocí s osobním a profesním životem“.

Dovoluji si Vás rovněž požádat o co nejpřesnější a pravdivé odpovědi. Účast v průzkumu je čistě anonymní a dobrovolná. Předem děkuji za spolupráci.

1. Uveďte prosím Váš věk a pohlaví.
2. V jakém uměleckém oboru se realizujete?
3. Co pro Vás znamená schopnost být kreativní, vytvářet umělecká díla??
4. Kde čerpáte inspiraci?
5. Jakou roli hraje Váš psychický stav ve Vaší tvůrčí činnosti? Jak ovlivňuje Vaši produktivitu?
6. Byl jste v minulosti diagnostikován konkrétní psychickou chorobou? Pokud ano, jakou?
7. Jakým způsobem ovlivňuje konkrétně Vaše psychická choroba Vaši tvůrčí uměleckou činnost?
8. Byli Vaši příbuzní v přímé linii v minulosti diagnostikováni určitou psychickou chorobou?
9. Požíváte drogy jako alkohol nebo stimulanty a halucinogeny?
10. Jakým způsobem ovlivňuje požívání drog Vaši uměleckou činnost?
11. Jste mediálně známou osobností?
12. Pokud ano, jak vnímáte zájem médií o Vaši osobu?
13. Jakým způsobem ovlivňuje zájem médií Váš psychický stav?
14. Jakým způsobem ovlivňují média Vaši uměleckou tvorbu?
15. Využíváte médií ve své umělecké činnosti, a jakým způsobem?

Příloha C – Přepisy rozhovorů s umělci

Jedinec č. 1

Otázka: Uveďte prosím Váš věk a pohlaví.

Odpověď: *Je mi 53 let a jsem mužského pohlaví.*

Otázka: V jakém uměleckém oboru se realizujete?

Odpověď: *Herec a skladatel hudebních textů.*

Otázka: Co pro Vás znamená schopnost být kreativní, vytvářet umělecká díla?

Odpověď: *Skládání písní a herecké vyjádření pro mě znamenají možnost ventilace přebytečné energie, sebereflexe a udržení emocí pod kontrolou. Tvorba má pro mě relaxační a terapeutické účinky.*

Otázka. Kde čerpáte inspiraci?

Odpověď: *Inspiraci si představuji jako pozitivní chybu, pomocí kterých mohu skládat například své písně. Při ztvárnění určité role se nechávám vést především instinktem.*

Otázka: Jakou roli hraje Váš psychický stav ve Vaší tvůrčí činnosti? Jak ovlivňuje Vaši produktivitu?

Odpověď: *Domnívám se, že psychika hraje důležitou roli v životě každého člověka, ale pro mě jako pro herce je opravdu klíčová. Při depresivních stavech nejsem například dlouhodobě schopen získat angažmá, protože ztrácím sebevědomí, které je esenciální pro práci před kamerou. Trpím trvalými výkyvy nálad, tzv. cyklothymií, která silně ovlivňuje můj denní režim, ten je ovlivněn konkrétní fází cyklu choroby. Například při manické epizodě překypuji energií, která mi dovoluje hodiny hrát na kytaru, skládat písně nebo pracovat na filmu bez jakýchkoli přestávek.*

Otázka: Byl jste v minulosti diagnostikován konkrétní psychickou chorobou? Pokud ano, jakou?

Odpověď: *Byl jsem diagnostikován cyklothymií. Jedná se o slabší formu maniodepresivní psychózy, kterou trpí můj bratr.*

Otázka: Jakým způsobem ovlivňuje konkrétně Vaše psychická choroba Vaši tvůrčí uměleckou činnost?

Odpověď: *Jedná se o trvalý výkyv nálad, který silně narušuje můj spánkový cyklus. Ten se vlivem cyklothymie stále posouvá kupředu. V praxi to znamená, že v noci překypuji energií, nemohu usnout, uchvacuje mě chuť tvořit, psát básně a být celkově kreativní. Posouvání spánkového cyklu mi hrubě narušuje jakýkoli denní plán,*

jelikož často většinu dne prospím. Občas mi ale tento stav vyhovuje, jelikož mě v noci nikdo nevyrušuje od tvorby, mé myšlenky nepřerušují žádné telefonické hovory a mohu se lépe soustředit.

Otázka: Byli Vaši příbuzní v přímé linii v minulosti diagnostikováni určitou psychickou chorobou?

Odpověď: *Můj starší bratr trpí maniodepresivní psychózou a otec se vždy potýkal s problémy se zneužíváním alkoholu.*

Otázka: Požíváte drogy jako alkohol nebo stimulanty a halucinogeny??

Odpověď: *Ne, jsem abstinent.*

Otázka: Jakým způsobem ovlivňuje požívání drog Vaši uměleckou činnost?

Odpověď: -

Otázka: Jste mediálně známou osobností?

Odpověď: *Ve Spojených státech ano, což plyne zejména z úspěchů mého otce.*

Otázka: Pokud ano, jak vnímáte zájem médií o Vaši osobu?

Odpověď: *Posledních dvacet let žiji střídavě v Praze a Los Angeles, takže nemohu hovořit o výrazném zájmu médií o mou osobu. Vnímám ho spíše pozitivně, protože mi nenarušuje soukromí a lze jej využít k vlastní propagaci.*

Otázka: Jakým způsobem ovlivňuje zájem médií Váš psychický stav?

Odpověď: *Mediální zájem o mou osobnost využívám především k vlastní prezentaci. Z tohoto pohledu ovlivňuji spíše samotná média.*

Otázka: Jakým způsobem ovlivňují média Vaši uměleckou tvorbu?

Odpověď: *Studuji například herecké výkony velikánů filmového plátna. Každodenní styk s médii a jejich obsahy mě ovlivňuje, ovlivňují mé pocity. Vše co vidíme a slyšíme koneckonců přispívá k tvorbě naší osobnosti, k inspiraci.*

Otázka: Využíváte médií ve své umělecké činnosti, a jakým způsobem?

Odpověď: *Jako herec se pohybuji denně ve světě médií, díky médiím existuje můj obor. Sama práce herce je závislá na médiích. Internet a různé sociální sítě hrají čím dál důležitější roli. Osobně využívám médií zejména k propagaci své osoby a projektů, na nichž pracuji.*

Respondent č. 2

Otázka: Uveďte prosím Váš věk a pohlaví.

Odpověď: *25 let, muž.*

Otázka: V jakém uměleckém oboru se realizujete?

Odpověď: *Jsem malíř, stejně jako můj otec, který mě do tvorby od malička nutil.*

Otázka: Co pro Vás znamená schopnost být kreativní, vytvářet umělecká díla?

Odpověď: *Malba je cesta do vlastního nitra, které se snažím pochopit a uchopit do svých vlastních rukou. Rozluštit tak kód své existence.*

Otázka: Kde čerpáte inspiraci?

Odpověď: *Inspiraci čerpám ze svého těla pod vlivem tripových epizod, fyzické projevy svého těla následně převádím na plátno.*

Otázka: Jakou roli hraje Váš psychický stav ve Vaší tvůrčí činnosti? Jak ovlivňuje Vaši produktivitu?

Odpověď: *Pro mě je esenciální žít život skrze uměleckou tvorbu a permanentně pátrat po náladě či pocitu, který by byl ideální pro realizaci výtvarného díla. Záchvaty mi tuto volnost berou, ale z bludných stavů často čerpám inspiraci. Snažím se oprostit se od jakékoli psychické a fyzické bariéry, od naučených vzorců chování a nechat tak myšlenky volně plynout.*

Otázka: Byl jste v minulosti diagnostikován konkrétní psychickou chorobou?

Pokud ano, jakou?

Odpověď: *Již v dětství jsem byl diagnostikován schizofrenií, míval jsem časté záchvaty, pronásledovali mě panické ataky, bludy a stihomam. Kolem dvaceti jsem se nechal inspirovat léčebnými experimenty s LSD Alberta Hoffmanna a záchvaty ustoupily.*

Otázka: Jakým způsobem ovlivňuje konkrétně Vaše psychická choroba Vaši tvůrčí uměleckou činnost?

Odpověď: *Míval jsem bludné stavy, kdy jsem věřil, že ležím na nožích, které se mi zakusují do masa. Logicky jsem při záchvatech nebyl schopen žádné činnosti. Díky malbě a józe mohu vědomě usměřňovat svou energii a tak pozitivně ovlivňovat projevy své psychické choroby. Spíš bych tedy řekl, že tvůrčí činnost pozitivně ovlivňuje projevy mé psychické choroby.*

Otázka: Byli Vaši příbuzní v přímé linii v minulosti diagnostikováni určitou psychickou chorobou?

Odpověď: *Matka také trpí lehkou formou schizofrenie a praděd spáchal sebevraždu.*

Otázka: Požíváte drogy jako alkohol nebo stimulanty a halucinogeny?

Odpověď: *Požívám často drogy jako marihuanu nebo LSD, a samozřejmě alkohol.*

Otázka: Jakým způsobem ovlivňuje požívání drog Vaši uměleckou činnost?

Odpověď: *Tvůrčí proces jako hledání správného momentu, ve kterém samovolně plyne inspirace a mysl není ničím svázána. Drogy a alkohol mi pouze pomáhají v dosažení tohoto momentu.*

Otázka: Jste mediálně známou osobností?

Odpověď: *Ne, straním se médií a technologií.*

Otázka: Pokud ano, jak vnímáte zájem médií o Vaši osobu?

Odpověď: -

Otázka: Jakým způsobem ovlivňuje zájem médií Váš psychický stav?

Odpověď: -

Otázka: Jakým způsobem ovlivňují média Vaši uměleckou tvorbu?

Odpověď: *Život vnímám jako strom. Každý list by si měl uvědomit, že je součástí stromu a nežije izolaci, že pouze díky svému stromu je schopen přežít. Společnost by měla více vnímat své okolí a nepřipisovat důležitost bezpředmětným věcem jako jsou média. Médiím se tudíž vyhýbám.*

Otázka: Využíváte médií ve své umělecké činnosti, a jakým způsobem?

Odpověď: *Ne, nevyužívám, nemám ani webové stránky. Média vnímám negativně.*

Jedinec č. 3

Otázka: Uveďte prosím Váš věk a pohlaví.

Odpověď: 36, mužské.

Otázka: V jakém uměleckém oboru se realizujete?

Odpověď: *Nejjednodušším označením by bylo sochařství, byť se mé umění vyznačuje rozbíjením objektů, z jejichž částí následně vytvářím nové tvary.*

Otázka: Co pro Vás znamená schopnost být kreativní, vytvářet umělecká díla?

Odpověď: *Můj otec mě od tří let nutil opracovávat kámen, a proto nenávídím vše, co je spojené s uměním a s mým otcem. Nenávist k otci, nenávist k umění a všemu co můj otec představuje, mě paradoxně zavedla na uměleckou dráhu.*

Otázka: Kde čerpáte inspiraci?

Odpověď: *Nenávídím svého otce, který je dominantním japonským tradicionalistou a navíc uznávaným sochařem. Nenávist k otci, frustrace z nedostatku jeho lásky a uznání mě inspirují k destruktivní tvorbě. Nechci tvořit v pravém slova smyslu, umělecký proces si představuji jako možnost ničit a lámat objekty.*

Otázka: Jakou roli hraje Váš psychický stav ve Vaší tvůrčí činnosti? Jak ovlivňuje Vaši produktivitu?

Odpověď: *Snažím se, aby můj aktuální psychický stav neovlivňoval mou kreativitu. Jistě čerpám motivaci a inspiraci z komplikovaného dětství, kterým jsem si prošel. Když ale stojím před určitým kreativním problémem, sám vím jak se dostat do stavu, ze kterého následně čerpám inspiraci. Jedná se hlavně o stav fyzického vyčerpání, stav kdy je mysl oproštěna od primitivních potřeb.*

Otázka: Byl jste v minulosti diagnostikován konkrétní psychickou chorobou?

Pokud ano, jakou?

Odpověď: *Ne, nikdy jsem nenavštívil psychiatra.*

Otázka: Jakým způsobem ovlivňuje konkrétně Vaše psychická choroba Vaši tvůrčí uměleckou činnost?

Odpověď: -

Otázka: Byli Vaši příbuzní v přímé linii v minulosti diagnostikováni určitou psychickou chorobou?

Odpověď: -

Otázka: Požíváte drogy jako alkohol nebo stimulanty a halucinogeny?

Odpověď: *Ano, zejména alkoholické nápoje.*

Otázka: Jakým způsobem ovlivňuje požívání drog Vaši uměleckou činnost?

Odpověď: *Když dlouho nepřichází inspirace, snažím se vidět přítomnost jako minulost, tak jsem schopen vidět již realizované řešení současného problému, protože ten se momentálně nachází v minulosti. Nejím, nespím dokud neomdlím a nepřijde inspirace. Při tom požívám vyšší množství alkoholických nápojů.*

Otázka: Jste mediálně známou osobností?

Odpověď: *Samozřejmě vychází články o mých výstavách, o mě jako o umělci, ale nejsem bulvárně známou osobností. Umělci nejsou pro bulvár zajímaví.*

Otázka: Pokud ano, jak vnímáte zájem médií o Vaši osobu?

Odpověď: *V rámci výstavy je to v mém vlastním zájmu, jak jinak by se lidé dozvěděli o mé tvorbě? Takže asi pozitivně.*

Otázka: Jakým způsobem ovlivňuje zájem médií Váš psychický stav?

Odpověď: *Nijak.*

Otázka: Jakým způsobem ovlivňují média Vaši uměleckou tvorbu?

Odpověď: *Nemám televizi, internet mě příliš nezajímá. Žiji ve vlastním zajímavějším světě. Asi mě neovlivňují.*

Otázka: Využíváte médií ve své umělecké činnosti, a jakým způsobem?

Odpověď: *Pouze pro propagaci vlastní umělecké činnosti, ale proto mám galeristu.*

Jedinec č. 4

Otázka: Uveďte prosím Váš věk a pohlaví.

Odpověď: *Je mi 29 let a jsem ženského pohlaví.*

Otázka: V jakém uměleckém oboru se realizujete?

Odpověď: *Navrhuji řešení interiérů a provádím jejich realizaci.*

Otázka: Co pro Vás znamená schopnost být kreativní, vytvářet umělecká díla?

Odpověď: *Kreativní činnost pro mě znamená únik. Únik ze světa, z reality, kde mám pocit, že na mě vše padá. Manuální činnost a kreativní tvorba mi napomáhají v nalezení klidu a relativní rovnováhy.*

Otázka: Kde čerpáte inspiraci?

Odpověď: *Inspiraci čerpám všude kolem sebe. Neustále s sebou nosím zápisník, do kterého si zapisuji veškeré myšlenky. Vše co spolu na první pohled nesouvisí. Inspirace přichází jakoby ve snovém stavu, nazývám jej „uvažovací kóma“, kdy mě najednou bez varování napadne řešení aktuálního problému.*

Otázka: Jakou roli hraje Váš psychický stav ve Vaší tvůrčí činnosti? Jak ovlivňuje Vaši produktivitu?

Odpověď: *Má aktuální nálada mě silně ovlivňuje. Jsou dny, kdy se celkově necítím a nejsem schopná jakékoli kreativní činnosti. Na druhé straně při realizaci projektu jsem jako posedlá, pracuji bez přerušení, i bez spánku, dokud není projekt hotov.*

Otázka: Byl jste v minulosti diagnostikován konkrétní psychickou chorobou? Pokud ano, jakou?

Odpověď: *Ano, trpím úzkostmi.*

Otázka: Jakým způsobem ovlivňuje konkrétně Vaše psychická choroba Vaši tvůrčí uměleckou činnost?

Odpověď: *Izoluje mě od lidí, většinu času trávím sama v ateliéru, což vede ke zvýšené kreativní produktivitě.*

Otázka: Byli Vaši příbuzní v přímé linii v minulosti diagnostikováni určitou psychickou chorobou?

Odpověď: *Sestra chodí pravidelně na psychiatrii, byla diagnostikována poruchou osobnosti.*

Otázka: Požíváte drogy jako alkohol nebo stimulanty a halucinogeny?

Odpověď: *Jsem abstinentka, ale bez určitých drog bych nebyla schopná fungovat ani tvořit. Kouření marihuany a užívání dalších drog mě uklidňuje.*

Otázka: Jakým způsobem ovlivňuje požívání drog Vaši uměleckou činnost?

Odpověď: *Vnímám příliš podnětů najednou a nedokáži se soustředit, kouřím marihuanu, která mi pomáhá usměrňovat myšlenky a snižuje mou roztržitost.*

Otázka: Jste mediálně známou osobností?

Odpověď: *Ne, vůbec.*

Otázka: Pokud ano, jak vnímáte zájem médií o Vaši osobu?

Odpověď: -

Otázka: Jakým způsobem ovlivňuje zájem médií Váš psychický stav?

Odpověď: -

Otázka: Jakým způsobem ovlivňují média Vaši uměleckou tvorbu?

Odpověď: *Každodenní styk s médii mě zcela jistě ovlivňuje, z různých mediálních obsahů, fotografií a filmů čerpám inspiraci. Je to automatický a podvědomý proces, který si ani neuvědomuji.*

Otázka: Využíváte médií ve své umělecké činnosti, a jakým způsobem?

Odpověď: *Pomocí médií se prezentuji, denně vyhledávám fotografie interiérů nebo specifické kousky nábytku a jiného zařízení. Život bez médií si nedokáži představit, pomáhají mi realizovat mé projekty.*

Jedinec č. 5

Otázka: Uveďte prosím Váš věk a pohlaví.

Odpověď: *30 let, žena.*

Otázka: V jakém uměleckém oboru se realizujete?

Odpověď: *Jsem umělkyně tvořící na pomezí módy, designu a filmových kostýmů.*

Otázka: Co pro Vás znamená schopnost být kreativní, vytvářet umělecká díla?

Odpověď: *Tvorba pro mě představuje typ úniku, uvolnění kreativní energie a arteterapie zároveň, který vyústí v umělecké dílo. Většina nápadů přichází sama, náhle a bez varování.*

Otázka: Kde čerpáte inspiraci?

Odpověď: *Inspiraci nacházím především v lidech, v lidském těle a v sexualitě s tím spojené. Nebo se ráda nechám inspirovat ostatními umělci z různých odvětví, vzájemně se seznamujeme s novými materiály a technikami, a tak posouváme vlastní tvorbu kupředu.*

Otázka: Jakou roli hraje Váš psychický stav ve Vaší tvůrčí činnosti? Jak ovlivňuje Vaši produktivitu?

Odpověď: *Psychický stav silně ovlivňuje mé umělecké vyjádření a tvorbu. Pozitivní nálada mě motivuje k produktivitě, naopak období melancholie mě celkově inhibuje.*

Otázka: Byl jste v minulosti diagnostikován konkrétní psychickou chorobou? Pokud ano, jakou?

Odpověď: *Zatím ne.*

Otázka: Jakým způsobem ovlivňuje konkrétně Vaše psychická choroba Vaši tvůrčí uměleckou činnost?

Odpověď: *-*

Otázka: Byli Vaši příbuzní v přímé linii v minulosti diagnostikováni určitou psychickou chorobou?

Odpověď: *Ne.*

Otázka: Požíváte drogy jako alkohol nebo stimulanty a halucinogeny?

Odpověď: *Nepožívám jiné drogy než alkohol. První dva roky studií na UMPRUM si ani nepamatuji, jak jsem se oddávala alkoholu. Nemyslím si ale, že bych byla alkoholička.*

Otázka: Jakým způsobem ovlivňuje požívání drog Vaši uměleckou činnost?

Odpověď: *Alkohol využívám často k uvolnění smyslů a tím i zvýšení kreativity.*

Otázka: Jste mediálně známou osobností?

Odpověď: *Spíš ne. Zato oblékám celebrity a mediálně známé osobnosti. Občas se o mě a mé tvorbě objeví článek v novinách či na internetu.*

Otázka: Pokud ano, jak vnímáte zájem médií o Vaši osobu?

Odpověď: *Nevnímám žádný specifický zájem.*

Otázka: Jakým způsobem ovlivňuje zájem médií Váš psychický stav?

Odpověď: *Nijak.*

Otázka: Jakým způsobem ovlivňují média Vaši uměleckou tvorbu?

Odpověď: *Pomocí médií sleduji nové trendy, často pracuji s filmaři, kteří mě svou tvorbou ovlivňují a samozřejmě využívám médií jako platformy pro vlastní prezentaci.*

Otázka: Využíváte médií ve své umělecké činnosti, a jakým způsobem?

Odpověď: *Ano, módu spojuji s audiovizuálními obsahy, které vytváří přesah vizuálního obrazu. Má tvorba spočívá ve spojení konceptuálního umění s oděvem a audiovizuální projekcí. Nikdy se nejedná pouze o oděv samotný, ale v symbiózu lidského těla, pečlivě vybraných materiálů, tvarů a audiovizuálních prvků.*

Jedinec č. 6

Otázka: Uveďte prosím Váš věk a pohlaví.

Odpověď: *42 let, pohlaví mužského.*

Otázka: V jakém uměleckém oboru se realizujete?

Odpověď: *Pracuji jako novinář, ale od dětství jsem chtěl být spisovatelem.*

Otázka: Co pro Vás znamená schopnost být kreativní, vytvářet umělecká díla?

Odpověď: *Psaní básní a umělecká tvorba pro mě odjakživa představovala únik, ventil negativních emocí a frustrací. Zároveň je mi tvorba umožňuje nový pohled do vlastního nitra a sebeuspokojení.*

Otázka: Kde čerpáte inspiraci?

Odpověď: *Většinou mě inspirují podněty a impulzy z přírody. Samota, ticho a klid pro mě představují ideální podmínky pro kreativní tvorbu, kde veškeré podněty mohou vnímat naplno.*

Otázka: Jakou roli hraje Váš psychický stav ve Vaší tvůrčí činnosti? Jak ovlivňuje Vaši produktivitu?

Odpověď: *Netrpím na výkyvy nálad, ale občasnou negativní energii se snažím zapudit psaním básní a jinou tvorbou. Literární tvorba mi napomáhá v udržení konstantní nálady bez dramatických výkyvů.*

Otázka: Byl jste v minulosti diagnostikován konkrétní psychickou chorobou? Pokud ano, jakou?

Odpověď: *Ne, nebyl.*

Otázka: Jakým způsobem ovlivňuje konkrétně Vaše psychická choroba Vaši tvůrčí uměleckou činnost?

Odpověď: -

Otázka: Byli Vaši příbuzní v přímé linii v minulosti diagnostikováni určitou psychickou chorobou?

Odpověď: *Můj otec trpí silnými depresemi.*

Otázka: Požíváte drogy jako alkohol nebo stimulanty a halucinogeny?

Odpověď: *Drogy neužívám vůbec a alkohol střídmě. Je pravda, že si při psaní rád dám sklenku vína.*

Otázka: Jakým způsobem ovlivňuje požívání drog Vaši uměleckou činnost?

Odpověď: *Trocha alkoholu při literární tvorbě uvolňuje mysl a tělo, odbourává ustálené vzorce myšlení, nachází nová spojení.*

Otázka: Jste mediálně známou osobností?

Odpověď: *Ne.*

Otázka: Pokud ano, jak vnímáte zájem médií o Vaši osobu?

Odpověď: -

Otázka: Jakým způsobem ovlivňuje zájem médií Váš psychický stav?

Odpověď: -

Otázka: Jakým způsobem ovlivňují média Vaši uměleckou tvorbu?

Odpověď: *Denně pracuji s médii, sleduji aktuální trendy v oblasti médií, aktuální témata. Média jsou hybatelem mé práce, zcela jistě mě zásadně ovlivňují.*

Otázka: Využíváte médií ve své umělecké činnosti, a jakým způsobem?

Odpověď: *Momentálně pracuji jako šéfredaktor jednoho pražského magazínu, proto využívám denně k práci různá média pro získávání informací, trendů, inspirace, komunikaci s ostatními novináři atd.*

Jedinec č. 7

Otázka: Uveďte prosím Váš věk a pohlaví.

Odpověď: 39, muž.

Otázka: V jakém uměleckém oboru se realizujete?

Odpověď: *Jsem fotograf, vytvářím především umělecké fotografie představující symbiózu mezi fotografií, koláží a malířstvím.*

Otázka: Co pro Vás znamená schopnost být kreativní, vytvářet umělecká díla?

Odpověď: *Nerad dodržuji pravidla, a proto jsem si zvolil volnou uměleckou tvorbu nesvazující fantazii. Tvorba pro mě znamená volnost.*

Otázka: Kde čerpáte inspiraci?

Odpověď: *Inspiraci čerpám všude kolem sebe, pozoruji své okolí, přírodu, lidi. Například na každém ročním období si najdu něco, co na něm miluji a co mi dává inspiraci.*

Otázka: Jakou roli hraje Váš psychický stav ve Vaší tvůrčí činnosti? Jak ovlivňuje Vaši produktivitu?

Odpověď: *Můj psychický stav a nálada mají silný vliv na mou uměleckou tvorbu. Jsem velmi náladový až agresivní. Pro vlastní tvorbu považuji za esenciální aspekt stresu, který vyburcuje mou aktivitu a kreativní myšlení na maximum.*

Otázka: Byl jste v minulosti diagnostikován konkrétní psychickou chorobou? Pokud ano, jakou?

Odpověď: *Po smrti mého nejlepšího přítele jsem trpěl těžkými depresemi.*

Otázka: Jakým způsobem ovlivňuje konkrétně Vaše psychická choroba Vaši tvůrčí uměleckou činnost?

Odpověď: *Paradoxně deprese vedly k vytvoření sedmi metrů dlouhého uměleckého díla, jehož tvorba posloužila jako ventil negativní energie a pomohla mi překlenout těžké životní období. Depresivní stavy pro mě představují pohon, který mě nutí tvořit, jen tak jsem schopen uniknout z tísnivé reality.*

Otázka: Byli Vaši příbuzní v přímé linii v minulosti diagnostikováni určitou psychickou chorobou?

Odpověď: *Ne.*

Otázka: Požíváte drogy jako alkohol nebo stimulanty a halucinogeny?

Odpověď: *Mám rád společnost a společenskou zábavu, ke které patří konzumace alkoholu. Drogy mě příliš nepřitahují.*

Otázka: Jakým způsobem ovlivňuje požívání drog Vaši uměleckou činnost?

Odpověď: *Neřekl bych, že zásadním způsobem ovlivňují mou uměleckou činnost, zato bývám po požití větší míry alkoholu agresivní a mám problémy se sebekontrolou.*

Otázka: Jste mediálně známou osobností?

Odpověď: *Spíš můj otec a jiní příslušníci mé rodiny. Sem tam se o mě něco napíše, ale to souvisí spíš s mou uměleckou tvorbou. Zato s médii pracuji denně.*

Otázka: Pokud ano, jak vnímáte zájem médií o Vaši osobu?

Odpověď: *Média se o mé soukromí příliš nezajímají, takže asi nijak.*

Otázka: Jakým způsobem ovlivňuje zájem médií Váš psychický stav?

Odpověď: *Žádným.*

Otázka: Jakým způsobem ovlivňují média Vaši uměleckou tvorbu?

Odpověď: *Vizuální složka médií mě jistě ovlivňuje, chtě nechtě z nich podvědomě čerpám inspiraci. Média mi napomáhají udržovat kontakt s uměleckým světem nebo otevírají nové platformy pro prezentaci, nové možnosti ztvárnění díla.*

Otázka: Využíváte médií ve své umělecké činnosti, a jakým způsobem?

Odpověď: *Média využívám především pro vlastní prezentaci, jako například katalogy z výstav, reportáže atd. Pro svou tvorbu vybírám mnohdy kontroverzní témata, které díky médiím nabírají kýžený rozměr.*

Jedinec č. 8

Otázka: Uveďte prosím Váš věk a pohlaví.

Odpověď: *29 let, žena.*

Otázka: V jakém uměleckém oboru se realizujete?

Odpověď: *Abstraktní malba na pomezí skulptury.*

Otázka: Co pro Vás znamená schopnost být kreativní, vytvářet umělecká díla?

Odpověď: *Tvorba ve mě vyvolává pocity uspokojení a sebereflexe. V každém výtvarném díle zanechám část svého já, odkrývám své nitro a vystavuji ho kritice veřejnosti.*

Otázka: Kde čerpáte inspiraci?

Odpověď: *Inspiraci čerpám z veškerého života, z různých kultur, prostředí a lidí. Silně mě například ovlivnil dlouhodobý pobyt v Japonsku, které nikdy nespí, je plné života, barev a neonových světél.*

Otázka: Jakou roli hraje Váš psychický stav ve Vaší tvůrčí činnosti? Jak ovlivňuje Vaši produktivitu?

Odpověď: *Energie umělce je projektována do uměleckého díla, a proto je nálada klíčových faktorem mé tvorby, zejména při procesu finálního nanášení barvy. Na druhou stranu, určité fáze mé tvorby se vyznačují monotónností manuální činnosti, která působí terapeuticky na psychiku.*

Otázka: Byl jste v minulosti diagnostikován konkrétní psychickou chorobou? Pokud ano, jakou?

Odpověď: *Ne.*

Otázka: Jakým způsobem ovlivňuje konkrétně Vaše psychická choroba Vaši tvůrčí uměleckou činnost?

Odpověď: *-*

Otázka: Byli Vaši příbuzní v přímé linii v minulosti diagnostikováni určitou psychickou chorobou?

Odpověď: *Má matka byla kvůli těžkým depresím hospitalizována a sestra se léčí na úzkosti.*

Otázka: Požíváte drogy jako alkohol nebo stimulanty a halucinogeny?

Odpověď: *Ráda piji víno, ale jiné drogy nepožívám. Domnívám se, že kreativitu a fantazii spíše inhibují.*

Otázka: Jakým způsobem ovlivňuje požívání drogy Vaši uměleckou činnost?

Odpověď: *Konzumace vína při tvorbě uvolňuje psychické napětí a nechává ideje, fantazii volně létat a nacházet nezvyklé kombinace.*

Otázka: Jste mediálně známou osobností?

Odpověď: *Ano, v tom slova smyslu, že k výstavě patří média. S nimi jsou spojené články v novinách, interview pro televizi aj. Nejsem ovšem mediálně známou osobností ve smyslu bulváru.*

Otázka: Pokud ano, jak vnímáte zájem médií o Vaši osobu?

Odpověď: *Pozitivně, napomáhají v propagaci mé umělecké tvorby.*

Otázka: Jakým způsobem ovlivňuje zájem médií Váš psychický stav?

Odpověď: *Pozitivní článek potěší, kritika může bolet. Konstruktivní kritiku však vítám.*

Otázka: Jakým způsobem ovlivňují média Vaši uměleckou tvorbu?

Odpověď: *Média vnímám jako okno do světa, neznámým a vzdáleným věcem dávají konkrétní vizuální podobu. Mediální obsahy tak vědomě i nevědomě ovlivňují mou uměleckou tvorbu, vnímání uměleckého díla v prostoru a čase.*

Otázka: Využíváte médií ve své umělecké činnosti, a jakým způsobem?

Odpověď: *Využívám médií jako je internet, sociální sítě a další média k prezentaci a propagaci vlastních děl. Pro jednotlivce má internet v tomto ohledu velký potenciál.*

Jedinec č. 9

Otázka: Uveďte prosím Váš věk a pohlaví.

Odpověď: *34 let, žena.*

Otázka: V jakém uměleckém oboru se realizujete?

Odpověď: *Jsem herečka.*

Otázka: Co pro Vás znamená schopnost být kreativní, vytvářet umělecká díla?

Odpověď: *Především svobodu.*

Otázka: Kde čerpáte inspiraci?

Odpověď: *Inspiraci čerpám v reálném životě a z vlastních zkušeností, které jsem prožila a byly pro mne zásadní.*

Otázka: Jakou roli hraje Váš psychický stav ve Vaší tvůrčí činnosti? Jak ovlivňuje Vaši produktivitu?

Odpověď: *Dost zásadní. Paradoxně se mi nejlépe tvoří, když jsem v krizi, když prožívám silné emoce, jako třeba smutek. Nebo když mám pocit, že musím něco radikálního udělat.*

Otázka: Byl jste v minulosti diagnostikován konkrétní psychickou chorobou? Pokud ano, jakou?

Odpověď: *Trpěla jsem bulimií.*

Otázka: Jakým způsobem ovlivňuje konkrétně Vaše psychická choroba Vaši tvůrčí uměleckou činnost?

Odpověď: *Tehdy jsem nebyla schopna ničeho, natož nějaké kreativní činnosti. Momentálně mě neovlivňuje nijak, jelikož jsem ji překonala.*

Otázka: Byli Vaši příbuzní v přímé linii v minulosti diagnostikováni určitou psychickou chorobou?

Odpověď: *Ne.*

Otázka: Požíváte drogy jako alkohol nebo stimulanty a halucinogeny?

Odpověď: *Piju víno, ale nepoužívám to k ničemu tvořivému.*

Otázka: Jakým způsobem ovlivňuje požívání drog Vaši uměleckou činnost?

Odpověď: *Nijak.*

Otázka: Jste mediálně známou osobností?

Odpověď: *Ano, píše se o mě. Pokud máte na mysli tohle.*

Otázka: Pokud ano, jak vnímáte zájem médií o Vaši osobu?

Odpověď: *Záleží případ od případu, někdy jej vnímám pozitivně, jindy negativně. Záleží především na žurnalistovi a médiu samotném.*

Otázka: Jakým způsobem ovlivňuje zájem medií Váš psychický stav?

Odpověď: *Bulvár negativně, ale inspirativní hluboký rozhovor mě dokáže pozitivně stimulovat.*

Otázka: Jakým způsobem ovlivňují média Vaši uměleckou tvorbu?

Odpověď: *Zásadně, pro mou činnost jsou velmi důležité.*

Otázka: Využíváte medií ve své umělecké činnosti, a jakým způsobem?

Odpověď: *Využívám například sociální sítě k propagaci. Ve většině případů to není v mé vlastní režii, ale především v zájmu samotných medií, aby propagovala aktuálně připravovaný projekt.*

Jedinec č. 10

Otázka: Uveďte prosím Váš věk a pohlaví.

Odpověď: *28 let, muž.*

Otázka: V jakém uměleckém oboru se realizujete?

Odpověď: *Umělecká fotografie.*

Otázka: Co pro Vás znamená schopnost být kreativní, vytvářet umělecká díla?

Odpověď: *Znamená pro mě způsob seberealizace. Tvorba mě uspokojuje, díky ní mohu vyjadřovat své vnitřní pocity anebo upozorňovat na určité společenské problémy. Fotografie také znamená zanechání určitého odkazu doby.*

Otázka: Kde čerpáte inspiraci?

Odpověď: *Inspirují mě výstavy, knihy. Ale především čerpám uvnitř sebe.*

Otázka: Jakou roli hraje Váš psychický stav ve Vaší tvůrčí činnosti? Jak ovlivňuje Vaši produktivitu?

Odpověď: *Pro tvorbu musím být vnitřně naladěn/rozladěn. Psychická pohoda, nebo naopak rozladěnost, se otiskuje ve výtvarném podání. Neutrální nálada - status quo - mi spíše nesvědčí.*

Otázka: Byl jste v minulosti diagnostikován konkrétní psychickou chorobou?

Pokud ano, jakou?

Odpověď: *Ne.*

Otázka: Jakým způsobem ovlivňuje konkrétně Vaše psychická choroba Vaši tvůrčí uměleckou činnost?

Odpověď: *-*

Otázka: Byli Vaši příbuzní v přímé linii v minulosti diagnostikováni určitou psychickou chorobou?

Odpověď: *Ne.*

Otázka: Požíváte drogy jako alkohol nebo stimulanty a halucinogeny?

Odpověď: *Ne, jsem abstinent.*

Otázka: Jakým způsobem ovlivňuje požívání drog Vaši uměleckou činnost?

Odpověď: *-*

Otázka: Jste mediálně známou osobností?

Odpověď: *Ano, média mají o mou osobu a o mé umění zájem.*

Otázka: Pokud ano, jak vnímáte zájem médií o Vaši osobu?

Odpověď: *Sám jej často iniciuji a vyhledávám. Jsem exhibicionista a zájem médií mě naplňuje.*

Otázka: Jakým způsobem ovlivňuje zájem medií Váš psychický stav?

Odpověď: *Pozitivně, realizuji se v něm.*

Otázka: Jakým způsobem ovlivňují média Vaši uměleckou tvorbu?

Odpověď: *V médiích je ohromné množství braku. Lidská blbost a tento brakový materiál mě inspirují k umělecké činnosti, využívám ironie k zesměšnění společnosti a jejích zkomolených hodnot.*

Otázka: Využíváte medií ve své umělecké činnosti, a jakým způsobem?

Odpověď: *Díky médiím mohu seznamovat svět se svou tvorbou. Sám sebe a své autoportréty využívám jako umělecké dílo. Neodsuzuji média, ale jejich obsah. Díky svému umění, a za pomoci medií, mohu šířit své představy a možná pomoci společnosti prozívat.*

Jedinec č. 11

Otázka: Uveďte prosím Váš věk a pohlaví.

Odpověď: *35 let, žena.*

Otázka: V jakém uměleckém oboru se realizujete?

Odpověď: *Pracuji jako filmová maskérka.*

Otázka: Co pro Vás znamená schopnost být kreativní, vytvářet umělecká díla?

Odpověď: *Možnost zrealizovat mé vnitřní fantazie, uvolnit emoce. Zbožňuji, když mi režisér dá volnou ruku. Ale to se nestává příliš často.*

Otázka: Kde čerpáte inspiraci?

Odpověď: *Z vlastního života, z okolí, z filmů, cestování. Asi ze všeho.*

Otázka: Jakou roli hraje Váš psychický stav ve Vaší tvůrčí činnosti? Jak ovlivňuje Vaši produktivitu?

Odpověď: *Velmi důležitou, ovlivňuje moji schopnost přemýšlet, uvolnit se. Ale pro časté pracovní vytížení si nemohu dovolit nechat se unést špatnou náladou.*

Otázka: Byl jste v minulosti diagnostikován konkrétní psychickou chorobou?

Pokud ano, jakou?

Odpověď: *Byly mi předepsány antidepresiva, když jsem špatně překonávala jednu životní krizi. Diagnóza zněla deprese.*

Otázka: Jakým způsobem ovlivňuje konkrétně Vaše psychická choroba Vaši tvůrčí uměleckou činnost?

Odpověď: *Momentálně již žádným způsobem. Ale než jsem začala brát antidepresiva, měla jsem narušený spánkový režim, noční můry, které mi nedovolovaly spát. Můj osobní i pracovní život upadal.*

Otázka: Byli Vaši příbuzní v přímé linii v minulosti diagnostikováni určitou psychickou chorobou?

Odpověď: *Ne.*

Otázka: Požíváte drogy jako alkohol nebo stimulanty a halucinogeny?

Odpověď: *Kouřím cigarety i marihuanu, často si k večeři otevřu láhev vína.*

Otázka: Jakým způsobem ovlivňuje požívání drog Vaši uměleckou činnost?

Odpověď: *Myslím, že nijak zvlášť. Alkohol nekonzumuji pro uvolnění nebo zvýšení kreativity.*

Otázka: Jste mediálně známou osobností?

Odpověď: *Ano, především proto, že pracuji jako maskérka známých herců, o které se zajímají média. Tedy především bulvár.*

Otázka: Pokud ano, jak vnímáte zájem médií o Vaši osobu?

Odpověď: *Člověk se jím nesmí příliš zabývat, dokáže hodně zranit a připravit vás o sebevědomí. Především komentáře čtenářů k bulvárním článkům.*

Otázka: Jakým způsobem ovlivňuje zájem medií Váš psychický stav?

Odpověď: *Samotný zájem médií by mi nevadil, ale bulvární články popisující zkreslenou realitu mě ovlivňují negativně. Přinutilo mě to, rezignovat na média všeobecně a preventivně nezveřejňovat nic na veřejnosti, nepořizovat fotografie s přáteli, aby se náhodou nedostaly do nepravých rukou.*

Otázka: Jakým způsobem ovlivňují média Vaši uměleckou tvorbu?

Odpověď: *Silně mě ovlivňují. Film a internet mi často dodávají inspiraci ve formě přehledu již realizovaných projektů.*

Otázka: Využíváte médií ve své umělecké činnosti, a jakým způsobem?

Odpověď: *Rezignovala jsem na sociální sítě jako na formu osobní prezentace, protože bych tím narušila nejen můj soukromý život, ale také svých mediálně známých přátel. Myslím, že mě to limituje.*

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Hana Babáková

Obor: Sociální a mediální komunikace

Forma studia: kombinovaná

Název práce: Umělci a jejich psychické nemoci, spojení nemoci s osobním a profesním životem

Rok: 2016

Počet stran textu bez příloh: 66

Celkový počet stran příloh: 24

Počet titulů českých použitých zdrojů: 25

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 7

Počet internetových zdrojů: 8

Vedoucí práce: Mgr. Wimmerová Mercedes